

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
EĞİTİMDE PSİKOLOJİK HİZMETLER BİLİM DALI

**PSİKOLOJİK DANIŞMAN ADAYLARININ PSİKOLOJİK BELİRTİLERİ İLE
MESLEKİ EĞİLİMLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİDE PSİKOLOJİK YARDIM
ARAMA TUTUMUNUN ARACI ROLÜ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ÖZGE ŞEKERCİ

DANIŞMAN
DOÇ.DR. BETÜL DÜŞÜNCELİ

HAZİRAN 2022

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
EĞİTİMDE PSİKOLOJİK HİZMETLER BİLİM DALI

PSİKOLOJİK DANIŞMAN ADAYLARININ PSİKOLOJİK BELİRTİLERİ İLE
MESLEKİ EĞİLİMLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİDE PSİKOLOJİK YARDIM
ARAMA TUTUMUNUN ARACI ROLÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ÖZGE ŞEKERCİ

DANIŞMAN
DOÇ.DR. BETÜL DÜŞÜNCELİ

HAZİRAN 2022

BİLDİRİM

Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Tez-Proje Yazım Kılavuzu'na uygun olarak hazırladığım bu çalışmada:

- Tezde yer verilen tüm bilgi ve belgeleri akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi ve sunduğumu,
- Yararlandığım eserlere atıfta bulunduğumu ve kaynak olarak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değiştirmede bulunmadığımı,
- Bu tezin tamamını ya da herhangi bir bölümünü başka bir tez çalışması olarak sunmadığımı

beyan ederim.

Özge ŞEKERCİ

Anne ve babama...

ÖN SÖZ

Bu çalışmada, psikolojik danışman adaylarının psikolojik belirtileri ve mesleğe ilişkin kişisel eğilimleri arasındaki ilişkide psikolojik yardım almaya ilişkin tutumun aracı rolü araştırılmıştır.

Bu çalışmanın hazırlanmasındagösterdiği özveri, ilgi ve sabır ile geçirdiğim süreci kolaylaştıran, hiçbir konuda desteğini esirgemeyen ve bana olan güvenini her daim hissettiğim danışman hocam Doç.Dr. Betül Düşünceli'ye,

Lisans ve yüksek lisans öğrenimim boyunca beni birçok konuda destekleyip cesaretlendiren, manevi desteğini her zaman üzerimde hissettiğim, birlikte çalışmış olmaktan ve kendisini yakından tanıma fırsatı bulmaktan dolayı yaşamım boyunca gurur duyacağım değerli hocam Prof. Dr. Murat İskender'e,

İhtiyacım olan her durumda beni destekleyeceklerini bildiğim ve her daim bana değer verdiklerini hissettiğim hocalarım Prof. Dr. Mustafa Koç ve Prof. Dr. Tuncay Ayas'a,

Tez jürimde bulunarak çalışmamı ilgiyle dinleyen ve verdiği dönütler ile çalışmama önemli katkı sağlayan sayın Dr. Öğr. Üyesi Abdi Güngör'e

Lisans ve yüksek lisans hayatımda verdikleri dersler ile çalışmamın istatistiksel analizlerini yapabilmeme imkan sağlayan Doç. Dr. Gülden Kaya Uyanık ve Dr. Öğr. Üyesi Süleyman Demir'e,

Çalışmama üniversiteleri bünyesinde öğrenim gören psikolojik danışman adaylarının katılım sağlamasında destekleri olan Doç. Dr. Tuğba Seda Çolak ve Doç. Dr. Okan Bilgin hocalarım özelinde veri elde etme sürecinde katkıları olan tüm hocalarıma,

Lisans ve yüksek lisans öğrenimimde süpervizörüm olan, engin bilgi ve deneyimleriyle etkili bir psikolojik danışman olma sürecimde büyük payı olduğunu hissettiğim, bir psikolojik danışman olarak kendimin farkında olup kendime güvenmemi sağlayan sayın hocam Dr. Öğr. Üyesi Ümit Sahranç'a,

Lisans ve yüksek lisans öğrenimim boyunca dersime girmiş, benliğime katkısı olan ve mesleki kişiliğimi inşa etmiş tüm hocalarıma teşekkürlerimi sunarım.

Çalışmanın özetinin çevirisinde desteğini esirgemeyen kuzenim Özlem Kına'ya ayrıca teşekkür ederim.

Son olarak, hayatları boyunca fedakarlıklar göstererek çocuklarına en iyi imkanları sağlamaya çalışan, onlara koşulsuz güvenen, sevgi dolu bir aile ortamı oluşturarak çocuklarının kendilerine güvenen bireyler olarak yetişmelerini sağlayan ve bu sebeplerle çalışmamı adadığım sevgili annem Zeliha Ergi ve babam Ahmet Ergi'ye,

Eğitim hayatım boyunca başarısını idealleştirdiğim, bana verdiği değeri her zaman hissettiğim ablam Uzm. Dr. Mine Ergi Ocak'a ve yaşlarımızın yakınlığından dolayı bana abladan çok arkadaş olan, çalışmamın hazırlanması sürecinde kitaplarından faydalanmama olanak sağlayan ablam Psikolog Elif Ergi'ye,

Hayatıma girdiği günden beri beni mutlu etmeye ve desteklemeye çalışan, bana değer veren, bana olan sevgisini gözlerinde gördüğüm ve sağladığı dışsal motivasyonla çalışmamın hazırlanmış olmasında azımsanmayacak payı olan sevgili eşim Mustafa Şekerci'ye

Sonsuz ve içten teşekkürlerimle...

Özge ŞEKERCİ

ÖZET

PSİKOLOJİK DANIŞMAN ADAYLARININ PSİKOLOJİK BELİRTİLERİ İLE MESLEKİ EĞİLİMLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİDE PSİKOLOJİK YARDIM ARAMA TUTUMUNUN ARACI ROLÜ

Özge ŞEKERCİ, Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Doç.Dr. Betül DÜŞÜNCELİ

Sakarya Üniversitesi, 2022.

Bu çalışmanın amacı psikolojik danışman adaylarının psikolojik belirtileri ile mesleğe ilişkin kişisel eğilimleri arasındaki ilişkide psikolojik yardım almaya dair tutumlarının aracı rolünün incelenmesidir. Ek olarak, psikolojik danışman adaylarının psikolojik yardım almaya ilişkin tutum, psikolojik belirti ve mesleğe ilişkin kişisel eğilim düzeyleri betimlenmiştir. Ayrıca psikolojik danışman adaylarının mesleğe ilişkin kişisel eğilimlerinin cinsiyet, sınıf düzeyi ve rehberlik ve psikolojik danışmanlık programını seçme nedenlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığına bakılmıştır.

Bu araştırma, nicel araştırma desenlerinden ilişkisel model ile çalışılmıştır. Araştırmada, psikolojik danışman adaylarının psikolojik yardım almaya ilişkin tutumları Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutum Ölçeği-Kısa Form; psikolojik belirtileri Kısa Semptom Envanteri; mesleğe ilişkin kişisel eğilimleri Psikolojik Danışman Eğitiminde Mesleğe İlişkin Kişisel Eğilimlerin Değerlendirilmesi Ölçeği ile ölçülmüş, çalışma grubuna ait demografik bilgi ve kategorik değişkenlere ait veriler araştırmacı tarafından oluşturulan Kişisel Bilgi Formu aracılığıyla elde edilmiştir.

Araştırmanın çalışma grubunu 2019/2020 yılı Bahar döneminde üç devlet üniversitesinde öğrenim gören 785 Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık programı lisans öğrencisi oluşturmaktadır. Çalışma grubunun 563'ü kadın, 222'si erkek psikolojik danışman adayları olup yaşları 18-36 arasında değişmektedir.

Araştırma problemindeki aracı etki SPSS Process Makro 3.5.2 eklentisi ile test edilmiş ve aracı etki anlamlılığı için bootstrapping güven aralığı hesaplanmıştır. Betimsel istatistik ve korelasyon analizleri SPSS 20 paket programı ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma alt problemlerinin analizinde t-testi ve tek yönlü varyans analizinden (ANOVA) faydalanılmıştır. Varyansların homojenliğinin test edilmesinde Levene Testi, tek yönlü

varyans analizi sonucunda ortaya çıkan anlamlı farklılıkların hangi gruptan kaynaklandığının belirlenmesi için ise Scheffe Testi uygulanmıştır.

Araştırma sonucunda psikolojik danışman adaylarının psikolojik belirtileri ile mesleğe ilişkin kişisel eğilimleri arasındaki ilişkide psikolojik yardım almaya ilişkin tutumun aracı rolü olduğu saptanmıştır. Ayrıca bu araştırmanın sonucunda;

Psikolojik danışman adaylarının psikolojik yardım almaya ilişkin tutum düzeylerinin yüksek olduğu bulunmuştur.

Psikolojik danışman adaylarının psikolojik belirtilerinin düşük sıklıkta seyrettiği belirlenmiştir.

Psikolojik danışman adaylarının mesleğe ilişkin kişisel eğilim düzeylerinin yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Kadın psikolojik danışman adayları ve rehberlik ve psikolojik danışmanlık programını kişisel özelliklerine uyduğu için tercih eden psikolojik danışman adaylarının mesleğe ilişkin kişisel eğilimlerinin daha yüksek olduğu bulunmuştur. Sınıf düzeyi bazında ise psikolojik danışman adaylarının mesleğe ilişkin kişisel eğilim düzeylerinde anlamlı farklılık bulunmamıştır.

Araştırma kapsamında elde edilen bulgular ilgili alanyazın çerçevesinde tartışılmış, araştırma sonuçlarına dayalı ve gelecek araştırmalara yönelik önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Psikolojik yardım almaya ilişkin tutum, Psikolojik belirtiler, Mesleğe ilişkin kişisel eğilim, Psikolojik danışman eğitimi, Aracı etki

ABSTRACT

THE MEDIATING ROLE OF ATTITUDE TOWARD HELP-SEEKING IN RELATIONSHIP BETWEEN PSYCHOLOGICAL SYMPTOMS AND PROFESSIONAL DISPOSITIONS OF THE PSYCHOLOGICAL COUNSELOR CANDIDATES

Ozge SEKERCI, Master Thesis

Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Betul DUSUNCELI

University of Sakarya, 2022.

This study aimed to investigate the mediating roles of the psychological counselor candidates' attitudes toward help-seeking in the relationship between their psychological symptoms and professional disposition. Moreover, the study described the candidates' attitudes toward help-seeking, professional disposition, and psychological symptoms. In addition, the study examined whether the candidates' professional dispositions varied in terms of their gender, reasons for choosing the Guidance and Psychological Counseling degree, and year of study in the degree.

This research was conducted using the relational model, a quantitative research tool. Data were collected by using Attitudes Toward Seeking Psychological Professional Help Scale-Short Form for counseling candidates' attitudes towards help seeking; Brief Symptom Inventory for counseling candidates' psychological symptom levels; Professional Disposition Scale for CounselorCandidate for counseling candidates' professional dispositions; and Personal Information Form that created by the researcher was used to collect information on the study group's demographic characteristics and categorical variables.

The study group consisted of 785 (563 women and 222 men) undergraduate students of the Guidance and Psychological Counseling degree studying at three different state universities in the spring term of 2019-2020. The participants' ages ranged between 18 and 36.

In the research, the mediating effect was tested with SPSS Process Macro 3.5.2 and the bootstrapping confidence interval were calculated for the significance of the mediating effect. Descriptive statistics and correlation analyses were performed with the SPSS 20 package program. The t-test and one-way analysis of variance (ANOVA) were used to

analyze the research sub problems. In order to test the homogeneity of the variances, Levene Test was used, and Scheffe Test was conducted to determine which group caused the significant differences as a result of one-way analyses of variance.

The findings showed that attitudes toward psychological help-seeking played a mediator role in the relationship between the counseling candidates' psychological symptoms and their professional disposition. The study also demonstrated that;

The psychological counseling candidates had high attitude towards psychological help-seeking levels.

The psychological counseling candidates had psychological symptoms at a lower frequency.

The findings showed that the candidates had high professional disposition levels. The results pointed out that women candidates and ones who chose the Psychological Counseling degree because of its suitability to their personality had significantly higher disposition levels.

The findings were discussed in the scope of the related literature. Based on the findings, implications were provided for future studies.

Keywords: Attitude toward help-seeking, Psychological symptoms, Professional dispositions, Counseling education, Mediating role

İÇİNDEKİLER

BİLDİRİM	i
ÖN SÖZ.....	iii
ÖZET	v
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER	ix
TABLolar LİSTESİ	xiii
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xiv
SİMGELER VE KISALTMALAR	xv
BÖLÜM I	1
GİRİŞ.....	1
1.1. Problem durumu	1
1.2. Araştırmanın amacı ve önemi.....	4
1.3. Problem cümlesi	5
1.4. Alt problemler	5
1.5. Varsayımlar	5
1.6. Sınırlılıklar.....	6
1.7. Tanımlar	6
1.7.1. Psikolojik danışman adayı	7
1.7.2. Mesleğe ilişkin kişisel eğilim	7
1.7.3. Psikolojik yardım almaya ilişkin tutum.....	7
1.7.4. Psikolojik belirtiler	8
BÖLÜM II	9
ARAŞTIRMANIN KURAMSAL ÇERÇEVESİ VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	9
2.1. Araştırmanın kuramsal çerçevesi.....	9
2.1.1. Psikolojik yardım almaya ilişkin tutum.....	9
2.1.1.1. Tutum	9

2.1.1.2.Psikolojik yardım arama davranışı	10
2.1.1.3.Psikolojik yardım almaya ilişkin tutum.....	11
2.1.2.Psikolojik belirtiler	13
2.1.2.1.Anksiyete	15
2.1.2.2.Depresyon	16
2.1.2.3.Hostilite	17
2.1.2.4.Olumsuz Benlik	18
2.1.2.5.Somatizasyon.....	19
2.1.2.Rehberlik ve psikolojik danışmanlıkta mesleğe ilişkin kişisel eğilimler	21
2.1.2.1.Rehberlik ve psikolojik danışmanlık (RPD).....	21
2.1.2.2.Rehberlik ve psikolojik danışmanlık mesleğinin gelişimi.....	25
2.1.2.3.Etkili psikolojik danışman özellikleri ve mesleğe ilişkin kişisel eğilim kavramı ...	29
2.2.İlgili araştırmalar	38
2.2.1.Psikolojik yardım almaya ilişkin tutum ile ilgili araştırmalar	38
2.2.2.Psikolojik belirtiler ile ilgili araştırmalar.....	43
2.2.3.Rehberlik ve psikolojik danışmanlıkta mesleğe ilişkin kişisel eğilimler ile ilgili araştırmalar	47
2.2.4.Araştırma konusu ile ilgili alanyazında yer alan araştırmalar	53
BÖLÜM III.....	57
YÖNTEM	57
3.1. Araştırmanın yöntemi	57
3.2. Çalışma grubu.....	57
3.3. Veri toplama araçları	58
3.3.1. Psikolojik yardım almaya ilişkin tutum ölçeği- kısa form (PYAİTÖ-KF).....	58
3.3.2. Kısa semptom envanteri (KSE)	59
3.3.3. Psikolojik danışman eğitiminde mesleğe ilişkin kişisel eğilimi değerlendirme ölçeği (MİKEDÖ)	60

3.3.4. Kişisel bilgi formu	61
3.4. Veri toplama süreci.....	61
3.5. Verilerin analizi	62
BÖLÜM IV	63
BULGULAR	63
4.1. Çalışma grubuna ilişkin bulgular.....	65
4.2. Problem cümlesine ilişkin bulgular	67
4.3. Alt problemlere ilişkin bulgular	74
4.3.1. Psikolojik danışman adaylarının psikolojik yardım almaya ilişkin tutum düzeylerine ilişkin bulgular.....	74
4.3.2. Psikolojik danışman adaylarının psikolojik belirtilerine ilişkin bulgular.....	75
4.3.3. Psikolojik danışman adaylarının mesleğe ilişkin kişisel eğilimlerine ilişkin bulgular	76
4.3.4. Psikolojik danışman adaylarının mesleğe ilişkin kişisel eğilimlerinin cinsiyet, sınıf ve rehberlik ve psikolojik danışmanlık programını seçme nedenine göre farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin bulgular	77
BÖLÜM V	85
SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER	85
5.1. Sonuç ve tartışma	85
5.1.1. Psikolojik danışman adaylarının psikolojik belirtileri ile mesleğe ilişkin kişisel eğilimleri arasındaki ilişkide psikolojik yardım almaya ilişkin tutumun aracı rolüne dair bulguların tartışılması	85
5.1.2. Alt problemlere ilişkin bulguların tartışılması.....	91
5.1.2.1. Psikolojik danışman adaylarının psikolojik yardım almaya ilişkin tutum düzeylerine ilişkin bulguların tartışılması	91
5.1.2.2. Psikolojik danışman adaylarının psikolojik belirti düzeylerine ilişkin bulguların tartışılması	93
5.1.2.3. Psikolojik danışman adaylarının mesleğe ilişkin kişisel eğilimlerine ilişkin bulguların tartışılması	94

5.1.2.4.Psikolojik danışman adaylarının mesleğe ilişkin kişisel eğilimlerinin cinsiyet, sınıf ve RPD programını seçme nedenine göre farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin bulguların tartışılması	95
5.2. Öneriler.....	99
5.2.1.Araştırma sonuçlarına dayalı öneriler.....	99
5.2.2.Gelecek araştırmalara yönelik öneriler.....	102
KAYNAKLAR.....	104
EKLER	129

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Mesleğe ilişkin kişisel eğilim, psikolojik belirtiler ve psikolojik yardım almaya ilişkin tutum değişkenlerine ilişkin basıklık ve çarpıklık değerleri.....	64
Tablo 2. Kişisel bilgi formu aracılığıyla örneklem grubuna ilişkin elde edilen veriler.....	65
Tablo 3. Mesleğe ilişkin kişisel eğilim, psikolojik belirtiler ve psikolojik yardım almaya ilişkin tutum değişkenleri arasındaki ilişkilere yönelik korelasyon analizleri sonuçları.....	69
Tablo 4. Aracı etkinin test edilmesine ilişkin regresyon analizi sonuçları	70
Tablo 5. Psikolojik yardım almaya ilişkin tutumun aracı rolüne ilişkin etki büyüklükleri ve güven aralıkları	73
Tablo 6. Psikolojik danışman adaylarının psikolojik yardım almaya ilişkin tutum ölçeği'nden aldıkları puanlara ilişkin dağılımlar	74
Tablo 7. Psikolojik danışman adaylarının kısa semptom envanteri(KSE)'nden aldıkları puanlara ilişkin dağılımlar	75
Tablo 8. Psikolojik danışman adaylarının psikolojik danışman eğitiminde mesleğe ilişkin kişisel eğilimi değerlendirme ölçeği'nden aldıkları puanlara ilişkin dağılımlar	76
Tablo 9. Mesleğe ilişkin kişisel eğilimin cinsiyete göre incelenmesine ilişkin bağımsız gruplarda t-testi sonucu	77
Tablo 10. Psikolojik danışman adaylarının sınıf düzeyine göre mesleğe ilişkin kişisel eğilim puanlarına ilişkin betimsel istatistik sonuçları	78
Tablo 11. Psikolojik danışman adaylarının mesleğe ilişkin kişisel eğilimlerinin sınıf düzeyine göre anlamlı şekilde farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin anova testi sonuçları ..	79
Tablo 12. Psikolojik danışman adaylarının RPD programını seçme nedenine göre mesleğe ilişkin kişisel eğilim puanlarına ilişkin betimsel istatistik sonuçları	80
Tablo 13. Psikolojik danışman adaylarının mesleğe ilişkin kişisel eğilimlerinin RPD programını seçme nedenine göre anlamlı şekilde farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin anova testi sonuçları.....	81
Tablo 14. Psikolojik danışman adaylarının RPD programını seçme nedenine göre mesleğe ilişkin kişisel eğilim puanlarına ilişkin scheffe testi sonuçları	82

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Öğrenci kişilik hizmetleri, rehberlik ve psikolojik danışma arasındaki ilişkiyi gösteren model.....	21
Şekil 2. Normal dağılım grafiği.....	64
Şekil 3. Psikolojik belirtiler ile mesleğe ilişkin kişisel eğilimler arasındaki ilişkide psikolojik yardım almaya ilişkin tutumun aracı rolünü gösteren model	68
Şekil 4. Psikolojik belirtiler ile mesleğe ilişkin kişisel eğilimler arasındaki ilişkide psikolojik yardım almaya ilişkin tutumun aracı rolüne ilişkin regresyon sonuçlarını gösteren model.....	72
Şekil 5. Psikolojik danışman adaylarının sınıf düzeyine göre mesleğe ilişkin kişisel eğilimleri.....	79
Şekil 6. Psikolojik danışman adaylarının RPD seçme nedenine göre mesleğe ilişkin kişisel eğilimleri.....	82

SİMGELER VE KISALTMALAR

KSE: Kısa Semptom Envanteri

MİKEDÖ: Mesleğe İlişkin Kişisel Eğilimleri Değerlendirme Ölçeği

PYAİTÖ: Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutum Ölçeği

RPD: Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık

MİKE: Mesleğe ilişkin kişisel eğilimler

CACREP: Council for Accreditation of Counseling and Related Educational Programs
(Danışmanlık ve İlgili Eğitim Programlarının Akreditasyonu Konseyi)

ACA: American Counseling Association (Amerikan Psikolojik Danışmanlık Derneği)

NASP: National Association of School Psychologists (Ulusal Okul Psikologları Derneği)

NCATE: National Council for Accreditation of Teacher Education (Ulusal Öğretmen
Eğitimi Akreditasyonu Konseyi)

N: Katılımcı sayısı

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1. Problem durumu

Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık programı, gençlerin önemli bir kısmının kariyer planlamalarını bu alanda yaptığı ve üniversite tercih dönemlerinde çeşitli sebeplerle yoğun olarak tercih ettiği bir meslek dalı olarak değerlendirilebilir. Gençlerin Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık (RPD) programına olan ilgisine paralel olarak son yıllarda birçok üniversitede RPD lisans, yüksek lisans ve doktora programları açılmış ve açılmaya devam etmektedir. Öyle ki, YÖKATLAS 2020 yılı verilerine göre 98 farklı üniversitede (devlet, vakıf, yurtdışı ve KKTC) 143 RPD lisans programı mevcuttur. 2020 yılı YÖK tercih verilerine göre ise bu programların 6299 olan toplam kontenjanını, 95.041 aday tercih etmiş ve 6.088'i bu programlardan birine yerleşmiştir. Bunun sonucunda mevcut kontenjanın yalnızca %3.3'lük kısmı boş kalmıştır. Nitekim, Ültanır (2005) da RPD programının eğitim fakültelerinde mevcut olan diğer programlara nazaran iş imkanı bakımından daha olanaklı bir program olarak algılandığı için daha fazla tercih edildiğini savunmaktadır. Tüm bu veriler RPD programına gençlerin yoğun olarak ilgi gösterdiğini göstermekte ve dolayısıyla RPD programına önem verildiğini, saygın bir meslek olarak kabul edildiğini düşündürmektedir.

Rehberlik ve psikolojik danışmanlık programı, günümüzde çağdaş eğitim sistemiyle birlikte önem kazanmış, öğrenci kişilik hizmetleri alanına uzman yetiştirilmesine imkan sağlamaktadır. Bu hususun RPD programını değerli kıldığı, alana dair yatırımların artmasını ve alan eğitimi iyileştirmek-geliştirmek adına çalışılmasını sağladığı düşünülmektedir. RPD programına atfedilen değer ve gençler tarafından yoğun olarak tercih edilmesi bir arada düşünüldüğünde RPD programını tercih eden gençlerin kişisel özellikleri ve programı tercih etme motivasyonları da önem kazanmaktadır. Örneğin, bazı gençler kişisel özelliklerine uyduğu, mesleğin mensubu olarak mutlu olabileceklerini düşündükleri ve başkalarına yardım etme isteği içinde oldukları için RPD programını tercih edebilirler. Gençlerin bir kısmı RPD mesleğinin sahip olduğu ve bireye kazandıracığı prestiji önemserken bir kısmı için ise yalnızca mesleğin iş olanakları ve

getireceği ekonomik kazanç cezbedici olabilir. Yerleştirme puanlarının RPD programına yetmesi sebebiyle veya başkalarının yönlendirmesiyle (aile, öğretmen v.b) istemeden ve belki de mecbur kalarak RPD programına yönelen gençler de mümkün olabilir. Kişilerin meslek seçiminde dikkate aldıkları değerler, kişilerin ilgileri ve yetenekleri değişiklik gösterebileceğinden meslek seçme motivasyonlarındaki örnekler çoğaltılabilir. Dolayısıyla RPD programını seçen veya bu programda öğrenim gören bir psikolojik danışman adayına programı seçme sebebi sorulduğunda çeşitli yanıtlar alınabilir. Bu yanıtlara ek olarak, bazı psikolojik danışman adaylarının RPD programında öğrenim görmeyi kendi varoluşsal, psikolojik sorunlarını çözebilme noktasında bir araç olarak gördükleri gözlenmiştir. Bu gözlem, psikolojik danışman adaylarının kendi varoluşsal, psikolojik sorunlarını dikkate alarak öz sağaltımlarını sağlamak amacıyla RPD mesleğine yöneldiklerini düşündürmektedir. Alanyazındaki bazı çalışmalarda elde edilen sonuçlar bu düşünceyi dikkate değer kılmaktadır. Bazı bireylerin kişisel travmaları sebebiyle RPD mesleğini seçebildikleri ve bu seçim sebebinin meslek seçiminde negatif bir motivasyon olarak değerlendirildiği aktarılmaktadır (Gladding, 2018). Bunu destekler şekilde, üniversite öğrencilerinin psikolojik sağlamlık düzeylerinin araştırıldığı bir çalışmada RPD programına devam eden öğrencilerin diğer programlara devam eden öğrencilere göre daha düşük psikolojik sağlamlığa sahip oldukları bulunmuştur (Aydın ve Egemberdiyeva, 2018). Başka bir çalışmada ise RPD programında eğitim görmeye yeni başlamış katılımcıların genel nüfusa göre daha psikopatolojik özellikler gösterdikleri saptanmıştır (White ve Franzoni, 1990). Aydın (2017)'a göre RPD programına devam eden öğrenciler daha fazla psikolojik yardım arama gönüllüsüdür ve bu öğrencilerin RPD eğitimi sayesinde psikolojik danışma sürecine ilişkin olumlu tutum beslemesinden kaynaklanabilmektedir. Aynı zamanda RPD eğitimi alanın psikolojik danışman adaylarının psikolojik belirtilerinde (Yavuz Güler ve İşmen Gazioğlu, 2008); boyun eğme davranışı ve depresyon düzeylerinde (Tuzcuoğlu ve Korkmaz, 2001) azalma ve iyileşmeyi sağladığını ortaya koyan çalışmalara da rastlanmıştır. Sonuç olarak, psikolojik danışman adaylarının psikolojik sorunlar yaşayabileceği ve RPD eğitimi sürecinden psikolojik anlamda olumlu etkilenebilecekleri anlaşılmaktadır. Bu sebeple psikolojik danışman adaylarının “*psikolojik belirtiler*”i bu çalışmada etkisi incelenen değişken (bağımsız değişken) olarak ele alınmıştır.

Bir meslek, kariyer planı olarak seçildiğinde bireyden o mesleğe ait teorik bilgilerin yanında mesleğin gerektirdiği kişisel özelliklere de sahip olmasının beklenmesi olağandır.

Nitekim, meslek seçiminde özellik-faktör kuramlarına göre bireyin bir meslekte başarılı olabilmesi için o mesleğin gerektirdiği kişilik özelliklerine sahip olması gerekmektedir (Bacanlı, 2016). Dolayısıyla psikolojik danışman adaylarının da bazı kişilik özelliklerine sahip olmaları mesleki kişilikleri, başarıları ve gerçekleştirecekleri psikolojik danışma süreçlerinin yararlı olması açısından önemlidir. Psikolojik danışman ve danışan arasındaki terapötik ilişki de etkili bir psikolojik danışma sürecinin en önemli bileşeni olarak öne sürülmektedir (İkiz, 2009; İkiz, 2011; Karaca ve İkiz, 2010). İkiz'e göre (2006) psikolojik danışman ve psikolojik danışma hizmeti verdiği kişi arasındaki ilişkinin niteliği psikolojik danışma ilke, yöntem ve tekniklerine bağlı olduğu kadar danışma hizmetini veren psikolojik danışmanların psikolojik sağlıklarının yerinde olması ve psikolojik danışma hizmeti vermeye uygun kişilik özelliklerine sahip olmalarından da etkilenebilmektedir. Bu durumda psikolojik danışman adaylarının psikolojik belirtileri ile meslekten beklenen kişilik özellikleri yani mesleğe ilişkin eğilimlerinin etkili bir psikolojik danışma süreci yürütülmesi üzerinde etkisi olduğu anlaşılmaktadır. Mesleğe ilişkin kişisel eğilim kavramı, psikolojik danışman eğitiminde kazanılan teorik bilgi donanımından farklı olarak etkili bir psikolojik danışmada olması gereken kişisel özellikleri ifade etmek için kullanılabilmektedir (Korkut Owen, Tuzgöl Dost, Bugay ve Owen, 2014a). Bu sebeplerle, bu çalışmada psikolojik danışman adaylarının mesleğe ilişkin kişisel eğilimlerinin farklı değişkenler ile nasıl farklılaştığı araştırılacağı için “*mesleğe ilişkin kişisel eğilim*” kavramı bağımlı değişken olarak ele alınmıştır.

Bireyler farklı olgu ve durumlara ilişkin olumlu veya olumsuz düşünceler barındırabilmektedir. Bu durum, literatürde tutum kavramı ile yer edinmektedir. Tutum, kavramsal olarak; kişinin kişiler, olaylar, durumlar hakkında uzun bir süredir barındırdığı duygu, düşünce ve davranış örüntüleri olarak tanımlanmaktadır (Cüceloğlu, 2006). Kişi, birçok durum için farklı tutumlar geliştirebilir. Psikolojik yardım süreci de kişinin olumlu veya olumsuz tutumlar geliştirebileceği bir durum olarak düşünülebilir. Öyle ki, bazı insanlar psikolojik yardım almaya karşı olumlu tutumlar barındırdıklarından psikolojik sorunlarını çözmek için psikolojik yardım almaya gönüllü olabilirler. Tam tersi durumda ise birey psikolojik yardım almaktan çekinebilir.

Araştırma problemi kapsamında düşünüldüğünde; bireyin psikolojik belirtilerinin yoğunluğunun psikolojik yardım almaya dair tutumlarını etkileyebileceği sanılmaktadır. Hal böyleyken, farklı yoğunluklarda psikolojik belirtiler yaşayan ve psikolojik yardım almaya dair olumlu veya olumsuz tutum geliştirmiş psikolojik danışman adaylarının

mesleğe ilişkin kişisel eğilimlerinin nasıl etkileneceği araştırılmaya değer bulunmuştur. Bu durumda, psikolojik danışman adaylarının “*psikolojik yardım almaya ilişkin tutumları*” bu araştırmada aracı değişken olarak ele alınmıştır.

1.2. Araştırmanın amacı ve önemi

Bu çalışmada psikolojik danışman adaylarının psikolojik belirtileri ile mesleğe ilişkin kişisel eğilimleri arasındaki ilişkide psikolojik yardım almaya ilişkin tutumun aracı rolü araştırılmıştır. Bu temel gaye ile; psikolojik danışman adaylarının psikolojik belirti düzeyleri, RPD eğitimi sonrasında psikolojik danışma hizmeti verecek bir psikolojik danışman adayı olarak psikolojik yardım almaya ilişkin nasıl bir tutum sergiledikleri ve buna göre RPD mesleğine ilişkin kişisel eğilimlerinin nasıl etkilendiği ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu çalışma sonucunda elde edilen bulgular ve çıkarılan sonuçların RPD alanında nitelikli psikolojik danışman adayları yetiştirilmesine katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Öyle ki, RPD eğitimi sonucunda bir uzman olarak bireylere psikolojik destek sağlayacak olan psikolojik danışman adaylarının yoğun olarak psikolojik sorunlar yaşıyor olması, psikolojik yardım almaya ilişkin olumsuz tutumlara sahip olması nitelikli bir psikolojik danışma hizmeti verme noktasında sınırlılık oluşturabilir. Aynı zamanda bu durum kişinin RPD mesleğinin gerektirdiği kişilik özelliklerine sahip olması veya bu özelliklerini geliştirmesi açısından da olumsuzluklar doğurabilir. Bu araştırmanın da bu durumun psikolojik danışman adaylarında ne kadar karşılık bulduğunu gösterebilmesi açısından önem arz ettiği düşünülmektedir.

Bu araştırma, çalışılan değişkenler ve kişisel bilgi formu yolu ile elde edilen bilgiler aracılığıyla psikolojik danışman adaylarının mevcut durumunun betimlenmesine de katkı sağlamaktadır. Özellikle psikolojik danışman adayı katılımcıların mesleğe ilişkin kişisel eğilim düzeyleri bakımından değerlendirilmesi bu çalışmanın önemli çıktılarından biri olarak yorumlanmaktadır. Nitekim, Danışmanlık ve İlgili Eğitim Programlarının Akreditasyonu Konseyi (Council for Accreditation of Counseling and Related Educational Programs-CACREP), danışman eğitimi programları ve danışman eğitimcileri tarafından danışman eğitimi programları ve psikolojik danışman adaylarının mesleğe ilişkin kişisel eğilimler yönünden değerlendirilmesini bir kalite standardı olarak görmektedir (CACREP, 2016). Bunlara ek olarak, mezun olduktan sonra psikolojik danışma hizmeti verecek

kişilerin mümkün olduğunca farklı değişkenler, olgular bakımından tanınmasının nitelikli psikolojik danışman yetiştirilmesi sürecine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Bu çalışma, ülkemizde yapılan akademik çalışmalarda son dönemlerde ele alınmaya başlayan ve nicelik bakımından yaygın olarak çalışılmamış olan psikolojik danışman eğitiminde mesleğe ilişkin kişisel eğilim kavramını farklı değişkenler aracılığıyla irdeleme fırsatı sunması açısından da değerlidir. Bu sayede kavramın literatür anlamında gelişmesine ve anlaşılmasına katkı sağlanacağı düşünülmekte ve bu alanda yapılacak çalışmalara örnek olması ümit edilmektedir.

1.3. Problem cümlesi

Psikolojik danışman adaylarının psikolojik yardım almaya ilişkin tutumları, psikolojik belirtileri ile psikolojik danışmanlık mesleğine ilişkin kişisel eğilimleri arasındaki ilişkiye aracılık etmekte midir?

1.4. Alt problemler

1. Psikolojik danışman adaylarının, psikolojik yardım almaya ilişkin tutum düzeyleri nedir?
2. Psikolojik danışman adaylarının, psikolojik belirti düzeyleri nedir?
3. Psikolojik danışman adaylarının, mesleğe ilişkin kişisel eğilim düzeyleri nedir?
4. Psikolojik danışman adaylarının mesleğe ilişkin kişisel eğilimleri çeşitli demografik değişkenlere göre (sınıf düzeyi, cinsiyet ve Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık programını seçme nedeni) istatistiksel olarak anlamlı şekilde farklılaşmakta mıdır?

1.5. Varsayımlar

Araştırmaya katılan katılımcıların Kişisel Bilgi Formu, Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutum Ölçeği, Kısa Semptom Envanteri ve Psikolojik Danışman Eğitiminde Mesleğe

İlişkin Kişisel Eğilimleri Değerlendirme Ölçeği'ni içtenlik ve dürüstlikle cevapladıkları varsayılmıştır.

1.6. Sınırlılıklar

1. Araştırmada elde edilen veriler ve bu veriler analiz edilerek ulaşılan bulgular 2019/2020 Bahar yarıyılı döneminde üç devlet üniversitesinin Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık programında lisans öğrenimi gören (1., 2., 3., 4. sınıf) 785 psikolojik danışman adayı ile sınırlıdır.

2. Araştırma uygulamasının yapıldığı 2019/2020 Bahar yarıyılında Covid-19 pandemisi nedeniyle üniversitelerin yüz yüze eğitimlerini sonlandırması çalışma kapsamında daha fazla psikolojik danışman adayı katılımcıya ulaşılması yolunda bir sınırlılık oluşturmuştur.

3. Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık lisans programı 4. Sınıf düzeyinde büyük gruplarla teorik derslerin azalması ve küçük gruplar halinde ve uygulama derslerinin (Okullarda RPD Uygulamaları, Bireyle ve Grupla Psikolojik Danışma Uygulaması, Rehberlik ve Psikolojik Danışma Semineri v.b.) yoğunluk göstermesi programa kayıtlı 4. Sınıf öğrencilerinin tümüne ulaşılması noktasında bir sınırlılık oluşturmuştur.

4. Araştırmada elde edilen bulgular çalışılan ölçekler (Kişisel Bilgi Formu, Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutum Ölçeği, Kısa Semptom Envanteri, Psikolojik Danışman Eğitiminde Mesleğe İlişkin Kişisel Eğilimleri Değerlendirme Ölçeği) ve ölçeklerin ölçtüğü tutum, davranış ve özellikler ile sınırlıdır.

1.7. Tanımlar

Çalışmanın bu bölümünde çalışmada yer alan bazı terimler ile ilgili tanımlamalara yer verilmiştir.

1.7.1. Psikolojik danışman adayı

Psikolojik danışman adayı ifadesi bu araştırmada, üniversitelerin Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık programına kayıtlı olarak eğitimlerini sürdüren lisans öğrencileri için kullanılmıştır.

1.7.2. Mesleğe ilişkin kişisel eğilim

Orijinal kavram olan “professional dispositions” ifadesi yerine Korkut Owen ve diğerleri (2014a) tarafından kullanılması tercih edilen mesleğe ilişkin kişisel eğilim kavramı genel bir ifadeyle; psikolojik danışman adaylarının, psikolojik danışmanlık mesleğine ilişkin akademik birikimlerinin dışında; bu mesleği yapabilmelerine olanak sağlayacak kişilik özelliklerini ifade etmektedir. Bu çalışmada, psikolojik danışman adaylarının mesleğe ilişkin kişisel eğilim düzeyleri Psikolojik Danışman Eğitiminde Mesleğe İlişkin Kişisel Eğilimleri Değerlendirme Ölçeği (Korkut Owen, Tuzgöl Dost ve Bugay Sökmez, 2018) ile ölçülmüştür.

1.7.3. Psikolojik yardım almaya ilişkin tutum

Bu çalışmada, Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutum Ölçeği (Topkaya, 2011) aracılığıyla, psikolojik danışman adaylarının psikolojik yardım almaya ilişkin tutumları araştırılmıştır. Psikolojik yardım almaya ilişkin tutum genel anlamıyla, psikolojik danışman adaylarının psikolojik yardım alma noktasındaki olumlu ve olumsuz düşüncelerini ifade etmektedir.

1.7.4. Psikolojik belirtiler

Psikolojik belirtiler, bu çalışmada psikolojik danışman adaylarının fiziksel ve ruhsal psikolojik semptomlarını ve bu semptomların sıklığını ifade etmektedir. Psikolojik danışman adaylarının psikolojik belirtileri Kısa Semptom Envanteri (Hisli Şahin ve Durak, 1994) aracılığıyla ölçülmüştür.

BÖLÜM II

ARAŞTIRMANIN KURAMSAL ÇERÇEVESİ VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Araştırmanın kuramsal çerçevesi

Bu bölümde araştırmada yer alan değişkenler ile ilgili kuramsal altyapıya yer verilmiştir. Değişkenlerin ele alış sırasında bütünlük oluşturması açısından araştırma alt problemleri sıralaması dikkate alınmıştır.

2.1.1. Psikolojik yardım almaya ilişkin tutum

Bu başlık altında araştırma değişkenlerinden psikolojik yardım almaya ilişkin tutum konusunda alanyazında yer alan kuramsal çerçeve ve açıklamalara yer verilmiştir. Bu bağlamda öncelikle genel anlamda tutum kavramı, ardından psikolojik yardım arama davranışı ele alınarak en sonunda psikolojik yardım almaya ilişkin tutum kavramına yer verilmiştir.

2.1.1.1. Tutum

Tutum, sosyal bilimler alanında yaygın olarak yer almakta ve kavramsal olarak sosyal psikoloji alanında detaylı olarak ele alınmaktadır. Tutum, genel bir ifadeyle bir nesneye yönelik olumlu veya olumsuz tüm değerlendirmelerdir (Franzoi, 2006). Daha açıklayıcı bir tanıma başvurulacak olursa tutum; bireyin ilişki içerisinde olduğu nesne ve durumlara karşı geliştireceği davranışlarda itici ve yönlendirici rol oynayan, bireyin deneyimleri yoluyla oluşmuş zihinsel ve sinirsel bir hazır olma durumunu ifade eder (Bordens ve Horowitz, 2008). Benzer şekilde tutum, psikolojik bir nesneye karşı olumlu veya olumsuz geliştirilen, gizil bir tepki verme eğilimidir (Fishbein ve Ajzen, 2010) ve tutum nesnesi bireyin çevresindeki herhangi bir nesne olabilir (Fishbein ve Ajzen, 2010; Kağıtçıbaşı ve

Cemalcılar, 2014). Tutumlar öğrenilmiş eğilimlerdir (Fishbein ve Ajzen, 1975) ve bu yüzden edimsel ve klasik koşullanma gibi pek çok yolla bireye kazandırılabilir (Franzoi, 2006; Sakallı, 2016). Ancak tutumlar davranışlar gibi doğrudan gözlenemez, yalnızca bireyin ortaya koyduğu davranışlar aracılığıyla tutumuna yönelik çıkarımlar yapılabilir (Kağıtçıbaşı ve Cemalcılar, 2014). Bir kişi, nesne veya duruma karşı geliştirilen tutumlar duygu, düşünce ve davranışları içeren bir sistemdir (Aronson, Wilson ve Akert, 2012; Bordens ve Horowitz, 2008; Freedman, Sears ve Carlsmith, 2003; Kağıtçıbaşı ve Cemalcılar, 2014; Sakallı, 2016). Tutumlar; tepki vermeye hazır olma, davranışı güdüleme, durağan olma (tutumların değişmesinin zorluğu) ve değerlendirme (olumlu-olumsuz tutuma karar verme) gibi özellikleri içermektedir (Sakallı, 2016). Bu bilgiler ışığında; tutumların genel anlamda bilişsel, duygusal ve davranışsal süreçleri içeren, bireyin çevresindeki bir psikolojik nesne veya duruma karşı olumlu-olumsuz tepki vermesinde itici motivasyon sağlayan eğilimler oldukları söylenebilir.

2.1.1.2. Psikolojik yardım arama davranışı

Zaman zaman bireyler çeşitli uyum sorunları veya psikolojik problemler yaşayabilmektedir. Bu noktada, birey üstesinden gelemediği veya üstesinden gelmekte zorlandığı problemleri için uzmanlardan veya uzman olmayan bireylerden yardım aramaktadır (Husaini, Moore ve Cain, 1994). Fisher ve Turner (1970), yardım aramayı; bireyin karşılaştığı problem dolayısıyla bozulan iç dengesini içsel kaynaklarının yeterli gelmemesi sebebiyle dışsal kaynaklara yönelerek yeniden denge duruma getirmeye çalışması olarak tanımlamaktadır. Yardım arama, bireyin desteğe ihtiyaç duyduğunda anlaşıma, bilgi alma gibi amaçlarla başkalarından aktif olarak yardım istemesini ve başkalarıyla iletişimini içerdiğinden sosyal bir beceri ve sorunlarla başa çıkma yöntemi olarak değerlendirilmektedir. Yardım arama davranışı, resmi ve resmi olmayan kaynaklara başvurmak üzere iki şekilde olabilmektedir. Resmi yardım arama davranışı bireyin eğitim almış uzman kişilere (ruh sağlığı hizmeti veren uzmanlar, öğretmenler v.b) başvurmasını içerirken; gayriresmi yardım arama davranışı ise bireyin çevresindeki uzman olmayan sosyal destek kaynaklarına (arkadaşlar, aile üyeleri) yönelmesidir (Rickwood, Deane, Wilson ve Ciarrochi, 2005). Alanyazında bireyin psikolojik yardım arama davranışını genel anlamda birkaç aşamadan geçerek ortaya koyduğu konu edilmektedir. Buna göre

birey öncelikle sorununun farkına varır, sonrasında psikolojik danışma yardımı aracılığıyla sorununun üstesinden gelebileceğine dair bir inanç duyar. Bu inancın sonrasında da psikolojik danışma yardımı almaya karar vererek psikolojik danışma hizmeti veren bir uzmanla temas kurar (Saunders, 1993). Benzer şekilde Rickwood ve diğerlerine göre (2005) yardım arama davranışı sorunun farkında olunması, sorunun çözümü için yardıma ihtiyaç görülmesi, yardım kaynaklarının araştırılarak bireyin sorunlarını seçilen yardım kaynağına açmasını içeren; bireyin zamanla kişilerarası bir konuma geldiği bir süreçtir. Bunların yanında, bireylerin yardım arama davranışları bazı dinamiklerden etkilenebilmektedir. Örneğin, sosyal desteği yüksek olan bireylerin psikolojik sıkıntı yaşama ihtimali daha azdır; kendini gizleyen bireyler daha çok psikolojik sıkıntı yaşarlar ve kendilerini gizledikleri için ya az düzeyde sosyal destek alırlar ya da hiç almazlar. Bununla birlikte, bireyin psikolojik sıkıntılarının düzeyi ve psikolojik yardım almaya dair olumlu tutumu daha fazla yardım arama eğilimine yol açarken; bireyin kendini gizlemesi psikolojik yardım aramaya dair olumsuz tutumlara sebep olur (Cramer, 1999). Görüldüğü üzere yardım arama davranışı bireyin psikolojik yardım almaya dair tutumlarından etkilenebilmektedir.

2.1.1.3. Psikolojik yardım almaya ilişkin tutum

Psikolojik yardım almaya ilişkin tutum, daha önce ele alınan genel tutum tanımından yola çıkılarak tanımlanabilir. Bu doğrultuda, psikolojik yardım almaya ilişkin tutumun bireyin psikolojik yardım almaya dair olumlu veya olumsuz tüm değerlendirmelerini kapsadığını söyleyebilmek mümkün görünmektedir. Alanyazındaki tanımlamaya bakıldığında psikolojik yardım almaya ilişkin tutumlar, bireyin üstesinden gelmekte zorluk yaşadıkları ve ruh sağlıklarını tehdit eden problemler sonrasında bu problemleri çözebilmek adına ruh sağlığı hizmeti almaya yönelik bilişsel, duyuşsal ve davranışsal eğilimlerin bütünüdür (Karalp, 2009; Kushner ve Sher, 1991; Türküm, 2001). Psikolojik yardım almaya ilişkin tutum olumlu veya olumsuz şekilde ortaya çıkabilmekte (Fischer ve Turner, 1970) ve psikolojik yardım almaya karar verme süreci yaklaşma-kaçınma çatışması olarak adlandırılabilir (Kushner ve Sher, 1989; 1991). Buna göre birey, psikolojik yardım almaya dair karar verirken yaşadığı psikolojik sıkıntının düzeyi, üzerinde hissettiği baskı, psikolojik sıkıntıları dolayısıyla yaşamında meydana gelen işlev bozulmaları gibi

sebeplerle psikolojik yardım almaya dair yaklaşma; tedaviden duyulan korku, tedavinin maliyeti gibi sebeplerle de psikolojik yardım almaya dair kaçınma eğiliminde bulunabilmektedir (Kushner ve Sher, 1989; 1991). Bununla birlikte birey; sosyal damgalanma algısı, duygularını açığa çıkarmada sorun yaşama, yaşanan psikolojik sıkıntı düzeyinin düşük olması gibi sebeplerle psikolojik yardım almaya olumsuz bir pencereden bakabilir (Komiya, Good ve Sherrod, 2000). Benzer şekilde birey; yardım almaktan dolayı duyulan utanç, tedavinin yaratacağı değişime karşı duyulan kaygı, tedavi sürecine ilişkin geliştirilen yanlış inanışlar, geçmişte olumsuz ruh sağlığı hizmeti deneyiminin olması, sosyal damgalanma algısı ve tedavi süreci ve yöntemlerine karşı geliştirilen korku duygusu sebebiyle psikolojik yardım almaya ilişkin olumsuz tutumlar sergileyebilir (Kushner ve Sher, 1991). Türküm'e göre de kişilik faktörü, kişisel özellikler, yaşanan toplumun kültürel normları ve yaşanan problemin niteliği de bireyin psikolojik yardım almadan kaçınmasına sebep olabilecek etmenlerdir (akt. Kızıldağ, Demirtaş Zorbaz, Gençtanırım ve Arıcı, 2012). Bu bilgilerden hareketle psikolojik yardım almaya ilişkin tutum; bireyin bilişsel ve duyuşsal süreçlerinden etkilenip psikolojik yardım sürecine karşı olumlu veya olumsuz değerlendirmelerde bulunarak psikolojik yardım almaya karşı eğilim göstermesi ya da göstermemesini içermektedir.

Fischer ve Turner (1970), psikolojik yardım almaya ilişkin tutumun dört boyuttan oluştuğunu ileri sürmüştür. Bu boyutlar; psikolojik yardıma ihtiyacın hissedilmesi, reddedilme korkusu, kişilerarası açıklık (kendini açma) ve ruh sağlığı uzmanlarına karşı duyulan güven olarak adlandırılmıştır. *Psikolojik yardıma ihtiyacın hissedilmesi*; yardım arama davranışının ilk adımı olarak kabul edilmekte ve kişinin benliğinde hissettiği karmaşık bir sorunun çözümü için bir uzmana başvurmak amacıyla harekete geçmesini sağlayan güç olarak değerlendirilmektedir (Cornally ve McCarthy, 2011). Bu doğrultuda bireyin yardım aramaya karar vermesinden önce yardıma ihtiyacının olduğunu fark etmesi bir ön koşul olarak değerlendirilebilir. *Reddedilme korkusu*; bireylerin yardım almayı erteleme veya bu konuda direnç göstermelerine neden olan faktörlerden biri olarak değerlendirilmektedir (Metin, 2017). Reddedilme korkusunun bireylerin yardıma ihtiyaçları olduğunu fark ettikten sonra yaşadıkları bir yaklaşma-kaçınma çatışması olarak değerlendirilebilir. Öyle ki birey yardıma ihtiyacı olduğunu fark ettiği için yardım sürecine yaklaşmakta ve reddedilmekten duyduğu korku ve kaygı nedeniyle de yardım sürecinden kaçınabilmektedir. *Kişilerarası açıklık (kendini açma)*; psikolojik yardım almaya ilişkin tutum sürecinin bu aşamasında birey bir başkasına kendini açma ile yüzyüze gelmektedir.

Çünkü bireyin yaşadığı ve ona yardım alma ihtiyacını hissettiren olumsuz duygularını değiştirebilmesi için bu duygularını nasıl yaşadığını anlatması ve kendisini açması gerekmektedir (Sarı, 2017). Bu durumda bireyin başkasına duygularını açmaya karşı bakış açısı da psikolojik yardım almaya dair tutumunu etkileyen bir kaynak olarak değerlendirilmektedir. Psikolojik yardım almaya ilişkin tutum sürecinde son olarak ruh sağlığı uzmanına duyulan güven gündeme gelmektedir. *Ruh sağlığı uzmanına karşı duyulan güven*; terapötik ilişkinin temeli olarak görülmektedir. Öyle ki danışan ve danışman arasındaki güven ilişkisi danışanın kendisini açmasına da yardımcı olmaktadır (Sarı, 2017). Bu durumda bireyin ruh sağlığı uzmanına karşı duyduğu veya duymadığı güvenin psikolojik yardım almaya ilişkin tutumunu doğrudan etkileyen bir etmen olarak değerlendirilebilmektedir. Psikolojik yardım almaya ilişkin tutumun bileşenleri düşünüldüğünde birey öncelikle kendisine sıkıntı yaratan bir sorunu olduğunu fark etmekte ve sorununun uzmanlar yardımıyla çözülebileceğine dair inanç duyarak yardım almaya niyetlenmektedir. Ancak burada bireye tereddüt yaşatacak bir husus olarak reddedilme korkusu ortaya çıkmaktadır. Birey bu korkusunun üstesinden gelmeye kararlı davrandığında başka birine karşı duygularını açacak olmanın verdiği rahatsızlık hissiyle karşı karşıya kalabilmektedir. En sonunda bireyin başvurduğu ruh sağlığı uzmanına karşı güven duymasıyla yardım süreci başlamaktadır. Bireyin bu süreç boyunca deneyimlediği duyguların niteliği psikolojik yardım almaya ilişkin tutumunun yönünü belirleyen etmenler olarak değerlendirilmektedir.

2.1.2. Psikolojik belirtiler

Bireyler herhangi bir fizyolojik bozukluk veya hastalık durumunda bedenlerinde birtakım sinyaller görür ve hissederler. Ancak bazen bedenimizde duyumsadığımız sinyallerin fizyolojik bir nedeni olmayabilir. Bu gibi durumlarda bireyin birtakım ruhsal sağlık problemleri sebebiyle bazı semptomlar gösterdiği düşünülebilir. Ruhbilim Terimleri Sözlüğü (1974)'ne göre ruh sağlığı; “kişinin yaşama uyumunda başarılı olması, dilek ve isteklerini toplumla uzlaşacak biçimde doyurması durumu” olarak tanımlanmaktadır. Belirti (semptom) ise vücuttaki bir hastalığın belirlenmesine yarar sağlayan işaret anlamına gelmektedir (TDK, 2011). Buradan yola çıkılarak bireyin psikolojik belirtiler göstermesinin, bireyin yaşamla uyumunun bozulması üzerine yaşadığı ruhsal dengesizlik ve duyduğu acının kişinin kendisi ve başka bireyler tarafından fark edilmesini sağladığı

söylenir. Psikolojik belirtiler; bireyin yaşadığı kaygı, depresyon, somatizasyon, düşmanlık duyguları ve olumsuz benlik algıları durumlarının yarattığı gerilim ve uyumsuzluk düzeyini gösteren işaretlerdir (Dağ, 1991). Buradan, yaşanan psikolojik sıkıntıların bireyde yarattığı uyumsuzluk ve stres düzeyinin önemi anlaşılmaktadır. Buna göre, bireyin yaşadığı psikolojik sıkıntı ve stresin arttığı oranda psikolojik belirti göstereceği söylenebilir. Dolayısıyla bireyin yaşadığı ruhsal sıkıntının; bireyin psikolojik semptom göstermesinden çok, psikolojik semptomu ne sıklıkla gösterdiğiyle ilişkilendirilebileceği düşünülebilir.

Amerikan tanı el kitabı olan *The Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders* DSM-V (2013)'te yer alan tanıma göre ruhsal bozukluk;

“Ruhsal işlevselliğin altında yatan ruhsal, biyolojiyle ilgili ya da gelişimsel süreçlerde işlevsellikte bir bozulma olduğunu gösteren, kişinin biliş, duygu düzenlemesi ve davranışlarında klinik açıdan belirgin bir bozukluk olmasıyla belirli bir sendromdur. Ruhsal bozukluklar genellikle belirgin bir sıkıntı ya da toplumsal, işle ilgili alanlarda ya da önemli diğer işlevsellik alanlarında yetersizlik ile gider. Sık karşılaşılan tetikleyici bir etkene ya da sevilen birini yitirme gibi bir yitime karşı verilen, beklendi ya da kültürel açıdan kabul gören bir tepki ruhsal bir bozukluk değildir. Daha çok kişi ve toplum arasında ortaya çıkan, toplumsal olarak alışılmışın dışında davranış (örn. siyasal, dinsel ya da cinsel) ve çatışmalar, bu davranış ve çatışmalar, yukarıda tanımlandığı gibi, bir işlevsellik bozukluğundan kaynaklanmadığı sürece, ruhsal bozukluk değildir” (DSM-V, 2013, s.5).

Yukarıdaki tanımdan anlaşılacağı üzere, bir davranışın ruhsal bozukluk olarak adlandırılması için bazı ölçütlerin sağlanması gerekmektedir. Bu ölçütler genel olarak var olan bozukluğun bireyde sıkıntı yaratması, yeti yitimi, işlevsellikte bozulma olması ve yaşanan çevredeki sosyal normlara aykırılık olarak gösterilmektedir (Kring ve Johnson, 2015). Benzer şekilde; bireyin ruhsal sıkıntıdan dolayı acı çekmesi, uyumsuzluk yaşaması, akıldışı ve öngörülemez oluşu, normallikten sapması, toplum standartlarına aykırı davranışlar sergilemesi (zaman içerisinde toplumun “normal” olarak kabul ettiği davranışlarda değişiklik gözlenebilir) ve bu davranışlarından ötürü sosyal çevresinin belirgin bir rahatsızlık duyması anormalliğin ölçütleri arasındadır (Butcher, Mineka ve Hooley, 2013). Bu bilgiler ışığında ruh sağlığı uzmanlarınca psikolojik belirtilerin; sıklığı, bireye verdiği acı ve işlevselliği bozma düzeyi, toplumsal normlara uygun olup olmaması, çevrenin rahatsızlık düzeyi gibi ölçütler açısından irdelenerek ruhsal bozukluk olarak adlandırılıp adlandırılmayacağına karar verildiği anlaşılmaktadır.

Ruhsal bozukluklar, bireyin yaşadığı zorluk düzeyi arttığında yeni uyum mekanizmaları geliştirmelerine neden olurlar ve bu yeni uyum mekanizmaları bireyin enerjisini olduğundan daha çok tüketir. Bu doğrultuda ruhsal bozukluğa yol açan problemler

organizmanın içsel dinamiklerinden kaynaklanmakta ve bazı aşamalar sonucu ortaya çıkmaktadır (Geçtan, 1997). Meninger'e göre bu aşamalar; bireyin gerginlik düzeyinde artma, çevreye uyum yeteneği ve işlevselliğinde hafif düzeyde bozulma, anksiyete duygusu ve nevrotik belirtiler, şiddet, saldırganlık ve öfke patlamaları, organizmanın dengesinde bozulma ve gerçeklikten kopma, intiharla sonuçlanabilen depresyon ve denetim duygusu yoksunluğudur (Geçtan 1997). Bahsedilen aşamaların anksiyete, depresyon, hostilite gibi psikolojik belirti kategorileriyle benzerlik gösterdiği görülmektedir.

Psikolojik belirtiler oldukça geniş bir kavram olması sebebiyle bu bölümde araştırmada psikolojik danışman adaylarının psikolojik belirtilerini ölçme amacıyla başvurulmuş Kısa Semptom Envanteri'nde yer alan psikolojik belirti kategorileri açıklamalarına yer verilmiştir. Bu kategoriler; anksiyete, depresyon, hostilite, olumsuz benlik ve somatizasyondur (Hisli Şahin ve Durak, 1994).

2.1.2.1. Anksiyete

Kelime anlamı olarak anksiyete, kötü bir şey olacağını düşünmeye bağlı oluşan nedeni belirsiz bir gerilim duygusudur (TDK, 2011). Terimsel açıdan bakıldığında ise güçlü bir dürtünün amacına ulaşamayacağını fark edildiği durumlarda oluşan ve bireyi tedirgin eden bir duygudur (Ruhbilim Terimleri Sözlüğü, 1974). Kaygılı bir kişi, günlük yaşamda olabilecek tehlikelere karşı aşırı duyarlıdır ve zamanının çoğunu bu tehlikeleri düşünmeye harcar. Kişinin kendisi veya yakınındaki kişilere ilişkin geliştirebileceği bu düşünceleri kişide endişe ve gerilim yaratmaktadır (Lelord ve André, 2014). Kaygı, olması beklenen bir problemin bireyde endişe yaratması anlamına gelmekte ve bireyin orta düzeyde uyarılmasına sebep olarak sempatik sinir sistemini harekete geçirici bir etki yaratmaktadır. Kaygı, anlamsal olarak kötü duygular uyandırır da belli düzeyde kaygı bireyin tehlikelere karşı hazır olmasını sağlaması bakımından (savaş ya da kaç) işlevselliğine katkıda bulunmaktadır (Geçtan, 1997; Kring ve Johnson, 2015; Morrison, 2016; PsychSmart, 2015). Kaygı, hafif bir gerginlik durumu yaratabileceği gibi panik atak yaşanmasına sebep olacak kadar yoğun bir duygu olarak yaşanabilir (Geçtan, 1997; Odağ, 2017). Kaygının yüksek olması bireyde çok sayıda fizyolojik ve psikolojik belirti meydana getirebilir (Cüceloğlu, 2006). Kaygı durumunda yaşanabilecek fizyolojik belirtiler; bireyin kan basıncında yükselme, göz bebeklerinde genişleme, kalp atışında hızlanma, terleme,

kaslarda gerginlik hissi (Odağ, 2017); yaşanabilecek psikolojik belirtiler ise tedirginlik, dikkati toplamada güçlük, üzüntülü duygu durum ve tetikte olma halidir (Cüceloğlu, 2006). Bu bilgilere göre az düzeyde kaygının bireyin uyumunu artırdığı; bireyin uyumunu bozacak düzeydeki kaygının ise önemli bir psikolojik belirti olarak ele alınabileceği söylenebilir.

Freud'a göre kaygı kişiliğin yapısındaki idden (nevrotik kaygı) kaynaklanır, her zaman mantık dışıdır ve kişiliğin diğer bir yapısı olan ego kaygının yarattığı yüksek gerilimden kurtulmak adına savunma mekanizmalarını kullanır. Savunma mekanizmalarının aşırı kullanımı da bireyin işlevselliğinde bozulmalara ve ruhsal problemlere yol açar (Freud, 2011; Geçtan, 1997). Bu doğrultuda, yüksek düzeyde ve kontrol edilemeyen kaygı duygusunun ruhsal problemlerin kaynağı olduğu ileri sürülebilir.

Kaygı bozuklukları bireyin günlük yaşamdaki işlevselliğinin olumsuz etkilendiği sorunlardır (PsychSmart, 2015) ve toplumda en yaygın olarak karşılaşılan psikolojik bozukluklardır (Butcher, Mineka ve Hooley, 2013; Kring ve Johnson, 2015). Aynı zamanda kaygı çoğu ruhsal problemin ve fizyolojik kökenli tıbbi sorunların belirtisi olarak sıklıkla görülmektedir (Morrison, 2016). Bu bağlamda toplumun büyük bir kesiminin yaygın bir şekilde psikolojik rahatsızlık düzeyinde olsun ya da olmasın kaygı duygusunu yaşadığı ve kaygı belirtileri gösterdiği söylenebilir.

2.1.2.2. Depresyon

Depresyonun, kavramsal olarak yaygın kullanımı sebebiyle bireyin üzüntülü olarak gözlemlendiği durumlar için yapılan otomatik bir tanı olduğu söylenebilir. Kelime anlamı olarak çökkünlük kelimesiyle eşdeğer olarak değerlendirilebilen (TDK, 2011) depresyon, toplumda en yaygın olarak görülen bireysel bozukluktur (Butcher, Mineka ve Hooley, 2013). Kesebir (2004)'e göre ise toplumdaki en yaygın ruhsal bozukluk depresyondur. Depresyon, tek başına bir ruhsal bozukluk alanı olmasının yanında birçok ruhsal bozukluğun belirtisi veya eşlik eden bozukluğu olarak kendini gösterebilir (DSM-V, 2013).

Tanı ölçütlerine bakıldığında genel olarak depresyonun yaygın çökkün duygudurum, bitkinlik hissi, umutsuzluk duyguları, boşlukta kalmışlık hissi, çevreye ve yapmaktan hoşlanılan etkinliklere karşı ilgide azalma veya bu etkinliklerden eskisi kadar haz almama, herhangi bir çaba olmaksızın kilo verme veya alma, uyku sirkadiyen ritminde bozulma,

psikodevinsel kısıkrma ya da yavaşlama, değersizlik ve suçluluk duyguları, dikkati ve odağı toparlamada güçlük ve ağır durumlarda ölüm düşüncesi, intihar teşebbüsünü içerdğı görölmektedir (DSM-V, 2013). Hafif düzey depresyonda birey çoğı zaman gündelik işlerini yerine getirebilir ancak gündelik işlerini yerine getiremeyecek düzeyde olan depresyon vakaları psikotik depresyon olarak değerdendirilirler (Cüceloğı, 2006). Depresyon çoğı zaman çökkün bir duygudurum ile karakterizedir ve anksiyete ile çoğı zaman birlikte seyredeler. Depresyonun anksiyeteye göre biraz daha komplike bir bozukluk olması sebebiyle tanı koyma süreci daha zordur (Karamustafalıoğı ve Yumrukçal, 2011). Bu sebeple tanı koyma sürecinde ayırıcı tanılar özelinde değerdendirme yapılması süreci kolaylaştırabilir.

Psikanalitik açıdan bakıldığında depresyon yaşayan bireylerin sıklıkla sorunların başkalarının hatalarından değil kendi hatalarından meydana geldiğı şeklinde bir yanılgıya sahip olunan kendine döndürme savunma mekanizmasını kullandğı düşünölmektedir (McWilliams, 2013). Depresyon konusunda yoğun çalışmalar yapmış olan Aaron Beck, depresyonun bilişsel üçlü, şemalar ve bilişsel hatalardan oluştuğunu ileri sürmüştür (Arkar, 1992). Bilişsel üçlü kişinin benliğine, dünyaya ve geleceğı karşı barındırdğı negatif bakış açısıdır (Kring ve Johnson, 2015; Murdock, 2016). Şemalar ise bireyin herhangi bir yeni bilgi ve deneyimi yapılandırırken kullandğı, daha önce öğrendğı sistematik bilgilerden veya inançlardan oluşan bilişsel yapılardır (Bradley ve Mathews, 1983). Depresyonun bir diğer bileşeni olan bilişsel hatalar ise bireyin şemaları ve inançlarından etkilenmektedir (Murdock, 2016). Bunlara ek olarak; stresli yaşam olayları neticesinde ortaya çıkabilen depresyon üzerinde sosyal destek kaynaklarının yoksunluğu ve bazı kişilik yapıları (örneğin bağımlı kişilik yapısı) risk faktörü olarak değerdendirilmektedir (Oltmanns, Martin, Neale ve Davison, 2017). Bu perspektifte, depresyon gelişim sürecinde stresli yaşam olayları gibi çevresel faktörlerin etkisinin yadsınamayacağı gibi; bireysel faktörler ve bilişsel dinamiklerin depresyon gelişimi sürecinde önemli etkenler oldukları anlaşılmaktadır.

2.1.2.3.Hostilité

Hostilitenin Türkçe karşılığı olan düşmanlık, organizmanın engellenme sonucu başkalarına karşı zarar verici ve yıkıcı duygular besleyerek kin tutması anlamına gelmektedir

(Ruhbilim Terimleri Sözlüğü, 1974). DSM-V (2013)'e göre düşmanlık, *Yıkıcı Bozukluklar, Dürtü Denetimi ve Davranım Bozuklukları* ruhsal bozukluk kategorisinde yer alan Karşıt olma-Karşıt Gelme Bozukluğunun ayırıcı tanı ölçütlerinden biri olarak sayılmaktadır. Düşmanca duyguları kontrol etmek nevrotik bireyler için önemli bir sorundur ve bu bireyler düşmanca duyguların kendi benliğinin üretimi olduğunu farkında değildir, onlara göre düşmanca duygular çevresindeki insanların yöneltmesi sonucu ortaya çıkmaktadır (Geçtan, 1997). Başka bir deyişle birey düşmanca duygularından ötürü kendisini değil, çevresini suçlamaktadır.

Çocukluklarında özerklik duygusundan yoksun yetişmiş bireylerde düşmanlık duygusu gelişebilir. Ancak birey sevgiyi kaybetmemek için çoğunlukla bu duygularını bilinçaltında yaşayarak çevresine tersi bir görüntü çizer ve bu noktada benliğine yabancılaşmaya başlar. Bir sebeple düşmanca duyguları üzerindeki kontrolünü yitiren birey bu duygularıyla yüzleştğinde yüksek bir kaygı duymaya başlar. Duyduğu yüksek kaygıyla baş etmek için savunma mekanizmalarına başvurur ve çoğunlukla düşmanca duygularını kendine yönelterek depresyona ortam hazırlar (Geçtan, 2018). İntiharın bir motivasyonu olarak da birey dünyaya karşı olan düşmanlık ve öfke duygularını kendine yönelterek öz kısıyını gerçekleştirir ve böyle yaparak dünyayı cezalandırdığına inanır (Geçtan, 1997; 2018). Bu bilgilere göre; düşmanlık duyguları, kaygı ve depresyonun tıpkı domino taşlarının birbirini devirmesi gibi birbirlerinin nedeni-sonucu olabilecekleri anlaşılmaktadır. Basit bir kızgınlık gibi algılanabilecek düşmanlık duyguları önemli uyum sorunları ve ruhsal problemlere sebep olabilir.

2.1.2.4.Olumsuz Benlik

Benlik, bireyin kendisi ile ilgili varlık duygusu ve onu kendisi yapan şeylerin tümüdür (TDK, 2011). Rogers'a göre benlik; kişinin kendisi ile ilgili algılamalarını içerir ve kişinin kendisini nasıl gördüğüyle ilgilidir. Bu bağlamda benlik algısı bireyin gerçekte olduğu durumu yansıtmayabilir. Sözgelimi, bireyin benliğine ilişkin olumlu olumsuz veya nötr düşünceleri bireyi kendisi ile ilgili yanılgıya düşürebilir. Bireyin olumlu bir benlik algısına sahip olması için koşulsuz sevgi içerisinde büyümesi gerekir aksi takdirde benliğine ilişkin olumsuz algılamaları olması muhtemeldir. Birey, kendisine ilişkin olumsuz algılamalar geliştirdiğinde ise kaygı duymaya başlar ve zamanla benlik algısı dağınık (Cüceloğlu,

2006). Bireyin benliğine ilişkin değersizlik duygularının temelinde ise düşmanca eğilimler ve suçluluk duyguları yatmaktadır (Geçtan, 2018). Olumsuz benlik kavramı ise Rogers'a göre kişinin benlik kavramı ile tutarlı olmayan olumsuz olarak değerlendirdiği yaşantılarını içermektedir. Rogers, olumlu benlik kavramını sağlıklılık ölçütlerinden biri olarak sayarken; olumsuz benlik kavramını ise fonksiyonsuzluk ve uyumsuzluk olarak değerlendirmektedir (Murdock, 2016). Buna göre bireyin benliğine ilişkin algılamaları ruh sağlığı üzerinde olumlu veya olumsuz etkiler oluşturabilir ve başka ruhsal bozuklukların etkeni veya belirtisi olarak görülebilir. Örneğin; depresyon yaşayan kişiler benliklerini olumsuz algılama eğilimindedirler (Bradley ve Mathews, 1983; Butcher, Mineka ve Hooley, 2013; Cüceloğlu, 2006; Kring ve Johnson, 2015). Aynı zamanda olumsuz benlik algılamaları bipolar bozukluğun majör depresyon döneminde ve travma sonrası stres bozukluğu sırasında hissedilen bir duygu olarak görülebilmektedir (DSM-V, 2013). Bunlara ek olarak, sosyal fobi ve yeme bozukluğu yaşayan bireylerin de olumsuz benlik algılamalarına sahip oldukları söylenebilir (Butcher, Mineka ve Hooley, 2013). Tüm bunlar, bireylerin benlik algılarının ruh sağlıkları üzerindeki önemine dikkat çekmektedir.

2.1.2.5.Somatizasyon

Somatizasyon yani bedenselleştirme; psikolojik sorunların vücutta aksaklıklara yol açması şeklinde tanımlanabilir (Cüceloğlu, 2006). Psikanalitik açıdan bakıldığında somatizasyon kaygı durumunda kullanılan bir ego savunma mekanizmasıdır. Bu savunma mekanizmasında kişi doğuştan getirdiği saldırganlık dürtülerini kendi bedenine yöneltir. Savunma mekanizmaları hemen her birey tarafından kullanılabilmesinin yanında kullanılan somatizasyonun niteliği ve şiddeti bireyin ruh sağlığına yönelik fikir elde edilebilmesini sağlamaktadır (Geçtan, 1995). Ayrıca somatizasyonun inkar savunma mekanizmasıyla birlikte kullanıldığı; bireylerin sorunlarını ifade etmek yerine (sorunlarının olmadığını iddia ederler) bedensel yakınmalar gösterdikleri düşünülmektedir (Oltmanns ve diğerleri, 2016). Bunların yanında bastırma savunma mekanizmasının aşırı ve işlevselliği bozacak düzeyde kullanılması sonucu bireylerde psikosomatik rahatsızlıkların ortaya çıkabileceği de bilinmektedir (Hall, 2016).

Somatizasyon bozukluğu genel anlamıyla bireyin fizyolojik kökenli bir rahatsızlıktan dolayı ortaya çıkıyormuş gibi görünen bedensel şikayetlerden yakınmasıdır ve bu

şikayetler bireyin çevreye uyumunda ve işlevselliğinde olumsuzluklar yaratarak yaşam kalitesini düşürmektedir. İlk olarak akla fizyolojik kökenli rahatsızlıkları getiren bedensel yakınmalar dolayısıyla birey bu alanlarda çalışan hekimlere başvurmaktadır. Bazı durumlarda bedensel yakınmalarına fizyolojik bir sebep bulunamayan bireyler buna ikna olmayarak vaktini farklı hekimlere başvurmaya harcamaktadırlar (Oltmanns ve diğerleri, 2017). Bu durum, somatizasyon bozukluğunun tanılanmasında güçlük oluşturabilir. Bireylerin öncelikle hekimlere başvurması ruh sağlığı alanında çalışan uzmanlara başvurmasını geciktirecektir. Ayrıca, bedensel yakınmalarının fizyolojik bir rahatsızlıktan kaynaklanmadığını öğrenen bireyler sonrasında yakınmaların psikolojik kökenlerinin tedavisi için ruh sağlığı hizmetlerine başvurmayabilir, başvurmayı erteleyebilir veya ısrarlı bir şekilde fizyolojik bir rahatsızlığı olduğuna inanabilir.

Bireylerde görülen problemlerin birçoğu somatizasyon bozukluğu tanısı için önemli işaretler olabilmektedir. Bunlar; hiçbir fizyolojik neden olmaksızın duyuşsal ve motor işlevlerde kaybı içeren konversiyon semptomları, fizyolojik yeterli bir açıklaması olmayan işe yarar tedavilere rağmen geçmeyen kronik ağrı veya benzer semptomlar, sağlık veya beden imajı ile ilgili duyulan aşırı kaygıdır (Morrison, 2016).

Somatizasyon DSM-V'e göre (2013) başlı başına bir ruhsal bozukluk alanı olmasının yanında başka ruhsal bozukluklara eşlik edebilir. Bireylerde somatizasyon bozukluğu dışında gerçek bir fizyolojik rahatsızlık esnasında, duygudurum bozukluklarına (majör depresyon ve bipolar bozukluk) eşlik eden, madde kullanımı sonucunda, uyum bozuklukları ve hasta rolü yapılarak ikincil kazanç sağlanan durumlarda bedensel şikayetler görülebilir (Morrison, 2016). Bunların dışında bazı durumlar somatizasyon bozukluğu görülmesinde risk faktörü olarak değerlendirilebilir. Örneğin; kadın cinsiyetine sahip olmak, ergenlik gibi belli yaşam dönemleri, düşük sosyoekonomik düzey, anksiyete ve depresyon belirtileri göstermek, travma yaşantısı, kişilik bozukluğu (bağımlı ve histriyonik kişilik bozukluğu) somatizasyon görülmesinde risk faktörü olabilir veya somatizasyona eşlik edebilir (Oltmanns ve diğerleri, 2017). Benzer şekilde Kleinman (2016) somatizasyon bozukluğunun ortaya çıkmasına katkıda bulunan faktörleri bilişsel ve kişisel faktörler olarak değerlendirmektedir. Buna göre bilişsel faktörler bireyin sağlığı ile ilgili çarpık düşünce ve algıları, sağlıklı insanın hiçbir rahatsızlığı olmayacağı yönündeki yanlış inancı, bedenini aşırı duyumsaması, küçük bir belirtiyi felaketleştirmesi olarak listelenebilirken; bireyin histriyonik bir kişiliğe sahip olması da kişisel faktör olarak değerlendirilebilir. Bu bilgiler ışığında, somatizasyonun birçok ruhsal bozukluk ve

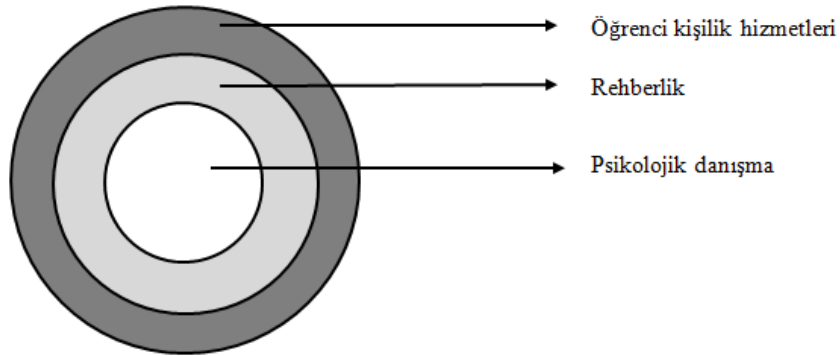
dinamiklerden etkilenebildiği; birçok ruhsal bozukluk ve dinamiği etkileyebildiği anlaşılmaktadır.

2.1.2.Rehberlik ve psikolojik danışmanlıkta mesleğe ilişkin kişisel eğilimler

Bu bölümde çalışmanın bağımlı değişkeni olan mesleğe ilişkin kişisel eğilim kavramı konusunda kapsam ve açıklamalara yer verilmiştir. Bu doğrultuda sırasıyla, rehberlik ve psikolojik danışmanlık mesleği (rehberlik ve psikolojik danışma kavramları, benzerlik ve farklılıklar), rehberlik ve psikolojik danışmanlık mesleğinin yurtdışında ve Türkiye’de gelişimi, etkili psikolojik danışman özellikleri ile mesleğe ilişkin kişisel eğilim kavramı ve bileşenlerine dair açıklamalar sunulmuştur.

2.1.2.1.Rehberlik ve psikolojik danışmanlık (RPD)

Yakın zamanda benimsenen çağdaş eğitim sistemi anlayışının bileşenlerinden biri olan öğrenci kişilik hizmetleri bireyin her yönden geliştirilmesini amaçlayan bir anlayıştır. Bu doğrultuda, öğrenci kişilik hizmetleri kapsamında okullarda rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri verilmektedir (Şahin, 2014). Rehberlik ve psikolojik danışmanlık meslek alanının çağdaş eğitim sisteminin benimsenmesiyle önem kazanan bir meslek alanı haline geldiği söylenebilir. Verilen referanstan anlaşılacağı üzere öğrenci kişilik hizmetleri rehberlik ve psikolojik danışmayı kapsamaktadır.

Şekil 1. Öğrenci kişilik hizmetleri, rehberlik ve psikolojik danışma arasındaki ilişkiyi gösteren model(Şahin, 2014, s.8).

Şekil 1’den anlaşılacağı üzere rehberlik, psikolojik danışma faaliyetlerini kapsamaktadır. Buna göre, iki kavramın arasında birçok ortak nokta bulunduğu söylenebilir. Bu sebeple genellikle rehberlik ve psikolojik danışmanın bir bütün olarak ele alındığı anlaşılmaktadır. Genel tanımıyla rehberlik ve psikolojik danışma; bireylerin kendilerini tanıyarak çevrelerine ve çağdaş dünyaya uyum sağlamalarını, mutlu, başarılı ve üretken bireyler olmalarını, karşılaştıkları problemleri çözebilmeleri ve yaşamda doğru kararlar alabilmelerini, potansiyellerinin farkında olup en iyi şekilde kullanarak nihai amaç olarak kendilerini gerçekleştirmelerinin amaçlandığı hizmetlerdir (Erözkan, 2014). Tanımdan anlaşılacağı üzere rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin temel amacı bireyin kendini gerçekleştirmesidir.

Rehberlik ve psikolojik danışma, birbirlerini kapsayan-içeren bir ilişki içinde olmalarından dolayı ortak noktaları olduğu kadar farklılaşan noktaları da olacaktır. Bu doğrultuda takip eden paragraflarda rehberlik ve psikolojik danışma ayrı olarak ele alınıp benzerlik ve farklılıkları konu edilmiştir.

Rehberlik: Rehberlik, basit haliyle kelime anlamı olarak “kılavuzluk” ve “öğrencilerin sorunlarını öğrenerek onlara yardımda bulunma” (TDK, 2011) şeklinde tanımlanmaktadır. Kılavuzluğun belli bir işi yapamayacak durumda olanların yerine yapmak anlamında kullanılmasından dolayı kavramsal olarak rehberliğin yerine kullanılması önerilmemektedir. Çünkü rehberlik bir işi birileri yerine yapmaktan çok, bireyi tanımayı kendisine tanıtmayı ve bireyin kendini gerçekleştirmesine yardım etmeyi içeren profesyonel bir yardım sürecidir (Özoğlu, 2007).

Literatürde rehberliğin farklı disiplinlerle olan kaynaşık ilişkisi sebebiyle farklı kuramsal bakış açılarını içermesi, teoride ve pratikte uzman ve eğitimcilerin farklı deneyimler yaşaması ve rehberliğin kavramsal olarak geniş bir kapsamı yansıtması dolayısıyla fikir birliği edilmiş genel geçer bir tanımına ulaşmak güç olsa da (Çetinkaya, 2012), bazı kabul görmüş tanımlara yer verilmiştir.

Rehberlik; bireylerin yaşamlarında doğru tercihler yapmasına kılavuzluk edilen hizmetler bütünüdür (Gladding, 2018). Tan (2000)’a göre rehberlik; bireyin kendini en iyi şekilde geliştirmesini, çevreye uyum sağlamasını, kendini en iyi şekilde tanıyarak doğru tercihler yapmasını amaçlayarak bireye bunları gerçekleştirme yolunda bilgi ve cesaret verilen sistemli ve profesyonel bir hizmet türüdür. Başka bir tanıma göre rehberlik; bireylerin

çağdaş anlayışa uyumlu bilgi ve donanımlara sahip olarak bunları yeri ve zamanında kullanarak seçimler yapabilmesini, çevresine uyum gösteren sorumluluk sahibi bireyler olmasını, başarılı, mutlu ve potansiyellerini en iyi şekilde kullanarak kendilerini gerçekleştirmelerini sağlayan profesyonel bir yardım sürecidir (Şahin, 2014). Bir diğer tanıma göre ise rehberlik; bireyin kendi potansiyelini en iyi şekilde kullanarak çevresine uyum sağlaması, psikolojik ihtiyaçlarını giderebilmesi, doğru seçimler yaparak benlik kavramıyla bağdaşan mutlu bir yaşam sürmesi için bireye verilen profesyonel ve sistemli yardım sürecidir (Özoğlu, 2007). Benzer şekilde rehberlik; bireyin kendini tanıması, doğru seçimler yapıp kararlar vererek potansiyelini en iyi şekilde kullanması ve sonucunda kendini gerçekleştirebilmesi için yapılan sistematik, profesyonel yardım sürecidir ve yardım kavramı ile bireyin seçenekler arasında benliğine en uygun olanı seçme, kendini gerçekleştirebilme sürecinde etkili değerlendirmeler yapacak ve kendi dinamiklerini en iyi şekilde kullanacak duruma gelmesi kastedilmektedir (Hatunoğlu ve Hatunoğlu, 2006). Alan yazında ifade edilmiş bakımından birçok farklı tanıma ulaşmak mümkün olsa da bu tanımlarda bazı önemli noktaların ortak veya benzeşik olduğu söylenebilir. Bunlar; rehberlik hizmetinin uzman kişilerce verilmesi, bireye odaklanması, bilimsel, profesyonel ve psikolojik bir yardım olması, rehberliğin bir süreç olması; bireyi tanımayı ve bireye kendini tanıtmayı, bireyin benliğine ve çevreye uyumuna yardım etmeyi, bireyin doğru kararlar verebilecek bilgi ve birikime sahip olmasını, bireyin kendisini gerçekleştirmesini amaçlamasıdır (Çetinkaya, 2012; Şahin, 2014; Tan, 2000). Bu ortak noktaların rehberlik kavramını tanımlama işlevlerinin yanı sıra rehberlik hizmetlerinde dikkate alınması gereken hususlar oldukları söylenebilir.

Rehberlik kavramının çok geniş bir kapsamı içerdiği ve bu yüzden tanımlamalarda farklılıklar olabildiği ele alınmıştır. Bu bilgiye bağlı olarak alanyazında, rehberliğin çeşitli kategorilere ayrılabilen ve bu doğrultuda farklı hizmet alanlarını barındıran genel bir kavram olduğu görülmektedir. Buna göre rehberlik; birey sayısına göre, öğretim basamaklarına göre, işlevlerine göre ve problem alanına göre kategorileştirilmektedir (Özoğlu, 2007). Bu kategoriler; *birey sayısına göre*, bireysel rehberlik ve grup rehberliği; *öğretim basamaklarına göre*, okul öncesi, ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretimde rehberlik; *işlevlerine göre*, uyum sağlayıcı, yöneltici, ayarlayıcı, geliştirici, önleyici ve tamamlayıcı rehberlik; *problem alanlarına göre*, mesleki, eğitsel ve kişisel rehberlik olarak çeşitlenmektedir (Koç, 2014). Buna göre rehberliğin birey veya gruba verilebilen, bireylerin yaşamlarının farklı dönemlerinde karşılaşılabilecekleri çeşitli problem alanları

dikkate alınarak işlevselliklerine ve her yönden gelişmelerine ortam hazırlayan profesyonel, planlanmış bir yardım süreci olduğu yargısına ulaşılabilir.

Psikolojik danışma: Öğrenci kişilik hizmetlerinin diğer bir bileşeni olan psikolojik danışma; danışan ve danışman arasında gerçekleşen, danışanın gündeme getirdiği problemin ele alındığı yüz yüze bir psikolojik yardım sürecidir (Tan, 2000). Başka bir tanıma göre psikolojik danışma; bireyin kendini tanıyarak sorunlarının muhtemel kaynaklarını fark edebilmesi, sonrasında sorunlarıyla baş edebilmesi, yaşamında doğru ve gerçekçi seçimler yapabilmesi ve işlevsel bir kişilik örüntüsü geliştirmesinin amaçlandığı yüz yüze gerçekleştirilen bir yardım sürecidir (Yaycı, 2014). Benzer şekilde Sarı (2017) psikolojik danışmayı bireylerin yaşadıkları ruhsal sorunlar ve gösterdikleri belirtilerin iyileştirilerek psikolojik iyi oluşlarının sağlanmasının amaçlandığı, ortaya konan iyileşmenin korunması ve sürdürülebilmesi yani bireyin kendine yetebilecek düzeye gelmesine çalışılan ve bu gaye ile gelişimsel, ilişkisel, bilişsel, duygusal ve davranışsal teknik ve uygulamalar kullanılarak planlanan psikolojik eğitim, destek ve yardımlar olarak tarif etmektedir. Kararımak (2015) ise psikolojik danışmanın kişilerarası bir ilişki biçimi olduğunu ifade etmektedir. Amerikan Psikolojik Danışmanlık Derneği (ACA) psikolojik danışmayı; bireylerin ailelerin ve grupların psikolojik sağlık, eğitim, kariyer gibi alanlarda profesyonel olarak desteklendiği bir ilişki biçimi olarak tanımlamaktadır (ACA, 2014). Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yönetmeliğine göre ise psikolojik danışma;

“Bireylere kendini tanıma, karar verme ve problem çözme becerisi kazandırmayı, bireylerin kişisel ve toplumsal uyumlarını gerçekleştirmelerini ve iyilik hallerini geliştirmelerini amaçlayan, bireysel ve grupla profesyonel olarak yürütülen psikolojik yardım süreci”dir (Resmi Gazete, 14.08.2020, sayı 31213).

Psikolojik danışma bireysel veya grupla uygulanan bir yardım süreci olabilmektedir. Bireysel psikolojik danışmada kişisel sorunlar yaşayan bireyler ile yalnız olarak görüşülürken; grupla psikolojik danışmada benzer sorunlar yaşayan bireyler bir araya getirilerek ortaya çıkan etkileşimin sağaltıcı etkisinden faydalanılmaktadır (Yaycı, 2014).

Alan yazındaki psikolojik danışma tanımları çoğaltılabilir. Verilen tanım ve açıklamalar incelendiğinde benzer birçok noktanın olduğu fark edilmektedir. Örneğin; bireylerin kendilerini tanımalarının, sorunlarını çözebilmelerinin, doğru seçimler yapabilmelerinin,

kendilerini gerçekleştirebilmelerinin amaçlanması, yüz yüze bir ilişki biçimi olması, bireylere ve gruplara verilebilmesi bu benzerlikler arasında sayılabilir.

Rehberlik ve psikolojik danışmaya dair yer verilen tanım ve açıklamalara bakıldığında bu iki kavramın aynı durumu nihai amaç olarak gören (bireyin kendini gerçekleştirme) birbirine kaynaşık iki kavram oldukları anlaşılmaktadır. Bu kısımda rehberlik ve psikolojik danışmanın benzerlik ve farklılıkları kısaca ele alınmıştır.

Şekil 1’den de anlaşılacağı gibi rehberlik daha genel bir kavramken; psikolojik danışma daha özel bir alanı yansıtmaktadır. Psikolojik danışma, bir kişisel rehberlik hizmeti olması dolayısıyla rehberlik hizmetlerinin temelinde yer almaktadır (Tuzcuoğlu, 2012; Yayı, 2014). Çünkü her rehberlik hizmeti beraberinde yüz yüze iletişimi yani psikolojik danışmayı getirir (Tan, 2000). Hem rehberlik hem de psikolojik danışma hizmetleri gönüllülük ilkesine dayalıdır (Erözkan, 2014). Ayrıca rehberlik ve psikolojik danışma tanım ve kapsamlarına bakıldığında her iki hizmetin bireylere veya gruplara verilebileceği anlaşılmaktadır.

Psikolojik danışma, yüz yüze iletişimi gerektirmesi sebebiyle diğer rehberlik hizmetlerinden ayrı bir konumdadır (Tan, 2000). Hizmetin verildiği ve hizmeti alan kişilere bakış açısı olarak rehberlik ve psikolojik danışma birbirlerinden ayrılabilir. Buna göre, psikolojik danışmada yardım alan kişi “danışan” yardımı veren kişi “danışman” olarak isimlendirilir. Dolayısıyla psikolojik danışma hizmeti veren kişinin uzman olması gerekmektedir. Bu doğrultuda okullarda psikolojik danışma hizmeti yalnızca psikolojik danışman tarafından verilebilirken; rehberlik hizmeti ise sınıf rehber öğretmenleri düzeyinde de verilebilir (Yayı, 2014). Rehberlik ve psikolojik danışma arasındaki benzer ve farklı noktalar genel olarak verilen şekilde özetlenebilir. Ancak teoride ve uygulamada bu benzerlik ve farklılıkların çoğaltılabileceği düşünülmektedir.

2.1.2.2.Rehberlik ve psikolojik danışmanlık mesleğinin gelişimi

Rehberlik ve psikolojik danışma kavram açıklamalarından sonra rehberlik ve psikolojik danışmanın zaman içindeki gelişimini ele almanın anlamlı olacağı düşünülmüştür. Bu

doğrultuda sırasıyla yurtdışında ve Türkiye’de rehberlik ve psikolojik danışmanlığın tarihsel gelişim aşamaları sunulmuştur.

Yurtdışında rehberlik ve psikolojik danışmanlığın gelişimi: Rehberlik ve psikolojik danışmanlık (RPD) orijin olarak Amerika’da ortaya çıkmış bir meslek alanıdır. Başlangıçta okullarda verilmeye başlanan bu hizmetin zamanla kapsamı ve uygulama alanları gelişmiş ve çeşitli kurum ve organizasyonların kurulmasıyla örgütlenmiştir (Korkut Owen, Damirchi ve Molaei, 2013). ABD’de rehberliğin ortaya çıkışı 1900’lu yıllara rastlamaktadır (Poyraz, 2006) ve ilk olarak mesleki rehberlik alanında çalışmalar yapılmıştır (Tan, 2000; Yeşilyaprak, 2019).

ABD’de rehberlik ve psikolojik danışma alanında zaman içerisindeki gelişmeler şöyle özetlenebilir;

20. yüzyılın başlarında Jesse B. Davis isimli bir eğitimci bulunduğu okulda rehberlik dersleri vererek rehberlik etkinliklerini başlatan kişi olmuştur. Takip eden süreçte rehberliğin babası olarak anılan Frank Parsons okul sonrası işe yerleştirilme konusunda rehberlik etmek amacıyla Boston Meslek Bürosu’nu açmıştır (Soundararajan, 2012). Bu gelişmeleri, William Healy’nin ilk çocuk rehberlik kliniğini açması (Psikopatik Gençlik Enstitüsü-1909); ilk Ulusal Rehberlik toplantısının yapılması (1910); Amerikan Ulusal Meslek Rehberliği Derneğinin kurulması (1913); Meslekler Sözlüğünün yayımlanması (1939) izlemiştir (Tan, 2000). 1930’larda danışman merkezli ilk danışma teorisi ortaya atılmış ve daha sonra bu teoriye ve psikanalitik anlayışa bir tepki olarak Carl Rogers danışan merkezli terapi anlayışını geliştirmiştir (Evans, Duffey, Erford ve Gladding, 2015). 1950’lerde okul yönetim sistemlerinde Rehberlik ve Personel hizmetleri bölümü kurulmuş; 1950’lerin sonuna doğru Soğuk Savaş nedeniyle Rusya ile uzay yarışında geri kalması sonucu ABD, bilim adamı ve matematikçi yetiştirilmesinin desteklenmesi amacıyla Ulusal Meslek Yasası’nı oluşturmuştur (Soundararajan, 2012). 1952 yılında Amerikan Kişilik Hizmetleri ve Rehberlik Derneği (APGA) kurulmuş ve adını 1985 yılında Amerikan Psikolojik Danışma ve Gelişim Derneği (AACD), 1992 yılında ise Amerikan Psikolojik Danışma Derneği (ACA) olarak değiştirmiştir. Amerikan Psikoloji Derneği’nin Psikolojik Danışma bölümünü oluşturmasıyla da (1953) psikolojik danışma ayrı bir disiplin haline gelmiştir (Tan, 2000). APGA’nın 1961’de danışmanlık etik kurallarını yayımlaması ve APGA’nın bünyesinde yer alan Danışman Eğitimciler ve Denetçiler Birliği (ACES)’nin

danışmanlıkta yüksek lisans eğitimi için gerekli standartları belirlemesi (1973) (Evans, Duffey, Erford ve Gladding, 2015) danışmanlık hizmetlerinin kalite ve standardizasyonu için önemli gelişmelerdir., Danışmanlık ve İlgili Eğitim Programlarının Akreditasyonu Konseyi (CACREP)'nin kurulması (1981), danışmanlığın ilk kez birincil ruh sağlığı hizmetleri arasında yer alması (1992) (Evans, Duffey, Erford ve Gladding, 2015); Amerikan Okul Danışmanları Birliğinin (ASCA) ulusal standartları geliştirmesi (1997) (Evans, Duffey, Erford ve Gladding, 2015; Soundararajan, 2012) yakın zamanda ortaya çıkan önemli gelişmelerdendir.

Bu gelişim aşamalarında dönemler arasında bazı anlayış farklılıkları gelişmiştir. Buna göre; 1900-1920 yılları arasında mesleki rehberlik, 1930-1960 yılları arasında eğitsel rehberlik ve psikolojik danışma, 1960 yılından günümüzü de içeren döneme kadar ise kişisel-sosyal rehberlik ve psikolojik danışma anlayışlarının hakim olduğu ileri sürülmektedir (Şahin, 2014). Bu dönemlerdeki anlayış farklılıklarıyla zaman içerisinde bireyin “iş gücüne” odaklanması anlayışının terk edilerek bireyin “birey” oluşuna önem verilmesine başlandığı söylenebilir.

Türkiye’de rehberlik ve psikolojik danışmanlığın gelişimi: Rehberlik ve psikolojik danışma, günümüzdeki anlam ve kapsamından farklı olsa da Türk kültüründe çok uzun yıllardır yer alan bir anlayış olup, ruhsal rahatsızlıkların psikolojik olarak tedavi edilmesinin amaçlandığı uygulamalar Orta Asya Türklerinde dahi görülmektedir (Tan, 2000). Önemli Türk düşünür ve hekimlerinden olan İbni Sina’nın akıl hastalıklarının beyindeki bozukluklardan kaynaklandığını ileri sürmesi, Selçuklu ve Osmanlı’da birçok yerleşim yerinde ruh hastalıklarının tedavi edildiği şifahaneler yapılması, o dönemlerde Avrupa’da ruh hastalığı olanların işkence görmelerine karşın Türk kültüründe ruh hastalığı olan bireylere kucak açılıp şefkat gösterilmesi gibi durumlar Türk kültürünün rehberlik anlayışına uzak olmadığını göstermektedir (Tan, 2000). Ancak bugünkü anlamda Türkiye’de rehberlik hizmetlerinin ortaya çıkışı 1950’li yıllarda Türkiye-ABD ilişkilerinden doğan bir süreçtir (Özoğlu, 2007). 1947 yılında Türkiye ve ABD arasında uygulanan Marshall Planı kapsamında iki ülke arasında etkileşim imkanı doğmuş ve Türkiye’ye aralarında eğitim bilimcilerin de olduğu birçok uzman gelmiştir. Türkiye’de bugünkü anlamda rehberlik ve psikolojik danışmanın ortaya çıkışı ve gelişimi de bu tarihe rastlamaktadır (Tan, 2000). Gelen uzmanlar Türk eğitim sisteminin yapısını incelemişler ve eğitimde bireye yeterince önem verilmediği, bireysel farklılıkların öğretim süreçlerinde

dikkate alınmadığını raporlayarak müfredatların öğrencilerin gereksinimlerine ve bireysel farklılıklarına dayalı olarak düzenlenmesini, bu yeni anlayışa uygun eğitim verebilecek öğretmenler yetiştirilmesi ve okullarda rehberlik hizmetlerinin yer alması gerektiğini önermişlerdir (Tan, 2000; Ültanır, 2005).

Doğan (2000), Türkiye’de rehberlik ve psikolojik danışmanın gelişimini kronolojik olarak beş döneme ayırmaktadır. Bunlar; rehberliğin Türkiye’de ilk ortaya çıkışı ve atılan ilk adımları içeren 1950-1956 arası dönem, atılan ilk adımlardan sonra rehberliğin geliştiği dönem (1957-1969), okullarda danışmanlık hizmetlerinin oluşturulduğu 1970-1981 yıllarını kapsayan dönem, danışmanlık lisans programlarının oluşturulması (1982-1995) ve okullara rehber öğretmen/psikolojik danışmanların atamasının yapıldığı dönemden (1996 ve günümüz) oluşmaktadır.

Bu dönemlerde gerçekleşen bazı önemli gelişmelere yer verilerek Türkiye’de rehberlik ve psikolojik danışmanlığın gelişimi kısaca aktarılacak istenmiştir.

RPD’nin ortaya çıkışını takip eden ilk yıllarda bu alan için rehberlik terimi kullanılmıştır (Korkut Owen ve diğerleri, 2013; Korkut Owen ve Yerin Güneri, 2015). RPD’nin ilk ortaya çıktığı yıllar (1950-1956) en hızlı gelişimin olduğu yıllardır (Doğan, 2000). Bu dönemde 1953 yılında eğitimde kullanılacak test ve bataryaların geliştirilmesi amacıyla Talim ve Terbiye Kurulu bünyesinde Test ve Araştırma Bürosunun kurulması önemli bir adımdır. Ayrıca 1953 yılında Gazi Eğitim Enstitüsü’nde rehberlik ve rehberlik teknikleri derslerinin yer alması ve 1955 yılında Ankara’da bir ilkokulda ilk rehberlik ve araştırma merkezinin açılması Türkiye’de rehberliğin gelişimi konusunda önemi azımsanamayacak gelişmelerdir (Tan, 2000).

Takip eden süreçlerde, 1955 yılında İstanbul Atatürk Kız Lisesi ve 1956 yılında Ankara Deneme Lisesi’nde rehberlik anlayışıyla eğitim vermeye başlanmıştır. 1960’lı yıllarda düzenlenen 7 ve 8. Milli Eğitim Şuralarında rehberlik ve eğitim anlayışı konu edilen hususlardan olmuştur (Özoğlu, 2007). RPD ilk kez 7. Milli Eğitim Şurasında gündeme getirilmiş ve günümüze kadar birçok Milli Eğitim Şurasında RPD ile ilgili kararlar alınmıştır (Yüksel Şahin, 2012). 1966 yılında Hacettepe Üniversitesi’nde RPD alanında ilk yüksek lisans programı açılmıştır (Doğan, 2000; Şahin, 2014). 1970 yılında bazı okullarda rehberlik hizmeti vermeye başlansa da yetişmiş uzmanların azlığından dolayı farklı alanlardan kişiler psikolojik danışman olarak görevlendirilmiştir (Stockton ve Yerin Güneri, 2011). Bu durumun “alan dışı” kavramının ortaya çıkmasına neden olarak

mesleğin gelişim sürecine olumsuz etkisi olduğu düşünülmektedir (Korkut Owen ve Yerin Güneri, 2015).

1980’li yıllarda Yükseköğretim Kurulu (YÖK)’nun kurulması neticesinde üniversitelerde RPD lisans programları açılmaya başlamıştır (Korkut Owen ve diğerleri, 2013). İlk RPD lisans programı ise Hacettepe Üniversitesi’nde 1982 yılında açılmıştır (Doğan, 2000). 1984 yılında çıkarılan Yükseköğretim Kanunu ile üniversiteler bünyesinde öğrencilerin kişisel, eğitsel ve mesleki yönden desteklenebilmeleri için danışma merkezleri kurulması konusunda yükümlülük getirilmiştir (Doğan, 2000). RPD mesleğinin Türkiye’de örgütlenmesi amacıyla 1989 yılında Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği kurulmuş; dernek 1990’lı yıllardan itibaren çıkardığı dergi ve düzenlediği kongreler aracılığıyla RPD alanına bilimsel olarak da katkı sağlamaya başlamıştır (Doğan, 2000; Korkut Owen ve diğerleri, 2013; Korkut Owen ve Yerin Güneri, 2015). Dernek, 1995 yılında RPD mesleğinin standartlarını belirlemek amacıyla etik kuralları yayımlamış ve iyileştirici, önleyici ve gelişimsel danışman rollerini tanımlamıştır (Doğan, 2000). Yine 1995 yılı içerisinde düzenlenen 15. Milli Eğitim Şurasında rehberlik hizmetlerinin yalnızca bu alanda en az lisans düzeyinde eğitim almış uzmanlar tarafından verilebileceği ilkesi kabul edilmiş (Şahin, 2014) ve bu ilke doğrultusunda ilk ve ortaokullara ilke kez bu alanda eğitim almış danışmanların ataması yapılmaya başlanmıştır (Doğan, 2000). 2000’li yıllardan itibaren geleneksel rehberlik anlayışı terk edilerek önleyici ve gelişimsel rehberlik yaklaşımı doğrultusunda rehberlik hizmetleri verilmeye başlanmıştır (Korkut Owen ve Yerin Güneri, 2015). Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yönetmeliği (Resmi Gazete, 14.08.2020, sayı: 31213) ile getirilen düzenlemeler ve RPD hizmetlerinin yalnızca rehberlik ve psikolojik danışmanlık programı mezunları tarafından verilebileceğinin açık şekilde belirtilmesi Türkiye’de RPD alanının gelişimi konusunda atılan son adımlardandır. Bu düzenlemenin RPD hizmetlerinin verilmesinde alan dışından personellerin görevlendirilmesinin önüne geçmesi ümit edilmektedir.

2.1.2.3.Etkili psikolojik danışman özellikleri ve mesleğe ilişkin kişisel eğilim kavramı

Psikolojik danışman adayları sistemli bir eğitimden geçerek mesleki yönden uzmanlaşmalarını sağlayacak teorik bilgi, teknik ve uygulama konusunda edindikleri

donanımlarla mezun olmaktadır. Edindikleri bilgi ve donanımların yanı sıra sahip oldukları bazı niteliklerin de etkili birer psikolojik danışman olmalarına katkı sağladığı bilinmektedir. Nitekim, özellik-faktör uyumlu meslek seçim kuramlarına göre bir meslekte başarılı olabilmek için o mesleğin gerektirdiği bazı kişilik özelliklerine sahip olmak gerekmektedir (Bacanlı, 2016). Aynı zamanda mesleki teorik bilgiler, uygulamalar sonucu geliştirilen psikolojik danışma becerileri ve kişilik özellikleri (İkiz, 2006; Kağnıcı, 2013; akt. Yalçın, 2006); psikolojik danışman ve danışan arasında gelişen terapötik ilişkinin niteliği (İkiz, 2009; İkiz, 2011; Karaca ve İkiz, 2010) bir psikolojik danışmanın etkililiğini yordayan unsurlar olarak değerlendirilmektedir. Üstelik, kişilik özelliklerinin danışmanlık sürecinde kişilerarası yetkinliği sağlayan en önemli faktör olduğunu ileri süren referanslara ulaşmak mümkündür (Carlozzi, Campbell ve Ward, 1982; Neukrug, 2015; Wampold ve Imel, 2015).

Uygulama eğitimleri sonucu geliştirilen temel psikolojik danışma becerileri yapılama, yakından ilgilenme, konuşmaya açık davet (açık uçlu soru sorma becerisi), asgari düzeyde teşvik, duygu ve içerik yansıtma, kişiselleştirme, özetleme, paylaşırma, bağlama ve sessizlik olarak bilinmektedir (Voltan-Acar, 2014). Bunun yanı sıra nitelikli ve başarılı bir psikolojik danışman olmanın ön koşulu olabilecek bazı kişilik özellikleri de sıralanabilir. Alanyazında birçok araştırmacının çeşitli psikolojik danışman kişilik özelliklerine yer verdiği görülmektedir (Cormier, Nurius ve Osborn, 2009; Gladding, 2018; Hackney ve Cormier, 2005; İkiz, 2006; Jackson ve Thompson, 1971; Neukrug, 2015; PDR-DER, 2011; Pope ve Kline, 1999; Soundararajan, 2012). Etkili psikolojik danışman özelliklerinin birçok araştırmacı tarafından ele alınmasının psikolojik danışma hizmetlerinin gelişimi ve kalite standardizasyonunun sağlanması açısından değerli olduğu düşünülmektedir.

Psikolojik danışman; danışanların her birinin değerli olduğuna inanan, sağlıklı bir bireyin nasıl olduğunu bilen, danışanların değişebileceğine dair inanç duyan, bireylerin işlevselliğini bozan sorunlarının üstesinden gelmelerine yardımcı olacak bilgi ve becerilere hakim olan, kendinin ve danışanının kişisel beceri ve sınırlarını iyi analiz eden, insanların özünde iyi olduklarına inanan ve onları önyargısız şekilde kabul eden, danışma sürecinde ortaya çıkan transferansı iyi analiz edip olumlu yönde kullanabilen, danışanının kendi gerçekliğini görmesine olanak sağlayan, sıralanan bu mesleki beceri ve kişilik özelliklerini profesyonel kimliğinde barındıran bir uzmandır (Soundararajan, 2012). Aynı yazara göre etkili bir psikolojik danışman; duyarlı, kendi sorunlarıyla yapıcı bir şekilde baş edebilen, güvenilir, işbirlikçi, lider, içe dönük, başkalarına yardım etmekten hoşlanan, otantik,

empati yeteneğine sahip, karmaşık insanları ve sorunları anlayabilen ve bunlarla baş edebilen, nazik, olumlu, sıcak, coşkulu, içgörüyü ve yorumlama becerisine sahip iyi bir dinleyicidir (Soundararajan, 2012). Jackson ve Thompson (1971)'a göre kendine, danışanlara ve danışmanlığa yönelik tutumlar etkili psikolojik danışma hizmeti vermeyi yordayan unsurlardandır. Aynı zamanda; danışanların dost, yetenekli ve değerli olarak görülmesi, danışmanlığın özgürleştirici, özgecil ve önemli bir yardım türü olduğunun düşünülmesi etkili bir psikolojik danışmanın özelliklerindendir (Jackson ve Thompson, 1971).

Pope ve Kline (1999)'a göre psikolojik danışman adaylarında bulunması gereken kişisel özellikler önem sırasıyla şöyledir; empati, kabul, sıcaklık, otantiklik, duyarlılık, esneklik, açık fikirlilik, duygusal istikrar, beceri, güven, tehdit edici olmama, insanlara ilgi, sabır, sınırlamaların farkında olma, dost, işbirlikçi, samimiyet, dürüstlük, belirsizliğe tolerans, güçlülük, sempati ve sosyallik. Benzer şekilde bir psikolojik danışmanın etkililiğini sağlayan faktörler arasında insanlara karşı doğal ilgi, dinleme yeteneği, konuşma ve rahatlık, empati ve anlayış, duygusal içgörü yeteneği, iç gözlem yeteneği, başkalarına faydalı olabilmek adına kendi sorun ve ihtiyaçlarını bir kenara bırakabilme yeteneği (özgecilik), duygusal yakınlığı sürdürme yeteneği, gücün kabulü ve her türlü yaşam olayının içindeki mizahı görme yeteneği sayılmakta ve bir psikolojik danışmanın kişisel olarak olgun olması, insancıl ve sıcak olması, kolayca üzülp hayal kırıklığına uğramaması gerektiği ileri sürülmektedir (Gladding, 2018). Hackney ve Cormier ise (2005), etkili bir psikolojik danışmanın; kişisel farkındalık ve anlayışa sahip olma, psikolojik olarak sağlıklı olma, etnik köken ve kültür farklılıklarına karşı duyarlı olma, açık fikirli olma, nesnel olma, yetkin ve güvenilir olma, kişilerarası ilişkide çekici olma, içten ve kabul edici olma, içsel denetime sahip olma, başkalarına birey olarak değer verme gibi özelliklere sahip olduğunu listelemişlerdir. Neukrug (2015) ise empati, kabul, psikolojik sağlık, otantiklik, yetkinlik ve kültürel yetkinliğe ek olarak; danışmanın kişilik özellikleri (davranış biçimi v.b), bilişsel esneklik ve benimsenen danışma anlayışına inanç ve uyumun etkili psikolojik danışmanların karakteristik dokuz özelliği olduğunu savunmaktadır. Hackney ve Cormier (2005) ve Neukrug (2015)' a benzer olarak İkiz (2006) de psikolojik danışman adaylarının psikolojik olarak sağlıklı bireyler olmalarını önemsemektedir. Psikolojik danışmanın etkinliği ve kendini yeterli hissetmesi de psikolojik iyi oluşlarına olumlu katkı sağlamaktadır (Kalay Usta ve Deniz, 2019). Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği'ne göre ise psikolojik danışmanların yetkinlik, dürüstlük, duyarlı ve saygılı ve

hoşgörölü olmak, bireysel ve kültürel farklılıklara duyarlı olmak, toplumsal, mesleki ve bilimsel sorumluluk duymak gibi temel ilkelere uyması mesleklerini etik kurallar çerçevesinde başarılı bir şekilde yürütmelerini sağlamaktadır (PDR-DER, 2011). Konu edilen tüm referanslara ek olarak genel bir ifadeyle, etkili bir psikolojik danışmanın kişisel özellikleri ile teorik bilgi ve becerilerini bir bütün halinde kullanabilen uzmanlar olduğu sonucuna ulaşılmaktadır (Cormier, Nurius ve Osborn, 2009).

Görüldüğü üzere, etkili psikolojik danışmanların sahip olması gereken özellikler farklı araştırmacılar, farklı teorik bakış açılarına göre çoğaltılabilir. Ancak örneklenen özelliklerin birçoğunun aynı veya benzer oldukları görülmektedir. Psikolojik danışmanların empatik anlayışa sahip, samimi, dürüst, sıcak, hoşgörölü, saygılı olmaları ve farklı birey veya grupları koşulsuz kabul edebilmeleri gibi özellikler benzerdir. Bu özelliklerden yola çıkarak, insancıl (hümanistik) bakış açısının bir psikolojik danışmanın sahip olması gereken temel kişilik özelliği olduğu yargısına varılabilir. Konu edilen özelliklerden biri olan psikolojik danışmanın psikolojik olarak sağlıklı olması hususunun danışman eğitiminde süpervizyonun ve takip eden paragraflarda yer verilmiş olan gatekeeping etik sorumluluğunun(CACREP, 2016) önemine işaret ettiği düşünülmektedir.

Bir psikolojik danışmanın etkinliğini sağlayan kişisel özelliklerin yanı sıra, alanyazında psikolojik danışman eğitiminde teorik bilgi ve becerilerin yanında mesleğe ilişkin kişisel eğilimlerin değerlendirilmesi gerekliliği de giderek önem kazanmaktadır (Korkut Owen ve diğerleri, 2014a). Bu doğrultuda, Danışmanlık ve İlgili Eğitim Programlarının Akreditasyonu Konseyi (Council for Accreditation of Counseling and Related Educational Programs-CACREP)’in 2016 standartlarında yer verdiği “professional dispositions” kavramı psikolojik danışmanların mesleki kimlik ve gelişimlerini, danışanlarıyla ve meslektaşlarıyla iletişimlerini etkileyen özellik, inanç, kişilerarası işlev ve davranışlarını yansıtan bir kavram olarak tanımlanmaktadır (CACREP, 2016). “Professional dispositions” kavramı yerine Türkçe alanyazında kullanılmak üzere mesleğe ilişkin kişisel eğilim kavramı ortaya atılmıştır (Korkut Owen ve diğerleri, 2014a). Akreditasyon kurulunun standartlarına göre danışman eğitim programları eğitim süresi boyunca her öğrencinin akademik bilgi ve birikimlerinin yanında mesleğe ilişkin kişisel eğilimlerini de sistematik olarak değerlendirmesi gerekmektedir. Aynı zamanda danışman eğitimi programının da etkililiği akademik faaliyetlerin yanı sıra mesleğe ilişkin kişisel eğilimleri kazandırma-geliştirme yönünden de değerlendirilmelidir çünkü psikolojik danışman eğitim programları psikolojik danışman adaylarının mesleki yönden gelişmelerinde sorumlu

oldukları gibi mesleğe ilişkin kişisel eğilimlerini kazandırma-geliştirmeye yükümlüdür (CACREP, 2016). Ek olarak, psikolojik danışman eğitimcilerinin psikolojik danışman adaylarını mesleki ve akademik yönden geliştirme faaliyetleriyle beraber mesleğe ilişkin kişisel eğilimleri açısından da değerlendirmeleri beklenmektedir (akt. Korkut Owen, Tuzgöl Dost, 2020a). Garner, Freeman ve Lee (2016) de psikolojik danışman adaylarının mesleğe ilişkin kişisel eğilimleri danışma becerileri ve danışman olarak hizmet vermeye hazır oluşun önemli ve ayrılmaz bir bileşeni olması dolayısıyla eğitim süresince danışma becerilerinin ve danışman eğitimi programlarının değerlendirildiği gibi mesleğe ilişkin kişisel eğilimlerin de değerlendirilmesi gerektiği görüşündedir. Bu değerlendirme doğrultusunda psikolojik danışman eğitimcilerinin bir etik sorumluluğu doğmaktadır. Gatekeeping olarak adlandırılan bu etik sorumluluğa göre psikolojik danışman eğitimcileri psikolojik danışman adaylarının yetkin birer psikolojik danışman olabilmeleri için gereken teorik mesleki bilgi, beceri ve mesleğe ilişkin kişisel eğilimlerini değerlendirmek ve izlemek; mesleki bilgi, beceri ve mesleğe ilişkin kişisel eğilimlerden yoksun olan psikolojik danışman adaylarının durumlarını düzeltmek veya psikolojik danışman olmalarının önüne geçmekle yükümlüdür (ACA, 2014; Bernard ve Goodyear, 2014; CACREP, 2016; McLain ve Lewis, 2019). Buradan hareketle danışman eğitimcilerinin meslek alanına kaliteli danışmanlar yetiştirme görevleri ve bir yandan mesleğin kalitesini koruma sorumluluklarının olduğu söylenebilir.

Mesleğe ilişkin kişisel eğilimler bireylere özel olduğundan ölçülüp değerlendirilmesi kolay değildir ve mesleğe ilişkin kişisel eğilimlerin neler olması gerektiği kesinleşmemektedir (Gibbons, Cochran, Spurgeon ve Diambra, 2013). Buna rağmen, mesleğe ilişkin kişisel eğilimlerin öğretilebilir ve geliştirilebilir olmaları (Knopp ve Smith, 2005) psikolojik danışman adayının gelişimini ve danışman eğitimi programının etkinliğini değerlendirme imkanı ve gerekliliği sunmaktadır. Çünkü, danışman eğitim programlarının mesleğe ilişkin kişisel eğilimler üzerinde geliştirici etkisi olacağı tahmin edilmektedir (Korkut Owen ve Tuzgöl Dost, 2020b). Günümüzde, formal olarak mesleğe ilişkin kişisel eğilimleri geliştirmeyi konu alan bir ders olmaması dolayısıyla psikolojik danışman adaylarının mesleğe ilişkin kişisel eğilimlerinin RPD eğitim sürecinde informal olarak gelişmesinin beklendiği anlaşılmaktadır.

Mesleğe ilişkin kişisel eğilim kavramı benzer adlandırma ve kapsamlar ile farklı kurumlar ve tarafından ele alınmıştır. Dolayısıyla mesleğe ilişkin kişisel eğilimlerin neler olduğu konusunda farklı görüş ve çalışmalar mevcuttur. Örneğin; Korkut Owen, Tuzgöl Dost ve

Bugay (2014b), mesleğe ilişkin kişisel eğilim kavramının Ulusal Öğretmen Eğitiminin Akredistasyonu Kurulu'nca (National Council for Accreditation of Teacher Education – NCATE) profesyonel kişilik eğilimi adıyla ele alındığını aktarmışlardır. Anlamsal olarak; eğitimcilerin öğrenciler, aileler ve meslektaşları ile iletişimde sözel ve sözel olmayan davranışlarıyla mesleğinin getirdiği profesyonel tutum, davranış ve inançlarını ortaya koyması olarak tanımlanan profesyonel kişilik eğilimi eğitimci bireyin başkasını önemseyen, adil olan, sorumluluk duyan, dürüst olan ve sosyal adalet odaklı çalışan biri olmasını içermektedir (akt. Korkut Owen ve diğerleri, 2014b). Ulusal Okul Psikologları Derneği'ne göre (National Association of School Psychologists-NASP) (2020), okul psikologları etkili kişilerarası becerilere ve sorumluluk duygusuna sahip, güvenilir, teknolojik yetkinliğe sahip, farklı birey ve gruplara saygılı, sosyal adalet ve hakkaniyet duygusu olan bireylerdir. Danışman eğitimi akreditasyon kurulunun daha önceki yıllarda yayımlanan standartlarında mesleğe ilişkin kişisel eğilimlerden net olarak bahsedilmese de danışman eğitimi programlarının akademik, mesleki ve kişilik özellikleri açısından değerlendirilmesi gerektiği belirtilerek; psikolojik danışmanların öz farkındalığa, başkalarına karşı duyarlılığa, farklı birey, grup ve sınıflarla ilişki kurabilecek kişisel beceriye sahip olması gerektiği ileri sürülmüş ve mesleğe ilişkin kişisel eğilim kavramına temel oluşturulmuştur (CACREP, 2009).

Alanyazında mesleğe ilişkin kişisel eğilimlerin neler olması gerektiği konusunda sınırlı sayıda çalışma bulunmaktadır. Bu çalışmalardan biri olan Garner ve diğerleri (2016), psikolojik danışman adaylarının barındırması gereken mesleğe ilişkin kişisel eğilimleri şöyle sıralamıştır; dürüstlük, kişisel farkındalık, kişilerarası beceriler (sıcaklık, empati, özgecilik, etkili geribildirim verme v.b) profesyonellik (etik ilkelere bağlılık), öz düzenleme becerisi, karakter (sorumluluk, işbirlikçilik v.b), eleştirel düşünme becerisi, öğrenmeye ilişkin tutku ve istek ve maneviyat (yaşamda anlam bulma). Spurgeon, Gibbons ve Cochran (2012), kendi danışman eğitimi programları bünyesinde yaptıkları tartışmalarla beş mesleğe ilişkin kişisel eğilimin varlığı konusunda ortak bir kanıya varmışlardır. Bu eğilimler; bağlılık, açıklık, saygı, dürüstlük ve kişisel farkındalıktır. Psikolojik danışman eğitimcilerinin görüşleri alınarak ortaya onan bir çalışmada mesleğe ilişkin kişisel eğilimler dürüstlük, iletişime açıklık, öz farkındalık, empatik anlayış, olay ve kişilere karşı esnek bakış açısı, yardım etmeye gönüllü olma ve duyarlılık olarak sıralanmıştır (Korkut Owen ve diğerleri, 2014b). Korkut Owen ve Tuzgöl Dost (2020b)'un psikolojik danışman adaylarının görüşlerini aldıkları çalışmada ise psikolojik danışman adaylarının iletişim

becerilerinin iyi olması gerektiği, insanlara yönelik ve yardım etmeye gönüllü olmaları, öz farkındalığa sahip olmaları, psikolojik olarak sağlıklı olmaları, farklılık ve yeniliklere açık olmaları, tarafsız olmaları, profesyonel ve etik ilkelere bağlı olmaları ve yaşama karşı olumlu tavra sahip olmaları gerektiğine inanılmaktadır.

Alanyazındaki bazı kaynaklara göre ise, bir psikolojik danışmanda olması gereken eğilim ve davranışlar arasında çok kültürlü yetkinlikler, duygusal istikrar ve öz kontrol becerisi, öğrenme ve gelişmeye motive olma, geri bildirimlere açıklık, esneklik ve adaptasyon becerisi, uyum ve otantiklik, mesleki ve kişisel sınırların bilinmesi ve mesleki etiğe bağlılık gösterilebilmektedir (Lambie, Mullen, Swank, ve Blount, 2018; McLain ve Lewis, 2019; Swank, Lambie, Witta, 2012).

Mesleğe ilişkin kişisel eğilim kavramı, danışman eğitimi akreditasyon kurulunun (CACREP) gündemine resmi olarak 2016 yılındaki standartlarla girmesi dolayısıyla alanyazında yeni bir kavram olarak son zamanlarda ele alınmaya başlandığı söylenebilir. Günümüze kadar olan dönemde yapılan çalışmalar nicelik olarak fazla olmasa da nitelik yönünden kavramın anlaşılması ve yaygınlaşmasına hizmet etmesi değerlidir. Bahsedildiği gibi, ortaya konan çalışmalarda mesleğe ilişkin kişisel eğilimlerin neler olabileceğine dair sonuçlar ortaya konmuştur. Dikkat edileceği üzere ifade ediş farklılıkları olsa da ortaya konan eğilimlerin büyük çoğunluğunun benzer kavramlar oldukları ve büyük ölçüde etkili psikolojik danışman özellikleri olarak alanyazında yer alan kişisel özelliklerle tutarlı oldukları görülmektedir. Bu durum, mesleğe ilişkin kişisel eğilimlerin öznel olmalarına rağmen psikolojik danışman eğitimcilerince ve psikolojik danışman adaylarınca psikolojik danışmanlık mesleğinin gerektirdiği kişilik özelliklerinin neler olabileceği konusunda ortak bir anlayış ve bakış açısına sahip olduklarını düşündürebilir. Bu düşünce, ilerleyen çalışmalarla birlikte mesleğe ilişkin kişisel eğilimler konusunda bir standart oluşturulabileceğine dair beklenti oluşturmaktadır.

Alanyazında yer alan çalışmalarda mesleğe ilişkin kişisel eğilimlerin değerlendirilmesi konusunda bazı ölçek geliştirme çalışmalarına da rastlanmıştır (Garner ve diğerleri, 2016; Lambie ve diğerleri, 2018; Williams, Williams, Kautzman-East, Stanley, Evans ve Miller, 2014). Bunlara ek olarak Korkut Owen ve diğerleri (2018) mesleğe ilişkin kişisel eğilimlerin değerlendirilebilmesi amacıyla Türk kültürüne uygun bir ölçek geliştirmişlerdir. Ortaya koydukları ölçek çalışmasında mesleğe ilişkin kişisel eğilimleri altı kategori altında ele almışlardır. Bunlar; farklılıklara saygı, insanlara ve yardım etmeye yönelik olma, kendinin farkında olma, kişilerarası ilişkide özen, yaşama karşı olumlu tavır

ve yeniliklere açıktır. Mevcut araştırma kapsamında psikolojik danışman adaylarının mesleğe ilişkin kişisel eğilimleri Korkut Owen ve diğerleri (2018)'nin geliştirmiş oldukları ölçeğe ile ölçülmüş olduğundan ölçeğin alt boyutları alanyazın çerçevesinde ele alınmıştır.

Farklılıklara saygı: Farklılıklara saygı, psikolojik danışma becerilerinden koşulsuz olumlu kabul ve saygı kapsamında düşünüldüğünde önemli bir mesleğe ilişkin kişilik eğilimi olarak değerlendirilebilir. Rogers (1957), psikolojik danışmanların danışanlarına karşı saygı duyan ve onları koşulsuz olumlu kabul eden uzmanlar olduğunu ve bu davranışların psikolojik danışmanın etkinliğine fayda sağladığını savunmaktadır. Benzer şekilde önceki konu başlığında da ele alındığı gibi farklı kurul ve araştırmacılar da adlandırış farklılıkları olsa bile farklılıklara saygının önemli bir psikolojik danışman özelliği ve kişilik eğilimi olduğu konusunda hemfikirdir (CACREP, 2009; Hackney ve Cormier, 2005; Korkut Owen ve diğerleri, 2014b; NASP, 2020; Neukrug, 2015; PDR-DER, 2011; Pope ve Kline, 1999; Soundararajan, 2012; Spurgeon ve diğerleri, 2012). Bu doğrultuda farklılıklara saygı; psikolojik danışmanın farklı kültür ve etnik köken mensuplarına, farklı birey ve gruplara karşı saygı duyan, onları değerli gören ve onları önyargısız şekilde kabul eden bir psikolojik danışman kişilik eğilimidir.

İnsanlara ve yardım etmeye yönelik olma: Psikolojik danışmanın özünde bir yardım süreci olması (Tan, 2000) dolayısıyla psikolojik danışmanlardan insanlara karşı ilgili ve onlara yardım etmeye hazır olmaları beklenebilir. Nitekim, psikolojik danışmanlar; insanları seven, onlara yardım etmekle ilgilenen ve başkalarının refahına katkı sağlamaktan, başkalarına yardım etmekten büyük bir haz ve istek duymaktadırlar (Soundararajan, 2012). Alanyazında farklı biçimlerde ele alınmış olsa da insanlara ve yardım etmeye yönelik olmanın önemli bir psikolojik danışman özelliği ve kişilik eğilimi olduğu düşünülmektedir (CACREP, 2009; Garner ve diğerleri, 2016; Gladding, 2018; Hackney ve Cormier, 2005; Jackson ve Thompson, 1971; Korkut Owen ve Tuzgöl Dost, 2020b; Korkut Owen ve diğerleri, 2014b; NASP, 2020; Pope ve Kline, 1999). Buna göre, bu eğilim psikolojik danışmanların insanlara karşı ilgisini, insanlara yardım etme isteğini ve kendi sorunlarını dahi geri planda bırakarak başkalarına yardım etmeye niyetli olmasını (özgeci davranış) ifade etmektedir.

Kendinin farkında olma: Psikolojik danışmanın kendinin farkında olması, kendini kontrol edebilmesini (Korkut Owen ve diğerleri, 2018) ifade eden bu eğilim alanyazında önemli bir psikolojik danışman kişilik özelliği ve mesleki eğilim olarak yer almaktadır. Psikolojik danışma yardımı alan danışanlarca psikolojik danışmanlarının terapi süreci boyunca kendilerini yönetme becerilerini sürecin etkinliğini sağlayan bir bileşen olarak gördükleri bilinmektedir (Eryılmaz ve Bek, 2019). Alanyazında kendinin farkında olma eğiliminin öz farkındalık (CACREP, 2009; Garner ve diğerleri, 2016; Hackney ve Cormier, 2005; Korkut Owen ve Tuzgöl Dost, 2020b; Korkut Owen ve diğerleri, 2014b; Spurgeon ve diğerleri, 2012), içgörü sahibi olma (Gladding, 2018; Soundararajan, 2012) öz kontrol sahibi olma (Lambie ve diğerleri, 2018; McLain ve Lewis, 2019; Miller, Larwin, Kautzman-East, Williams, Evans, Williams, Abramski ve Miller, 2019; Swank ve diğerleri, 2012) kapsamında değerlendirildiği görülmektedir. Bu doğrultuda psikolojik danışmanların kendilerini tanıyarak iç kontrol odağına ve içgörüyeye sahip olmaları ve mesleklerini bu yönde icra etmelerinin önemli görüldüğü çıkarımı yapılabilir.

Kişilerarası ilişkide özen: Kişilerarası ilişkide özen eğilimi psikolojik danışmanın tutarlı, güvenilir biri olmasını ve problem çözme becerisini ifade etmektedir (Korkut Owen ve diğerleri, 2018). Bu eğilim, farklı şekilde isimlendirilse de alanyazında etkili bir psikolojik danışmanın sahip olması gereken bir özellik olarak değer görmektedir. Örneğin; bu kapsamda değerlendirilebilecek özellikler olan dürüstlük (Korkut Owen ve diğerleri, 2014b; Pope ve Kline, 1999; Spurgeon ve diğerleri, 2012), sıcaklık (Gladding, 2018; Pope ve Kline, 1999) ve güvenilir olma (Hackney ve Cormier, 2005; NASP, 2020; Pope ve Kline, 1999; Soundararajan, 2012) alanyazında etkili psikolojik danışman özellikleri arasında sayılmıştır. Psikolojik danışmanın kişilerarası bir ilişkin biçimi olduğu düşünülürse (Kararımak, 2015) psikolojik danışmanların kişilerarası ilişkilerinde özenli, güvenilir, iletişim becerilerine sahip bireyler olması onların etkinliğine olumlu katkı sağlayacaktır.

Yaşama karşı olumlu tavır: Yaşama karşı olumlu tavır birçok bileşeni içerisinde barındırabilir. Örneğin; psikolojik danışmanların acı tatlı yaşam olaylarının her birinde mizah bulabilme yeteneği olması (Gladding, 2018) bu kapsamda düşünülebilir. Bunun yanında psikolojik danışmanların maneviyatının güçlü olması (Garner ve diğerleri, 2016)

onların yaşamda anlam bulmalarına katkı sağlayacağı için yaşama karşı olumlu tavır sergilemelerini sağlayabilir. Psikolojik danışman adayları da yaşama karşı olumlu tavrın önemli bir mesleki kişilik eğilimi olduğu görüşündedir (Korkut Owen ve Tuzgöl Dost, 2020b).

Yeniliklere açıklık: Psikolojik danışmanların sahip olması gereken eğilimlerden biri de yeniliklere açıklıktır. Yeniliklere açıklık, psikolojik danışmanın kariyeri boyunca kendisini geliştirmesine imkan sağlayacak bir eğilim olarak düşünülebilir. Çünkü psikolojik danışma alanında her geçen gün yeni bakış açıları ortaya çıkabilmektedir. Psikolojik danışmanların yeniliklere açık olması gerektiği farklı araştırmacıların da gündeminde yer almıştır. Örneğin; yeniliklere açık olma (Korkut Owen ve Tuzgöl Dost, 2020b), açıklık (Spurgeon ve diğerleri, 2012), öğrenme ve gelişmeye karşı tutkulu bir motivasyon duyma (Garner ve diğerleri, 2016; Lambie ve diğerleri, 2018; McLain ve Lewis, 2019; Swank ve diğerleri, 2012) araştırmacıların yeniliklere açıklık kapsamında ele aldığı özellikler arasında sayılabilir.

2.2.İlgili araştırmalar

Çalışmanın bu bölümünde araştırmada ele alınan değişkenler ile ilgili yurtiçi ve yurtdışı alanyazınında bulunan araştırmalar ve sonuçlarına yer verilmiştir.

2.2.1.Psikolojik yardım almaya ilişkin tutum ile ilgili araştırmalar

Bu başlık altında sırasıyla yurtiçi ve yurtdışı alanyazında psikolojik yardım almaya ilişkin tutum konusunda ortaya konmuş araştırmalar örneklendirilmiştir.

Üniversite öğrencilerinin psikolojik yardım almaya ilişkin tutumları ve psikolojik yardım alma niyetlerinin bazı değişkenlere göre incelendiği bir araştırmada kadınların psikolojik yardım almaya dair daha olumlu tutuma ve niyete sahip olduğu saptanmıştır. Fakülte cinsinden, eğitim fakültesi ve fen edebiyat fakültesi öğrencilerinin daha olumlu tutum ve niyete sahip oldukları bulunmuştur. Sınıf düzeyi bazında 4. Sınıf öğrencilerinin 1. Sınıf öğrencilerine göre daha olumlu tutum ve niyete sahip oldukları bulgulanmıştır.

Araştırmadaki bir diğer sonuca göre romantik ilişkisi olan bireylerin romantik ilişkisi bulunmayan bireylere göre daha olumlu tutum ve niyete sahip olduğudur. Son olarak daha önce psikolojik yardım almış bireylerin daha olumlu tutum ve niyet içinde olsalar bile yardım aldıkları uzman türünün bu durumda bir fark yaratmadığı sonucu elde edilmiştir (Altundağ, Kılıç ve Biçer, 2021).

Koçyiğit ve Pamukçu (2018) üniversite öğrencilerinde psikolojik danışmadan beklentilerin ne olduğu cinsiyet ve psikolojik yardım alma geçmişine göre beklentilerin değişip değişmediğini ve psikolojik yardım almaya ilişkin tutum ve kişilik özelliklerinin beklentileri ne yönde yordadığını incelemiştir. Araştırmaya göre üniversite öğrencileri psikolojik danışmadan kolaylaştırıcı etki beklemektedir. Kadın öğrencilerin kendini açma ve kabul beklentileri ile kolaylaştırıcı etki beklentileri erkek öğrencilerinkine göre daha yüksektir. Ayrıca psikolojik danışmadan beklentiler daha önce psikolojik yardım almaya göre farklılaşmamaktadır. Araştırmaya göre psikolojik yardım almaya dair tutum kendini açma ve kabul, kolaylaştırıcı etki ve yönlendiricilik psikolojik danışma beklentilerini yordamaktadır. Kişilik özelliklerinden yumuşak başlılık ve psikolojik yardım almaya ilişkin tutum birlikte yönlendiricilik beklentisini yordamaktadır.

Alkal, Korkmaz ve Akça (2018), üniversite öğrencilerinde öz saygı, öz bilinç ve sosyal yetkinliğin psikolojik yardım almaya ilişkin tutumlar üzerindeki etkilerini araştırmışlardır. Psikolojik yardım almaya ilişkin tutum ile öz bilinç arasında negatif düzeyde ilişki saptanmıştır. Aynı zamanda öz bilinç psikolojik yardım almaya ilişkin tutumu yordamaktadır. Bireylerin öz saygısı yükseldikçe, psikolojik yardım almaya dair tutumları olumsuzlaşmaktadır. Araştırmadaki bir diğer bulguya göre ise sosyal yetkinlik ile psikolojik yardım almaya ilişkin tutum arasında negatif yönde ilişki vardır ve sosyal yetkinlik tutumu yordamaktadır.

Üniversite öğrencilerinde sosyal damgalanma ve psikolojik yardım aramaya dair tutum arasındaki ilişkide kendini damgalamanın rolünün araştırıldığı bir çalışmada kendini damgalamanın sosyal damgalanma ve psikolojik yardım almaya dair tutum arasındaki ilişkide aracı etkisinin bulunduğu tespit edilmiştir. Aynı zamanda kadınların psikolojik yardım almaya ilişkin tutumlarının daha yüksek olduğu ve sosyal damgalanma ve kendini damgalamanın erkeklere göre daha düşük olduğu bulunmuştur (Sever, Yüceer Kardeş ve Kalaycı, 2021).

Çam Kahraman ve Ötünçtemur (2020) yetişkinlerde bilişsel duygu düzenleme stratejilerinin depresyon ve psikolojik yardım almaya ilişkin tutum düzeylerine göre farklılaşma durumunu araştırmışlardır. Çalışmada depresyon ile ruminasyon, felaketleştirme, kendini suçlama, diğerlerini suçlama ve kabul stratejileri arasında pozitif yönde ilişki; psikolojik yardım almaya ilişkin tutumlar ile ruminasyon, plana tekrar odaklanma ve olayın değerini azaltma arasında pozitif yönde ilişkiler saptanmıştır.

Topkaya ve Kağnıcı (2012) yayımladıkları çalışmada depresyon düzeyinin kontrol edildiği bir modelde sosyal damgalanma algısı ve tedavi korkularının psikolojik yardım alma niyetiyle ilişkisini ve sosyal damgalanma, beklenen yarar, beklenen risk, tedavi korkuları ve psikolojik yardım almaya ilişkin tutum aracılığıyla psikolojik yardım alma niyeti ilişkisini incelemiştir. Araştırmaya göre sosyal damgalanma algısı psikolojik yardım alma niyeti arasında negatif ilişki olduğu; sosyal damgalanma algısı ve psikolojik yardım alma niyeti arasındaki ilişkinin beklenen yarar ve psikolojik yardım almaya ilişkin tutum aracılığıyla gerçekleştiği; benzer şekilde tedavi korkuları ve psikolojik yardım alma niyeti arasındaki ilişkinin de beklenen yarar ve psikolojik yardım almaya ilişkin tutum aracılığıyla; tedavi korkuları ve psikolojik yardım alma niyeti arasındaki ilişkinin beklenen risk ve psikolojik yardım almaya ilişkin tutum aracılığıyla gerçekleştiği bulgulanmıştır.

Selki (2021) ortaya koyduğu tez çalışmasında yetişkin bireylerin psikolojik yardım almaya ilişkin tutumları ve algılanan sosyal destek ve anksiyete düzeyleri arasındaki ilişkileri incelemeyi amaçlamıştır. Çalışmanın sonuçlarına göre psikolojik yardım almaya ilişkin tutum ve anksiyete arasında anlamlı ilişki yoktur. Ayrıca psikolojik yardım almaya ilişkin tutum ile algılanan sosyal destek arasında da anlamlı bir ilişki olmadığı saptanmıştır.

Meriç Genç (2020), tez çalışmasında z kuşağı üniversite öğrencilerinde psikolojik yardım almaya ilişkin tutum, öz şefkat ve bilişsel esneklik arasındaki ilişkileri incelemeyi amaçlamıştır. Çalışma sonucunda öz şefkat ve bilişsel esnekliğin psikolojik yardım almaya ilişkin tutum üzerinde bir etkisinin olmadığı saptanmıştır. Ancak öz şefkat izolasyon alt boyutu ve bilişsel esneklik alternatif alt boyutunun psikolojik yardım almaya ilişkin tutumu arttırdığı; bilişsel esneklik kontrol alt boyutunun psikolojik yardım almaya ilişkin tutumu azalttığı belirlenmiştir.

Gürsoy ve Gizir (2018), üniversite öğrencilerinin psikolojik yardım almaya dair tutumları üzerinde sosyal damgalanma, kendini damgalama, öznel sıkıntıları açma, benlik saygısı ve cinsiyetin rolünü incelemiştir. Çalışmaya göre psikolojik yardım almaya ilişkin tutum

ve kendini damgalama arasında negatif; sosyal damgalanma arasında negatif; öznel sıkıntıları açma arasında pozitif; benlik saygısı arasında pozitif ilişkiler saptanmıştır. Ayrıca sosyal damgalanma, kendini damgalama, öznel sıkıntıları açma ve cinsiyetin birlikte psikolojik yardım almaya ilişkin tutumu %29 oranında açıkladığı belirlenmiştir. Ek olarak benlik saygısının psikolojik yardım almaya ilişkin tutumu yordamadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Psikolojik yardım almaya ilişkin tutum ile ilgili yurtiçi alanyazında ortaya konulmuş araştırma ve sonuçlarına önceki paragraflarda yer verilmiştir. Ele alınan çalışmalarda kendini damgalama ve sosyal damgalanmanın (Gürsoy ve Gizir, 2018; Sever ve diğerleri, 2021; Topkaya ve Kağnıcı, 2012) psikolojik yardım almaya ilişkin tutum ile birlikte sıklıkla çalışıldığı görülmektedir. Buradan hareketle bireylerin psikolojik yardım almaya ilişkin geliştirdiği tutumlarının sosyal damgalanma ve kendini damgalama dinamiklerinden büyük oranda etkilenebildiği çıkarımı yapılabilmektedir. Bunların yanı sıra benlik saygısı (Gürsoy ve Gizir, 2018), öz şefkat (Meriç Genç, 2020), algılanan sosyal destek (Selki, 2021), bilişsel duygu düzenleme stratejileri (Çam ve diğerleri, 2020) gibi kavramların da psikolojik yardım almaya ilişkin tutumların kaynakları arasında gösterilebileceği görülmektedir. Bireylerin ruh sağlığı hizmeti almaya gönüllü olabilmeleri için yardım almaya dair olumlu tutumlar barındırması önemli olacağından yapılan çalışmalar aracılığıyla yardım almaya ilişkin tutumun kaynaklarının belirlenmesi bireylerin yardım almadan önce yardım almaya dair tutumlarının olumlu olması için yapılabilecek çalışmalara yol gösterici etki yarattığı düşünülmektedir.

Psikolojik yardım almaya ilişkin tutum ile ilgili yurtdışı alanyazında yer alan çalışmalara bakıldığında ergenler üzerinde yaygın anksiyete okuryazarlığı ve damgalanmanın (kendini damgalama ve algılanan sosyal damgalanma) psikolojik yardım almaya ilişkin tutumlarına etkisinin incelendiği bir çalışmada ergenlerin yaygın anksiyete okuryazarlığının genel anlama düşük olduğu bulgulanmıştır. Ayrıca ergenlerin profesyoneller yerine daha çok ebeveynlerinden yardım isteme niyetinde oldukları bulunmuştur. Daha yüksek yaygın anksiyete okuryazarlığı olan ve daha düşük damgalanma algısına sahip olan ergenlerin psikolojik yardım almaya dair daha olumlu tutumlar içinde oldukları görülmüştür. Damgalanma algısının çok yüksek düzeyde olması ise ergenin kimseden yardım isteme niyetinde olmaması ile ilişkili bulunmuştur (Calea, Batterham, Torok ve McCallum, 2020).

Travma sonrası stres bozukluğu kriterlerini karşılayan bireyler üzerinde gerçekleştirilen kesitsel bir çalışmada bireylerin yardım arama tutumlarının duygu düzensizliği ve TSSB semptomları ile ilişkisi araştırılmıştır. Çalışmanın sonucuna göre duygu düzensizliği yüksek olan bireyler TSSB semptomlarını daha şiddetli yaşamakta ve yardım aramaya yönelik daha olumsuz tutumlar barındırmaktadırlar (Limowski, DeJesus, Ciesielski ve McDermott, 2021).

Mackenzie, Gekoski ve Knox (2006) psikolojik yardım almaya yönelik tutumlar üzerinde yaş ve cinsiyet farklılıklarının etkisini araştırmışlardır. Çalışmaya göre yaşlı kadın katılımcıların psikolojik yardım almaya ilişkin tutumları daha olumlu bulunmuştur. Ayrıca kadınların psikolojik yardım almak için ruh sağlığı uzmanlarına başvurmaya ilişkin daha yüksek hazırbulunuşluğa sahip oldukları görülmüştür. Araştırmaya göre yaşlı yetişkinler ise genç yetişkinlere göre birinci basamak sağlık hizmetlerinden faydalanma eğilimindedirler.

Psikolojik yardım arama tutumlarının cinsiyet, dini bağlılık ve kendini damgalama yönünden ele alındığı bir araştırmada kendini damgalama ile psikolojik yardım arama tutumunun negatif yönde ilişkili olduğu bulunmuştur. Ayrıca psikolojik yardım arama tutumları dini bağlılık ile pozitif ilişkilidir. Bunlara ek olarak kadınların erkeklere göre daha olumlu tutumlar bildirdikleri sonucu elde edilmiştir (Brenner, Engel, Vogel, Tucker, Yamawaki ve Lannin, 2018).

Üniversite ve ortaokul öğrencileri arasında psikolojik yardım arama tutumlarını etkileyen faktörlerin incelendiği bir araştırmada kendini damgalamanın psikolojik yardım arama tutumu ile negatif yönde ilişkili olduğu ve psikolojik yardım arama tutumunun en güçlü yordayıcısı olduğu bulunmuştur. Aynı araştırmada üniversite öğrencilerinin ortaokul öğrencilerine göre daha yüksek depresyon okuryazarlığı ve daha düşük kendini damgalama eğilimine sahip oldukları aynı zamanda psikolojik hastalıklara karşı daha olumsuz tutumlar barındırdıkları sonucu elde edilmiştir (İbrahim, Amit, Shahar, Wee, Ismail, Khariruddin, Siau ve Safien, 2019).

Psikolojik danışmanlar üzerinde gerçekleştirilen kesitsel bir çalışmada öz şefkat ve psikolojik yardım arama niyeti arasında psikolojik yardım almaya ilişkin tutumun aracı rolü incelenmiştir. Araştırma sonuçları öz şefkat ve psikolojik yardım arama niyeti arasındaki ilişkide psikolojik yardım almaya ilişkin tutumun kısmi aracı etkisinin olduğunu göstermektedir. Ek olarak, yaş değişkeninin öz şefkat ile psikolojik yardım almaya ilişkin

tutum arasındaki ilişkide düzenleyici rol üstlendiği tespit edilmiştir (Aruta, Maria ve Mascarenhas, 2022).

Komiya ve Eels (2001) uluslararası öğrencilerinin psikolojik yardım almaya ilişkin tutumlarını etkileyen faktörleri incelemişlerdir. Buna göre duygusal açıklık psikolojik yardım almaya ilişkin tutumu pozitif yönde yordamaktadır. Aynı şekilde daha önce psikolojik yardım almış olmanın ve cinsiyetin de tutumu yordadığı bulunmuştur. Sonuçlar, daha önce yardım almış olan ve duygusal olarak açık olan kadın uluslar arası öğrencilerin psikolojik yardım almaya ilişkin daha olumlu tutum içinde olduklarını göstermektedir.

Yurtdışında psikolojik yardım almaya ilişkin tutum ile ilgili yapılmış çalışmalara bakıldığında kendini damgalama ve sosyal damgalanmanın (Brenner ve diğerleri, 2018; Caele ve diğerleri, 2020; Ibrahim ve diğerleri, 2019), öz şefkatin (Aruta ve diğerleri, 2022) yurtiçi alanyazındaki gibi sıklıkla çalışılan kavramlar olduğu görülmektedir. Bu durum yurtiçi ve yurtdışı alanyazında psikolojik yardım almaya ilişkin tutum kavramının benzer alanlarda gündeme alındığı çıkarımını yapmaya imkan vermektedir. Bunlardan farklı olarak yurtdışı alanyazında bireylerin duygu düzensizliklerinin (Limowski ve diğerleri, 2021), yaş ve cinsiyetin (Aruta ve diğerleri, 2022; Brenner ve diğerleri, 2018; Mackenzie ve diğerleri, 2006), duygusal açıklığın (Komiya ve Eels, 2001) psikolojik yardım almaya ilişkin tutumlar bakımından araştırma konusu olarak kullanılabildiği görülmektedir. Bu doğrultuda tutumların birçok dinamikten etkilenebilmesinin alanyazında çalışılabilecek konu bakımından zenginlik oluşturduğu söylenebilir.

2.2.2.Psikolojik belirtiler ile ilgili araştırmalar

Çalışmanın bu bölümünde psikolojik belirtilerin alanyazında daha önce çalışıldığı bazı araştırmalara ve sonuçlarına yer verilmiştir. Alanyazın incelemesinde psikolojik belirtilerin birçok alanda, birçok katılımcı profili üzerinde araştırma konusu olduğu görülmüştür. Tüm araştırmaları ele almak mümkün olamayacağı için özellikle psikoloji alanında yayımlanmış çalışmaların bazılarına yer verilmiştir. Çalışmalar ilk önce yurtiçi daha sonra yurtdışı alanyazın olacak şekilde ele alınmıştır.

Ergin ve Dağ (2013) yetişkinlerde kişilerarası problem çözme davranışları, bağlanma yönelimleri ve psikolojik belirtiler arasındaki ilişkileri incelemiştir. Ortaya konan çalışmada bağlanma türlerinden kaçınmacı ve kaygılı bağlanmanın yetişkinlerin psikolojik

belirtileri üzerinde etkili olduğu saptanmıştır. Ayrıca etkili olmayan problem çözme davranışları da psikolojik belirtiler üzerinde etkili olabilmektedir.

Durak Batıgün ve Büyüşşahin (2008) yayımladıkları araştırmayla normal bireylerde kaygılı ve kaçınmacı bağlanma türünün psikolojik belirti düzeyini artırdığını ortaya koymuşlardır. Ayrıca çalışmaya göre normal bireylerin aleksitimi düzeyleri de psikolojik belirtileri üzerinde pozitif etki yaratmaktadır.

Vatan (2017) üniversite öğrencilerinde duygular ile psikolojik belirtiler arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Çalışmanın sonuçlarına göre olumsuz duyguların (kaygı, üzüntü, tiksinti, suçluluk, öfke) yaşanma sıklığının artması ve olumlu duyguların (neşe, sakinlik) yaşanmasının azalması sonucu bireylerin psikolojik belirtilerinde artış görölmektedir.

Üniversite öğrencilerinde sosyal onay ihtiyacı ve psikolojik belirtilerin bazı demografik değişkenlere göre incelendiği bir araştırmada cinsiyet bazında psikolojik belirtilerden somatizasyon ve kişilerarası duyarlılığın kız öğrencilerde daha fazla göröldüğü saptanmıştır. Ayrıca aynı araştırmada sosyal onay ihtiyacı ve psikolojik belirtiler arasındaki ilişkinin yönü incelenmiş ve iki kavram arasında pozitif yönde ilişkiler olduğu bulgulanmıştır (Karaşar ve Öğölmüş, 2016).

Savi Çakar, İkiz ve Asıcı (2018), psikolojik danışman adaylarının çocukluk çağı travmaları ve umutsuzluk düzeylerinin psikolojik belirtilerini yordama durumunu incelemişlerdir. Çalışmada elde edilen sonuca göre psikolojik danışmanın çocukluk çağı travmaları psikolojik belirtiler yaşamasına sebep olmakta ve psikolojik danışman adayı umutsuzluk içerisinde olduğunda psikolojik belirti düzeyi artmaktadır.

Altınok ve Kara (2017) üniversite öğrencilerinin beden imajı, psikolojik belirtileri ve kişilerarası tarzları arasındaki ilişkileri inceledikleri araştırmada beden imajı ve kişilerarası tarzları arasında psikolojik belirtilerin tam aracı etki; beden imajı ve psikolojik belirtiler arasındaki ilişkide kişilerarası tarzın kısmi aracı etkisi olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Araştırma, üniversite öğrencilerinin psikolojik sağlıklarında beden imajının önemini ortaya koyması açısından değerlidir.

İkiz, Savcı, Asıcı ve Yörük (2015), yayımladıkları çalışmayla üniversite öğrencilerinin psikolojik belirtileri ve problemleri internet kullanımları arasında pozitif yönde ilişki olduğunu ortaya koymuşlardır.

Taş ve Ayas (2018) ortaya koydukları deneysel çalışmayla lise öğrencilerinde psikolojik belirtileri azaltmaya yönelik psikoeğitim programının internet bağımlılık düzeylerini azalttığı sonucuna varmışlardır.

Şenel (2021) sunduğu tez çalışmasında ergenlerde internet bağımlılığı ebeveyn kabul/reddi duygu düzenleme becerileri ve psikolojik belirtiler arasındaki ilişkileri incelemiştir. Çalışmanın sonuçlarına göre ergenlerin internet bağımlılığı düzeyi yükseldikçe psikolojik belirtileri de artmaktadır.

Balamir (2020) yüksek lisans bitirme tezinde üniversite öğrencilerinde algılanan ebeveyn kabul/reddi ve psikolojik belirtiler arasındaki ilişkide öz yeterliğin aracı rolünü incelemiştir. Araştırma sonuçlarına göre algılanan ebeveyn reddi ile psikolojik belirtiler arasında pozitif yönde ilişki mevcuttur. Öz yeterlik ve psikolojik belirtiler arasında ise negatif ilişkiye rastlanmıştır. Aracı etki analizi sonuçlarına göre ise algılanan ebeveyn reddinin öz yeterlik inancı aracılığı ile psikolojik belirtiler üzerinde dolaylı etkisi bulunduğu saptanmıştır.

Callak (2019), beliren yetişkinlik dönemindeki bireyleri dahil ettiği tez çalışmasında savunma mekanizmaları ve psikolojik belirtiler arasındaki ilişki ve bu ilişkide erken dönem uyumsuz şemaların aracı etkisi olup olmadığını araştırmıştır. Araştırma sonuçlarına göre ilkel ve nevrotik savunma mekanizmaları ile psikolojik belirtiler arasında pozitif ilişki vardır. Olgun savunma mekanizmalarının ise psikolojik belirtileri yordamadığı saptanmıştır. Ayrıca erken dönem uyumsuz şemaları savunma mekanizmaları ve psikolojik belirtiler arasındaki ilişkiye aracılık etmektedir.

Yurtiçi alanyazında psikolojik belirtilerin konu edildiği bahsedilen çalışmalarda farklı örneklem gruplarında ölçümler yapıldığı görülmektedir (ergenler, üniversite öğrencileri, yetişkinler). Farklı örneklem gruplarında ölçümler yapılması bir kavramın anlaşılması ve örneklem gruplarının durumunun betimlenebilmesi açısından önemli olduğu düşünülmektedir. Psikolojik belirtiler ile birlikte ele alınan konulara bakıldığında problem çözme becerileri (Ergin ve Dağ, 2013); bağlanma yönelimleri (Ergin ve Dağ, 2013; Durak Batıgün ve Büyükaşahin, 2008); aleksitimi (Durak Batıgün ve Büyükaşahin, 2008); duygular (Vatan, 2017); sosyal onay ihtiyacı (Karaşar ve Öğülmüş, 2016); çocukluk çağı travmaları ve umutsuzluk (Savi Çakar ve diğerleri, 2018); beden imajı ve kişilerarası tarz (Altınok ve Kara, 2017); problemlili internet kullanımı, internet bağımlılığı (İkiz ve diğerleri, 2015; Taş ve Ayas, 2018; Şenel, 2021); ebeveyn kabul/reddi (Şenel, 2021; Balamir, 2020); savunma

mekanizmaları (Callak, 2019); öz yeterlik (Balamir, 2020) konularının ele alındığı görülmektedir. Farklı konuların ele alındığı çalışmalar olsa da psikolojik belirtilerin internet bağımlılığı, ebeveyn kabul/reddi ve bağlanma yönelimleri konularında yoğunluklu olarak çalışılabildiği görülmektedir.

Psikolojik belirtiler konusunda yurtdışı alanyazında yer alan bazı çalışmalar ve sonuçlarına takip eden paragraflarda yer verilmiştir.

Carmody ve Baer (2007) yetişkinler ile yapmış oldukları çalışmada farkındalık temelli stres azaltma programının farkındalık düzeyleri, tıbbi ve psikolojik belirtiler, algılanan stres ve iyilik hali üzerindeki etkilerini incelemişlerdir. Çalışmaya göre farkındalık temelli stres azaltma programı yetişkinlerin farkındalık ve iyi oluşlarını artırdığı; stres ve psikolojik semptom düzeylerini azalttığını ortaya koymaktadır. Ayrıca farkındalık temelli stres azaltma programı yetişkinlerin farkındalıklarını artırdığı ve dolayısıyla psikolojik semptomların azalmasına ve iyi oluşun artmasını sağladığı saptanmıştır.

Johnson, Ellison ve Heikkinen (1989) bir yıl boyunca bir üniversitenin danışmanlık merkezine başvuran danışanların psikolojik belirti türleri ve şiddetlerini incelemişlerdir. Bu incelemeye göre başvuran ve belirti tarama listesini yanıtlayan danışanların büyük bir çoğunluğunun psikiyatrik bozuklukları olduğunu düşündüren puanlar aldıkları saptanmıştır. Aynı incelemede kadın danışanların erkek danışanlardan daha fazla psikolojik belirti gösterdikleri sonucu elde edilmiştir.

Watson ve Sinha (2008), psikoloji lisansına kayıtlı üniversite öğrencilerinin duygu düzenleme ve başa çıkma becerileriyle psikolojik belirtileri arasındaki ilişkileri incelemiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre kadın katılımcıların psikolojik belirti düzeyleri daha yüksektir ve duygu odaklı başa çıkma davranışı psikolojik belirtileri yordamaktadır.

Karademas ve Kalantzi-Azizi (2004), sınav sürecindeki üniversite öğrencilerinin psikolojik belirtilerini ve psikolojik belirtilerinde etkili olan bazı faktörleri incelemişlerdir. Buna göre, bazı başa çıkma stratejilerinin psikolojik belirtileri yordadığı bulunmuştur. Aynı zamanda öğrencilerin sınav sürecinde zorlanmalarının öz yeterlik beklentilerini yükseltip ve psikolojik belirtilerini düşürdüğü saptanmıştır.

Kelly ve Yip (2006) lisans öğrencilerinin sır tutma ve kendini gizleme kişilik özelliklerinin psikolojik belirtilerine ne yönde etki ettiğini araştırmışlardır. Çalışmaya göre bireylerin sır tutmasının psikolojik belirtilerini daha az düzeyde yordadığı saptanmıştır. Kendini gizleyen bireylerin ise daha fazla psikolojik semptom yaşayabildikleri belirlenmiştir.

Ergenlerde beden memnuniyetsizliğinin psikolojik belirtiler (depresyon ve anksiyete) üzerinde benlik saygısı aracılığıyla dolaylı etkisinin olup olmadığının araştırıldığı bir çalışmada her iki belirti üzerinde de beden memnuniyetsizliğinin benlik saygısı aracılığıyla dolaylı etkisinin olduğu saptanmıştır. Buna göre ergenlerin bedenlerinden duyduğu memnuniyetsizlik benlik saygılarını azaltmakta ve dolayısıyla psikolojik belirtilerini (anksiyete ve depresyon) artırmaktadır (Duchesne, Dion, Lalande, Begin, Emond, Lalande ve McDuff, 2016).

Hall, Row, Wuens ve Rodley (2013), üniversite öğrencilerinde öz şefkat ve psikolojik ve fiziksel iyi oluş arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Yapılan çalışmaya göre öz şefkat ile fiziksel ve psikolojik iyi oluş arasında pozitif ilişkiler olduğu görülmüştür. Ek olarak kendini yargılayan bireylerin depresif belirtileri daha çok gösterdikleri belirlenmiştir.

Yurtdışı alanyazınında psikolojik belirtiler ile ilgili ortaya konan çalışmalara bakıldığında farklı değişkenlerin ele alındığı görülmektedir. Örneğin; farkındalık düzeyi, algılanan stres ve iyilik hali (Carmody ve Baer, 2007); duygu düzenleme ve başa çıkma becerileri (Watson ve Sinha, 2008); Öz yeterlik ve başa çıkma stratejileri (Karademas ve Kalantzi-Azizi, 2004); sır tutma davranışı ve kendini gizleme kişilik özelliği (Kelly ve Yip, 2006); beden memnuniyetsizliği ve benlik saygısı (Duchesne ve diğerleri, 2016); öz şefkat ve psikolojik iyi oluş (Hall ve diğerleri, 2013) bu değişkenlere örnek gösterilebilir.

Yurtiçi ve yurtdışı alanyazınında psikolojik belirtiler ile ilgili ele alınan –çalışmanın bu bölümünde yer verilen verilmeyen- çalışmalara bakıldığında çok farklı alanlarda farklı değişkenler ile birlikte çalışılabilen bir konu olduğu görülmektedir. Bireylerin psikolojik belirtiler gösterme sebeplerinin birçok dinamikten etkilenebileceği ve alanyazınında çalışılan konu çeşitliliğinin bireylerin psikolojik belirti kaynaklarını anlama ve sonucunda bireylere daha etkili ruh sağlığı hizmeti verme bakımından oldukça değerli olduğu düşünülmektedir.

2.2.3.Rehberlik ve psikolojik danışmanlıkta mesleğe ilişkin kişisel eğilimler ile ilgili araştırmalar

Çalışmanın bu bölümünde alanyazınında psikolojik danışman eğitiminde mesleğe ilişkin kişisel eğilimler ile ilgili çalışılmış yurtiçi ve yurtdışı araştırmalar ve sonuçlarına yer verilerek bu sonuçların önemleri, ortak noktaları belirlenmeye çalışılmış ve alanyazınında bu konu bazındaki eksikliklere dikkat çekilmiştir. Alanyazınıdaki çalışmalar aktarılırken

öncelikle yurtiçi çalışmalara yer verilmiş, çalışmalar ele alınırken de mesleğe ilişkin kişisel eğilim kavramının alanyazınsal gelişimine dikkat çekme amacıyla kronolojik sıra izlenmeye çalışılmıştır.

Bu alanda Türkiye’de yapılmış ilk çalışma olan Korkut Owen ve diğerleri (2014a) aracılığıyla mesleğe ilişkin kişisel eğilim kavramı, kapsamı ve önemi Türkçe alanyazına tanıtılmıştır.

Korkut Owen ve diğerleri (2014b) mesleğe ilişkin kişisel eğilimler konusunda psikolojik danışman eğitimcilerinin görüşlerini almışlardır. Yapılan çalışmada psikolojik danışman eğitimcileri dürüstlük, iletişime açıklık, öz farkındalık, empatik anlayış, esneklik, yardım etmeye gönüllü olma gibi özelliklerin mesleğe ilişkin kişisel eğilimler kapsamında değerlendirilebileceğini ifade etmişlerdir. Ayrıca psikolojik danışman adaylarının mesleğe ilişkin kişisel eğilimlerinin süpervizyon uygulamaları, eğitimcilerin rol model olması gibi yollarla geliştirilebileceği ve danışma uygulamaları performansları, test ve ölçekler, görüşmeler yolu ile değerlendirilebileceği belirtilmiştir.

2018 yılında Korkut Owen ve diğerleri tarafından psikolojik danışman adaylarının mesleğe ilişkin kişisel eğilimlerinin değerlendirme amacıyla bir ölçek geliştirilmiştir. Ölçekte; farklılıklara saygı, kişilerarası ilişkide özen, yeniliklere açıklık, insanlara ve yardım etmeye yönelik olma, yaşama karşı olumlu tavır ve kendinin farkında olmadan oluşan altı farklı mesleki eğilim alanı tanımlanmıştır (Korkut Owen ve diğerleri 2018).

Korkut Owen ve Tuzgöl Dost (2020a) psikolojik danışman adaylarının mesleğe ilişkin kişisel eğilimlerini cinsiyet, sınıf düzeyi, RPD seçme nedeni ve RPD mesleğini önemli görme nedenlerine göre incelemişlerdir. Çalışmada cinsiyet bazında kadın psikolojik danışman adaylarının mesleğe ilişkin kişisel eğilimleri erkeklere göre daha yüksek bulunmuştur. Sınıf düzeyi bazında sadece kişilerarası ilişkide özen ve kendinin farkında olma eğilimlerinde farklılık saptanmıştır. Buna göre sınıf düzeyi arttıkça kendinin farkında olma ve kişilerarası ilişkide özen eğilimlerinde gelişme sağlandığı görülmektedir. RPD seçme nedenlerine göre alanı isteyerek seçenlerin mesleğe ilişkin kişisel eğilimlerinin daha yüksek olduğu bulgulanmıştır. Ayrıca, psikolojik danışman adaylarından mesleği başkalarına yardım etme odaklı olduğu için değerli bulanların mesleğe ilişkin kişisel eğilimlerinin daha yüksek olduğu saptanmıştır (Korkut Owen ve Tuzgöl Dost, 2020a).

Psikolojik danışman adaylarının görüşlerinin alındığı nitel bir araştırmada psikolojik danışman adayları etkili bir psikolojik danışmada olması gereken nitelikleri iletişim

becerilerinin iyi olması, insanlara yardım etmeyi ve onlarla olmayı dileme, özfarkındalık, farklılıklara/yeniliklere açıklık, psikolojik olarak sağlıklı olma, tarafsızlık, profesyonel olma etik ilkelere bağlı olma olarak sıralamışlardır. Psikolojik danışman adayları RPD eğitiminin kendilerini profesyonel özellikler bazında geliştirdiğini ifade etmişler; RPD eğitiminin daha etkili olması için ise uygulama ve süpervizyonun geliştirilmesi, ders içeriklerinin zenginleştirilmesi gibi öneriler sunmuşlardır (Korkut Owen ve Tuzgöl Dost, 2020b).

Büyük Beşli kişilik özellikleri ve mesleğe ilişkin kişisel eğilimler arasındaki ilişkilerin araştırıldığı bir çalışmada kişilik özelliklerinin mesleğe ilişkin kişisel eğilimleri yordadığı bulunmuştur. Uyumluluk kişilik özelliği mesleğe ilişkin kişisel eğilimleri önemli düzeyde yordamaktadır ve yaşama karşı olumlu tavır eğilimi tüm kişilik boyutları tarafından açıklanmaktadır (Korkut Owen, 2021).

Bu alanda ortaya konan en güncel çalışmada deneyimsel eğitim grubunun psikolojik danışman adaylarının empati ve mesleğe ilişkin kişisel eğilim düzeylerinde artış sağladığı bulunmuştur (Pamukçu, 2022). Bu sonucun, mesleğe ilişkin kişisel eğilimlerin geliştirilmesi adına önemli bir yol gösterici olduğu düşünülmektedir.

Bu konu ile ilgili yurtdışı alanyazınında yer alan çalışmalar ve sonuçları incelendiğinde yurtiçi alanyazına benzer olarak sınırlı çalışmalar olduğu ancak çalışma sayısının nispeten daha fazla olduğu görülmektedir. Yurtdışı alanyazınında yer alan çalışmalar şöyle özetlenebilir;

Okul psikolojik danışmanlarının veri kullanımını yordayan etmenlerin araştırıldığı bir çalışmada genel özyeterlik ve okul danışmanı öz yeterliği mesleki eğilimlerinin danışmanların veri kullanımını önemli düzeyde açıkladığı saptanmıştır (Holcomb-Mccoy, Gonzalez ve Johnston, 2009).

Pierce (2010) profesyonel danışmanların sağlıklı yaşam, maneviyat ve kişisel eğilimlerinin arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Ortaya koyduğu araştırmanın sonuçlarına göre kişisel eğilimlerden kural bilinci eğilimi ile maneviyat arasında pozitif ilişki vardır. Aynı çalışmada duygusal istikrar kişisel eğilimi ile toplam sağlık düzeyi arasında pozitif; kaygı, mükemmeliyetçilik ve gerilim kişilik eğilimleri ile toplam sağlık düzeyi arasında negatif ilişki saptanmıştır.

Psikolojik danışman yetkinliklerini ölçme amacıyla geliştirilen Danışmanlık Yetkinlikleri Ölçeğinde mesleğe ilişkin kişisel eğilimlere yer verilmiştir. Bu eğilimler; kişisel ve mesleki

sınırlar, geribildirimlere açıklık, profesyonel davranışlar, dürüstlük, öğrenmeye ve gelişmeye isteklilik, esneklik ve uyumluluk, profesyonel etik, duygusal istikrar ve kendini kontrol etme, çok kültürlü danışma ilişkisi yetkinliğidir (Lambie ve diğerleri, 2018; Swank ve diğerleri, 2012).

Spurgeon ve diğerleri (2012) bağlı oldukları danışman eğitim programının kalitesini artırmak için psikolojik danışman adaylarının değerlendirilmesinde hangi mesleki eğilimleri ölçüt alacaklarına dair tartışma oturumları düzenlemişlerdir. Düzenlenen oturumlar sonucunda bağlılık, açıklık, saygı, dürüstlük ve kişisel farkındalık mesleki eğilimlerinin danışman adaylarının değerlendirilmesinde değerlendirmeye alınması gereken eğilimler olduğu konusunda görüş birliğine varılmıştır.

Gibbons ve diğerleri (2013) tarafından yapılan çalışmada psikolojik danışman adaylarının mesleki eğilimlere sahip olduklarını düşündükleri ve süpervizyon kapsamındaki danışmanlık uygulamalarındaki zorlanmaların ve deneyimlerin mesleki eğilimlerinin gelişmesini sağladığına inandıkları bulgulanmıştır.

Williams ve diğerleri (2014) psikolojik danışman eğitimi programlarına yönelik mesleğe ilişkin kişisel eğilimleri değerlendirme amacıyla bir ölçek geliştirmişlerdir. Buna ek olarak Miller ve diğerleri (2019) mesleğe ilişkin kişisel eğilimlerin değerlendirilmesi ölçeğinin psikolojik danışman adayları versiyonunu hazırlamıştır. Geliştirilen ölçekte sorumluluk, profesyonellik, kişisel ve mesleki sınırlar, etik, kişisel sağlık, kendini kontrol etme, mesleğe uygunluk, bilişsellik ve kişilerarası ilişkilerde yeterlilik olmak üzere dokuz eğilim tanımlanmıştır (Miller ve diğerleri, 2019).

Garner ve diğerleri (2016), danışman adaylarının mesleğe ilişkin kişisel eğilimlerini değerlendirmek amacıyla Mesleki Eğilim Yeterliliğini Değerlendirme ölçeğini alanyazına kazandırmışlardır. Bu ölçekte öz düzenleme becerisi, karakter, eleştirel düşünme becerisi, öğrenme yönelik istek, maneviyat, dürüstlük, öz farkındalık, kişilerarası beceriler, profesyonellik gibi özellikler mesleğe ilişkin kişisel eğilimler kapsamında değerlendirilmiştir. Daha sonra gözden geçirilmiş formu oluşturulan ölçeğin danışmanlık mesleğine kabulde ve danışmanlığa uygun olmayan kişilerin tespitinde geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğu saptanmıştır. Aynı zamanda revize edilmiş ölçekte dürüstlük, başa çıkma ve öz bakım, ahlaki akıl yürütme, kişilerarası beceriler, kültürel duyarlılık, yardımseverlik, açıklık, öz farkındalık ve duygusal istikrar gibi eğilimler yer almıştır (Garner, Freeman, Stewart ve Coll, 2020).

Christensen, Dickerman ve Dorn-Medeiros (2018), psikolojik danışman adaylarının en çok tekrarlanan mesleğe ilişkin kişisel eğilimlerine yönelik içerik analizi yoluyla bir çalışma yürütmüşlerdir. Bu çalışmanın sonuçlarına göre gelişmeye açıklık, benliğe ve başkalarına karşı farkındalık, bütünlük, duygusal istikrar, esneklik, merhamet ve kişisel tarz olmak üzere yedi eğilim türü belirlenmiştir.

Levine (2018) danışmanlık mesleğine girişte ve danışmanlık mesleğine uygun olmayanların tespitinde kullanılabilecek bir ölçme aracının eksikliğine vurgu yaparak bu yönde bir çalışma yürütmüştür. İlk olarak psikolojik danışmanlar ve psikolojik danışman eğitimcilerinden Delphi yoluyla psikolojik danışman adaylarının mesleki eğilimler yönünden nasıl değerlendirilebileceklerine dair görüş alarak, uzmanların ortak fikir birliğine ulaşmaya çalışmıştır. Uzmanlardan gelen görüşler doğrultusunda mesleki beceriler, yaşam boyu öğrenme ve danışmanlık mesleğine bağlılık, temel danışmanlık koşulları, çatışma çözümü, etik, danışmanlık kimliği, olgunluk, mikrobeceriler, çok kültürlü yetkinlik, öz farkındalık, görevler ve bütünlük gibi mesleki eğilim kategorileri oluşmuştur. Ulaşılan fikir birliği sonucunda geliştirilecek ölçme aracının maddelerini oluşturarak geçerlik ve güvenirlik çalışmalarını yürütmüş ve ölçeğin geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Psikolojik danışman eğitimcilerinin görüşlerinin alındığı bir çalışmada psikolojik danışman eğitimcileri psikolojik danışman adaylarının mesleğe ilişkin kişisel eğilimlerini resmi ve gayriresmi yollardan değerlendirdiklerini ifade etmişlerdir. Resmi yöntemler olarak danışan memnuniyet anketleri, Myers-Briggs tip envanteri, danışmanın değerlendirildiği formlar örneklenirken; danışmanın çevresindeki kişilerden alınan geribildirim, danışmana yönelik gözlemler gayriresmi değerlendirme yöntemleri olarak sıralanmıştır. Çalışmaya göre psikolojik danışman eğitimcileri danışman adaylarının MİKE'lerini değerlendirirken en çok gayriresmi değerlendirme yöntemlerinden faydalanmaktadırlar. Aynı çalışmada psikolojik danışman eğitimcileri danışman adaylarının MİKE'lerine ilişkin değerlendirmelerini işe almada, danışman adayının eğitim sürecini biçimlendirmede ve yıllık performans değerlendirmelerinde kullandıklarını belirtmişlerdir. Psikolojik danışman eğitimcilerine göre MİKE'lerin gelişimini etkileyen dinamikler arasında süpervizyon ilişkisi, süpervizörün tarzı, danışman adayının özellikleri, içinde bulunulan kurumun kültür ve beklentileri sayılmaktadır. Ayrıca psikolojik danışman eğitimcileri MİKE geliştirme sürecinde danışman adaylarının kapalı fikirlilik, sınırlı esneklik, düşük öz farkındalık, geri bildirim açığı olmama, ilişkisel beceri ve duygu düzenlemedeki eksiklik gibi özelliklerinin

direnç yarattığını ifade etmişlerdir (Sabella, London, McKnight-Lizotte ve Bernacchio, 2020).

Rehabilitasyon danışmanlarının kırsal bölgelerde hizmet vermek adına barındırmaları gereken mesleğe ilişkin kişisel eğilimlerin araştırıldığı nitel bir çalışmada geleneksel rehabilitasyon danışmanlığı değerleri, mesleki tutum ve davranışlar ile etik ilke ve davranışlar üç ana eğilim olarak bulgulanmıştır. Ayrıca kırsal kesimde hizmet verebilmek için toplumsal eğilimlerin olduğundan (topluma bağlılık, toplum kültürüne değer verme) bahsedilmiştir (London, Sabella, McKnight-Lizotte ve Bernacchio, 2020).

Cotter (2021) CACREP tarafından akredite olan bir psikolojik danışman eğitim programında yürüttüğü çalışmayla danışman eğitim programının mesleki eğilimleri değerlendirme formunu kullanarak danışman adaylarının kişisel ve mesleki eğilimlerini nasıl tanımladığını ve değerlendirdiğini ortaya koymayı amaçlamıştır. Araştırma sorusu olarak değerlendirme formundan alınan puanların psikolojik danışman adaylarının programa kabul durumlarını (kabul edildi, koşullu kabul edildi, programdan çıkarıldı) yordayıp yordamadığının değerlendirildiği çalışmada kişisel ve mesleki eğilim puanlarının psikolojik danışman adaylarının programa kabul durumlarını etkilediği bulgulanmıştır. Aynı zamanda programda yapılan kişisel ve mesleki eğilim değerlendirmesinin güvenilir sonuçlar verdiği sonucuna ulaşılmıştır.

Mesleğe ilişkin kişisel eğilimler ile ilgili yurtiçi ve yurtdışında yer alan çalışmalar incelendiğinde sınırlı sayıda çalışmanın olduğu görülmektedir. Bu durum mesleğe ilişkin kişisel eğilim kavramının alanyazında nispeten yeni bir kavram olması dolayısıyla normal karşılanabilir. Ancak mesleğe ilişkin kişisel eğilimlerin önceki bölümde yer verildiği gibi danışman eğitimi programlarının ve psikolojik danışman adaylarının değerlendirilmesindeki yeri ve önemi nedeniyle araştırmacılar tarafından daha yoğun olarak ele alınması gerektiğini söylemek yanlış olmaz. Mesleğe ilişkin kişisel eğilimler ile ilgili sınırlı sayıda çalışma bulunsa da her bir araştırma sonuçları kavramın gelişimine önemli katkı sağlamaktadır. Çalışmanın bu bölümünde sonuçlarına değinilen araştırmaların genel olarak mesleğe ilişkin kişisel eğilimlerin önemini, kapsamını, nasıl değerlendirilebileceğine ilişkin uzman görüşlerini alanyazına tanıtmaya hizmet ettiği görülmektedir. Nitekim, ele alınan çalışmaların birçoğu mesleğe ilişkin kişisel eğilimlerin neler olması gerektiğine ilişkin sonuçlar ve değerlendirme için ölçek geliştirme çalışmalarını içermektedir. Buradan hareketle henüz alanyazında mesleğe ilişkin kişisel eğilimlerin neler olması gerektiğine ve nasıl değerlendirileceğine ilişkin bir standart

olmadığı anlaşılmaktadır. Sözelimi, ortaya konan çalışmalar kavramın gelişimi açısından bir bebeğin ilk adımlarına benzemektedir. Bu sebeple mesleğe ilişkin kişisel eğilimlerin farklı kavramlar ve demografik değişkenlerle olan ilişkisinin araştırıldığı çalışmalar oldukça azdır. Bu bağlamda ortaya konan çalışmalara bakıldığında mesleğe ilişkin kişisel eğilimlerin maneviyat ve sağlıklı yaşam (Pierce, 2010), veri kullanımı (Holcomb-McCoy, Gonzalez ve Johnston, 2009), programa kabul durumları (Cotter, 2021), cinsiyet, sınıf düzeyi, RPD seçme nedeni ve RPD mesleğini değerli bulma kriteri (Korkut Owen ve Tuzgöl Dost, 2020a), büyük beşli kişilik özellikleri (Korkut Owen, 2021) ve deneyimsel grup eğitimi (Pamukçu, 2022) gibi kavram ve demografik değişkenler ile ilişkisinin araştırıldığı görülmektedir. Bu sebeple kavramın farklı kavram ve değişkenlerle çalışmaya devam etmesi gerekmektedir. Yurtiçi alanyazın özelinde bir değerlendirilme yapılacak olursa; mesleğe ilişkin kişisel eğilimlerin bilinirliğinin daha az olduğu veya şu aşamada yurtdışına göre daha az önemsendiği söylenebilir. Yurtdışı araştırmalarda farklı araştırmacıların bu konu ile ilgilendiği görülebilirken yurtiçi araştırmalarda tek bir yazar ve yazar grubunun mesleğe ilişkin kişisel eğilim kavramını tanıtmaya ve geliştirme çabasına girdiği dikkat çekmektedir. Bu yazar ve yazar grubundan farklı olarak Pamukçu (2022) mesleğe ilişkin kişisel eğilimleri ele almışsa da yayımlandığı yıl itibarıyla çalışmanın oldukça güncel olduğu görülmektedir. Buradan hareketle, mesleğe ilişkin kişisel eğilim kavramının yurtiçi alanyazında daha fazla ele alınması gerektiği yargısına varılmaktadır.

2.2.4.Araştırma konusu ile ilgili alanyazında yer alan araştırmalar

Bu başlık altında mevcut araştırma değişkenlerinin (psikolojik yardım almaya ilişkin tutum, psikolojik belirtiler ve mesleğe ilişkin kişisel eğilimler) birlikte araştırıldığı çalışmalara yer verilmiştir. Ancak, mesleğe ilişkin kişisel eğilim kavramı konusunda yapılmış çalışmalarda diğer değişkenlerle olan ilişkisine bakılmamıştır. Bu nedenle mesleğe ilişkin kişisel eğilimlerin alt boyutlarının konu edildiği araştırmalara odaklanılmıştır. Ancak bu bağlamda da ortak çalışmalar oldukça sınırlıdır. Alanyazında psikolojik belirtiler ve psikolojik yardım almaya ilişkin tutum kavramlarının birlikte çalışıldığı çalışmaların sayısının nispeten fazla olduğu görülmektedir. Bu nedenle takip eden paragraflarda bu çalışmalardan bahsedilmiştir.

Akdur ve Durak Batıgün (2017) mizah tarzları ve kişilik özellikleri, kişilerarası ilişki tarzları ve psikolojik sağlık arasındaki ilişkileri araştırmışlardır. Araştırma sonuçlarına göre; nevrotiklik düzeyinin yüksek olması, öz denetimin düşüklüğü, kişilerarası ilişkilerde ketleyici bir tarz benimsenmesi ve bazı mizah tarzları üniversite öğrencilerinin psikolojik belirtilerini yordamaktadır. Bu araştırmanın özdenetim, kişilik özellikleri ve kişilerarası ilişki tarzlarının psikolojik belirtiler üzerindeki etkisini ortaya koyması mevcut araştırmanın mesleğe ilişkin kişisel eğilim (MIKE) boyutlarından kendinin farkında olma/kendini kontrol etme ve kişilerarası ilişkide özen bakımından öncül bir çalışma olarak değerlendirilebileceği düşünülmektedir.

Temiz, Özdoğan ve Hızlı Sayar (2021), üniversite öğrencilerinin psikolojik yardım alma tutumlarını benlik saygısı ve işlevsel olmayan tutumlar yönünden incelemişlerdir. Ayrıca katılımcıların psikolojik belirtilerini ölçtükleri çalışmada yaşa göre anksiyete düzeylerinde anlamlı farklılığın olmadığı ancak psikolojik yardım almaya dair tutum, işlevsel olmayan tutumlar ve benlik saygısı düzeylerinin yaşa göre farklılaştığı bulunmuştur. Cinsiyete göre erkek katılımcıların psikolojik belirti düzeyleri daha yüksek bulunmuştur. Kadınların işlevsel olmayan tutumlar puanı ise erkeklere göre daha yüksektir. Benlik saygısı ve psikolojik yardım almaya dair tutumun ise cinsiyet bazında farklılaşmadığı saptanmıştır. Katılımcılardan geniş ailede yaşayanların psikolojik belirtileri çekirdek ailede yaşayanlara göre daha yüksek bulunmuştur. Araştırmaya göre psikolojik yardım almaya dair tutum ve psikolojik belirti düzeyleri arasında negatif yönde ilişki vardır. Benlik saygısı ve psikolojik yardım almaya dair tutum arasında ise negatif ilişkiye rastlanmıştır. Araştırmanın psikolojik yardım almaya ilişkin tutum ve psikolojik belirtiler arasındaki ilişkiyi ortaya koyan sonucu dolayısıyla mevcut araştırma konusu bazında alanyazında daha önce ortaya konmuş bir çalışma olarak değerlendirilmektedir.

Yıldırım, Atlı ve Çitil (2014) lise öğrencilerinin psikolojik yardım arama gönüllülüklerini psikolojik belirtiler açısından incelemişlerdir. Buna göre araştırma sonunda kız öğrencilerin psikolojik yardım aramaya daha gönüllü oldukları belirlenmiştir. Daha önce psikolojik yardım almış olmanın ve sınıf düzeyinin psikolojik yardım arama gönüllülüğü üzerinde bir fark yaratmadığı araştırmanın bulgularındandır. Araştırmadaki bir diğer bulguya göre psikolojik belirtiler ve yardım aramaya gönüllük arasında pozitif yönde ilişkiler tespit edilmiş ve obsesif-kompulsif ve paranoid düşünceler psikolojik belirtilerinin yardım aramaya gönüllüğün önemli yordayıcısı olduğu sonucu elde edilmiştir.

Araştırmanın ulaştığı bu sonuç bu çalışmanın mevcut araştırma konusu kapsamında çalışıldığını göstermektedir.

Sarpdağ (2019) yürüttüğü tez çalışmasında psikolojik danışman adaylarının psikolojik danışma becerilerinin öz yetkilik, duygu yönetimi ve kişilik özellikleri bakımından yordanma durumunu araştırmıştır. Çalışmanın sonuçlarına göre psikolojik danışman adaylarının öz yetkinlikleri ile psikolojik danışma becerileri arasında pozitif yönde ilişkiler vardır. Benzer şekilde psikolojik danışman adaylarının duygu yönetme becerileri ile psikolojik danışma becerileri arasında pozitif yönde ilişki olduğu belirlenmiştir. Psikolojik danışman adaylarının kişilik özellikleri de psikolojik danışma becerileriyle pozitif yönde ilişkili bulunmuştur. Araştırmadaki diğer sonuca göre psikolojik danışman adaylarının öz yetkinliği, duygu yönetim becerileri ve kişilik özellikleri birlikte; psikolojik danışma becerilerini yordamaktadır. Bu çalışma, psikolojik danışman adaylarının psikolojik danışma becerilerini, öz yetkinliğini, duygu yönetimini ve kişilik özelliklerini araştırması dolayısıyla hem çalışılan değişkenler hem de katılımcı grubu bakımından mevcut araştırma kapsamında değerlendirilebilir.

Kara ve Ceyhan (2017), üniversite öğrencilerinde öz kontrolün bilinçli farkındalık ve depresyon düzeyleri arasındaki ilişkide aracı etkisini ortaya koymayı amaçlamışlardır. Çalışmanın aracı etki analizi sonuçlarına göre öz kontrol, bilinçli farkındalık ve depresyon düzeyleri arasındaki ilişkide kısmi aracı rol üstlenmektedir. Bu bulguya göre bilinçli farkındalık depresyonu öz kontrol aracılığıyla negatif yönde yordamaktadır. Öz kontrol ve bilinçli farkındalık, MİKE boyutlarından kendinin farkında olma/kendini kontrol etme açısından değerlendirildiğinde ortaya koyduğu sonuçlar bakımından mevcut araştırma konusu kapsamında değerlidir.

Kahya ve Korkmaz (2017) özgünlük ve psikolojik belirtiler arasındaki ilişkide psikolojik ihtiyaç doyumunun aracı etkisini test etmişlerdir. Aracı etki analizine göre psikolojik ihtiyaç doyumu, özgünlük ve psikolojik belirtiler arasındaki ilişkide tam aracı rol üstlenmektedir. Bu bulguya göre birey özgün oldukça psikolojik ihtiyaç doyumu artar ve dolayısıyla psikolojik belirti düzeyleri düşer. MİKE ve etkili psikolojik danışman özellikleri alanyazın çerçesinde otantikliğin, özgünlüğün psikolojik danışmanlardan beklenen kişilik özellikleri arasında sayılabildiği ele alınmıştı. Bu açıdan bakıldığında bu araştırmanın mevcut araştırma konusu ile ilgili olduğu yorumu yapılabilir.

Ciesielski, Limowski, Kreper ve McDermott (2019) lisans öğrencilerinde duygusal yeterlilik (farkındalık ve başa çıkma stratejileri) ile psikolojik yardım almaya ilişkin tutum, algılanan damgalanma ve psikolojik belirti düzeyi arasındaki ilişkileri araştırmışlardır. Çalışmanın sonucunda duygusal farkındalığın kişisel duygusal sorunlar ve intihar düşünceleri bazında psikolojik yardım alma niyetini yordadığı sonucuna ulaşılmıştır. Duygusal başa çıkma stratejilerinin ise intihar düşünceleri bazında yardım arama niyetlerini yordadığı ve psikolojik belirti düzeyleri ve yardım arama niyetleri arasındaki ilişkide düzenleyici rol üstlendiği tespit edilmiştir. Bu çalışmada ele alınan farkındalık, psikolojik yardım almaya ilişkin tutum ve psikolojik belirtiler kavramları mevcut araştırma kapsamında ele alınan kavramlarla örtüşmektedir. Bu nedenle bu çalışma ve sonuçları mevcut araştırma konusunda ortaya konmuş bir çalışma olarak değerlendirilebilir.

Öne sürüldüğü gibi, araştırma konusu ile ilgili alanyazında yer alan çalışmalar mesleğe ilişkin kişisel eğilim kavramının geniş bir araştırma geçmişi olmamasının da etkisiyle oldukça sınırlıdır. İlgili olabilecek bazı araştırmalar önceki paragraflarda incelenmiş ve özellikle hangi açıdan mesleğe ilişkin kişisel eğilim kavramı kapsamında değerlendirilebileceklerine ilişkin açıklamalar getirilmiştir. Araştırma değişkenlerinin birlikte ele alındığı çalışmaların alanyazına kazandırılmasının gelecek araştırmalarda bu başlık altında ele alınabilecek çalışmaların zenginleşmesine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Çalışmanın bu bölümünde araştırmanın yöntemi, araştırmanın çalışma grubu, veri toplama araçları, veri toplama süreçleri ve toplanan verilerin analiz sürecine ilişkin bilgi ve açıklamalara yer verilmiştir.

3.1. Araştırmanın yöntemi

Bu araştırma, nicel araştırma yöntemlerinden ilişkisel model aracılığıyla çalışılmıştır. İlişkisel model, iki veya daha fazla sayıdaki değişkenin gözleme dahil edilip aralarındaki ilişki bağıntılarının ve ilişki düzeylerinin herhangi bir müdahalede bulunmadan ortaya konduğu bir araştırma modelidir (Karasar, 2012). Bu çalışmada temel olarak, psikolojik belirtiler ile mesleğe ilişkin kişisel eğilimler arasındaki ilişkide psikolojik yardım almaya ilişkin tutumun aracı rol oynayıp oynamadığı araştırılmıştır. Burada ikiden fazla değişken arasındaki ilişki bağıntısı söz konusu olduğundan araştırma modeli olarak ilişkisel modelin kullanılması uygun görülmüştür.

3.2. Çalışma grubu

Araştırmanın çalışma grubu 2019-2020 akademik yılı Bahar döneminde üç devlet üniversitesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık programında öğrenim gören gönüllü 785 lisans öğrencisinden oluşmaktadır. Katılımcıların 563'ü kadın (%71.7), 222'si erkektir (%28.3). Katılımcıların %31.6'sı 1.sınıf, %27.6'sı 2.sınıf, %31.2'si 3.sınıf, %9.6'sı 4.sınıfa devam etmekte ve yaşları 18-36 arasında değişmektedir. Katılımcıların %67.5'i daha önce psikolojik yardım almamışken, %32.5'i daha önce en az bir uzmandan psikolojik yardım almıştır (%26.7 psikolog; %34.1 psikolojik danışman; %19.2 psikiyatrist; %19.3 birden fazla uzman; %0.8 diğer uzmanlar). Katılımcıların %28.4'ü puan; %7.1 prestij; %36.6 kişisel özellikler; %6.2 iş imkanı; %14.9 yardım isteği; %6.8 diğer sebepler nedeniyle RPD

programını tercih etmişlerdir. Bu tercihlerinden dolayı katılımcıların %5.1'i 1-4; %31.3'ü 5-7; %63.6'ü 8-10 puan aralığında memnuniyet duymaktadırlar.

3.3. Veri toplama araçları

Bu çalışmada, veri toplama aracı olarak ilgili yazarlardan kullanım izinleri alınarak Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutum Ölçeği, Kısa Semptom Envanteri, Psikolojik Danışman Eğitiminde Mesleğe İlişkin Kişisel Eğilimleri Değerlendirme Ölçeği ve araştırmacı tarafından oluşturulan Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır. Ölçekler ve ölçeklerin kullanımına ilişkin ilgili yazarlardan alınan onaylar çalışmanın ek kısmında verilmiştir (Ek 1, Ek 2, Ek 3, Ek 4).

3.3.1. Psikolojik yardım almaya ilişkin tutum ölçeği- kısa form (PYAİTÖ-KF)

Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutum Ölçeği- Kısa Form (PYAİTÖ-KF), Fisher ve Farina (1995) tarafından 29 maddelik orijinal form (Attitudes Toward Seeking Psychological Professional Help Scale, Fischer & Turner, 1970) kısaltılarak oluşturulan 10 maddelik kısa formun Türk kültürüne uyarlanmış halidir. PYAİTÖ-KF Türkçe'ye Topkaya (2011) tarafından uyarlanmıştır. Ölçeğin Türkçe'ye uyarlanma sürecinde ilk olarak Topkaya (2011) tarafından orijinal formun çevirisi yapılarak uzmanlar aracılığıyla dil ve içerik yönünden uygunluğu değerlendirilmiştir. Ölçek formu geçerlik ve güvenirlik çalışmaları için 408 katılımcıya uygulanmıştır. Yapılan analizlerde ölçeğin 4. maddesinin Türk kültürüne uygun olmadığından işlemediği tespit edilip ölçek formundan çıkarılmıştır. Kalan 9 madde üzerinden yapılan doğrulayıcı faktör analizi sonucunda tek faktörlü yapıdaki modelin uyum göstermediği tespit edilmiş ve model üzerinde modifikasyon yapılarak model uyumlu hale getirilmiştir. Ölçeğin güvenirliği Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısı aracılığıyla değerlendirilmiş ve iç tutarlık katsayısı .76 olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin yapısal güvenirliği ise McDonald Omega değeri ile değerlendirilmiş ve bu değer .76 olarak hesaplanmıştır. Bu veriler ölçeğin geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğunu doğrulamaktadır. Tek boyutlu yapıdan oluşan ölçek, 4'lü (0-katılmıyorum, 3-katılıyorum) dereceleme sisteminde cevaplanmakta ve dört maddenin (2, 8, 9, 10) ters puanlanmasıyla

ölçekten alınabilecek toplam puan aralığı 0-27 arasında değişmektedir. Ölçekten alınan puanın yükselmesi, psikolojik yardım almaya dair tutumun olumlu seyrettiği anlamına gelmektedir (Topkaya, 2011). Çalışmada elde edilen veriler neticesinde hesaplanan iç tutarlık katsayısı .76 olarak hesaplanmıştır.

3.3.2. Kısa semptom envanteri (KSE)

Kısa Semptom Envanteri (KSE), Hisli Şahin ve Durak (1994) tarafından Türkçe'ye uyarlanan kişinin öz bildirimine dayanan bir envanter olup orijinal formu Derogatis (1992) tarafından Brief Symptom Inventory (BSI) adıyla geliştirilmiştir. Kişinin psikolojik semptomlarının ve sıklığının belirlenmesine olanak sağlayan envanterin orijinal formu Belirti Tarama Listesi'nin (Symptom Check List SCL-90-R) kısa formudur. Orijinal KSE (BSI), SCL-90-R gibi 9 alt boyut ve üç ölçekten oluşmaktadır. Bu form, 90 madde içerisinde her faktörde en yüksek faktör yükünü almış toplam 53 madde ile oluşturulmuştur. Orijinal kısa formun (BSI) Türk kültürüne uygunluğunun değerlendirilmesi için faktör analizi yapılmış ve envanterin 5 faktörlü bir yapıya sahip olduğu tespit edilmiştir. Bu faktörler; anksiyete, depresyon, olumsuz benlik, somatizasyon ve hostilite olarak adlandırılmıştır. Envanterin güvenilirliği için üç ayrı uygulamada toplam puan üzerinden elde edilen Cronbach Alpha iç tutarlık katsayıları .93 ve .96 arasında değişmektedir. 53 madde beş faktörden oluşan envanter, 5'li (0-hiç, 4-ciddi derecede) dereceleme sistemi ile yanıtlanmakta ve envanterden alınabilecek toplam puan aralığı 0-212 arasında değişmektedir. Envanterden alınan puanın yükselmesi kişinin psikolojik semptomlarının yoğunlaştığını göstermektedir (Hisli Şahin ve Durak, 1994). Bu çalışmada analizler envanterin toplam puanı üzerinden yapılmış ve çalışmada elde edilen veriler sonucu ölçeğin toplam puanı üzerinden hesaplanan iç tutarlık katsayısı .96 olarak hesaplanmıştır.

3.3.3. Psikolojik danışman eğitiminde mesleğe ilişkin kişisel eğilimi değerlendirme ölçeği (MİKEDÖ)

Psikolojik danışman adaylarının akademik olmayan özelliklerini (mesleğe ilişkin kişisel eğilimlerini) değerlendirmek amacıyla Korkut Owen ve diğerleri (2018) tarafından oluşturulan bu ölçeğin iki farklı uygulama ile geçerlik ve güvenirlik çalışmaları gerçekleştirilmiştir. İlk olarak ilgili alan yazın referans alınarak oluşturulan 92 maddelik madde havuzu uzman görüşlerine başvurulmuş ve maddeler araştırmacılar tarafından tekrar değerlendirilerek 60 maddeye indirilmiş ve bir deneme formu oluşturulmuştur. Bu deneme formu, üzerinde madde ve açımlayıcı faktör analizlerinin yapılabilmesi amacıyla devlet üniversitesinde öğrenim gören 384 RPD lisans öğrencisine (325 kadın, 59 erkek) uygulanmıştır. Madde ayırt ediciliklerinin değerlendirilmesi için madde toplam korelasyon değerleri hesaplanmış ve bunun sonucunda ayırt edici olmayan 15 madde analizden çıkarılmıştır. Yapı geçerliğini test etmek amacıyla kalan 45 madde üzerinde açımlayıcı faktör analizi yapılmış ve ölçeğin 12 faktörlü yapıda olduğu tespit edilmiştir. Ancak yamaç-eğim grafiği referans alınarak yapının altı faktörlü olduğu kabul edilmiştir. Altı faktörlü yapıya karar verildikten sonra faktörlerdeki madde yükleri değerlendirilmiş ve 5 madde birden fazla faktörde yüklendiğinden ölçek formundan çıkarılmıştır. Nihayetinde 40 madde ve altı faktörden oluşan ölçek formu doğrulayıcı faktör analizi ve güvenirlik analizlerinin yapılabilmesi için 236 üniversite öğrencisine uygulanmıştır. Analiz sonucunda ölçeğin 40 madde ve altı faktörlük model uyum indekslerinin kabul edilebilir aralıkta olduğu anlaşılmıştır. Ölçeğin güvenirlik açısından değerlendirilmesi için iç tutarlık katsayısı ve test-tekrar test korelasyon katsayısı hesaplanmıştır. Buna göre ölçeğin toplam puan için Cronbach Alfa katsayısı .89 olarak bulunmuştur. Test-tekrar test korelasyon değerini hesaplayabilmek amacıyla 44 RPD lisans öğrencisine üç hafta arayla uygulanan ölçeğin toplam puan için hesaplanan test-tekrar test korelasyon değeri $r = .81$ ($p < .0001$) olarak bulunmuştur. Bu sonuçlar ölçeğin güvenilirliğini kanıtlamaktadır. 40 madde ve altı faktörden (farklılıklara saygı, kişilerarası ilişkilerde özen, insanlara ve yardım etmeye yönelik olma, yaşama karşı olumlu tavır, kendinin farkında olma ve yeniliklere açık olmak) oluşan bu ölçek 5'li (1-beni hiç yansıtmıyor, 5-tamamen beni yansıtıyor) dereceleme sistemi ile yanıtlanmaktadır. 12 maddesi ters puanlanan ölçekten alınabilecek toplam puan aralığı 40-200'dür. Aynı zamanda her alt boyut için toplam puan hesaplanabilmektedir. Toplam puanın yüksek olması psikolojik danışmanın meslekten

beklenen özelliklere yakın özelliklere sahip olduğunu göstermektedir (Korkut Owen ve diğerleri, 2018). Bu çalışmadaki analizler ölçeğin toplam puanı üzerinden yapılmış ve elde edilen veriler sonucunda ölçeğin toplam puanı üzerinden hesaplanan iç tutarlık katsayısı .87 bulunmuştur.

3.3.4. Kişisel bilgi formu

Katılımcı verilerini zenginleştirmek amacıyla araştırmacı tarafından Kişisel Bilgi Formu oluşturulmuştur. Bu form aracılığıyla katılımcıların cinsiyet, yaş ve sınıf bilgisi; daha önce psikolojik yardım alıp almadığı, aldıysa bu yardımı kimden aldığı (psikolog, psikiyatrist, psikolojik danışman, birden fazla uzman); RPD programını seçme nedeni (puan, prestij, kişisel özellikler, iş imkanı, yardım isteği, diğer) ve RPD programını seçmelerinden dolayı duydukları memnuniyet düzeyleri (1-en düşük, 10-en yüksek) elde edilmiştir. Kişisel Bilgi Formu ile elde edilen cinsiyet, sınıf düzeyi, RPD programını seçme nedeni ile ilgili bilgiler psikolojik danışman adaylarının mesleğe ilişkin kişisel eğilim düzeylerinde fark yaratan etmenler olup olmadıkları test edilmek amacıyla fark testlerinde kullanılmıştır. Doğrudan analiz işlemlerine dahil edilmeyen değişkenler ise (örneğin; daha önce yardım alıp almama durumu, RPD memnuniyet düzeyi) elde edilen bulguların tartışılması doğrultusunda destekleyici ek veri olarak kullanılmıştır. Ayrıca Kişisel Bilgi Formu aracılığıyla psikolojik danışman adaylarının sosyal destek algılarına yönelik kategorik bir değişken sunulmuşsa da, birçok uygulama formunda ilgili kısım boş bırakıldığı, birden fazla seçenek aralarında sıralama olmaksızın tercih edildiği ve dolayısıyla sağlıklı veri elde edilemeyeceği için çalışma içerisinde dikkate alınmamasına karar verilmiştir.

3.4. Veri toplama süreci

Araştırma konusu ve kullanılacak veri toplama araçları belirlendikten ve gerekli izinler elektronik posta yolu ile alındıktan sonra etik kurul onayına gidilmiş ve Sakarya Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu Başkanlığı'nın 04.12.2019 tarihli kararı ile çalışmanın etik açıdan uygunluğuna karar verilmiştir. Araştırma verileri RPD programında ders veren öğretim üyelerinin izinleri ile ders saatlerinde araştırmacı

tarafından toplanmıştır. Katılımcılara araştırma ile ilgili bilgi verilerek gönüllü olarak katılım göstermeleri sağlanmış ve araştırma uygulama formlarını samimiyetle ve objektif bir şekilde cevaplamalarının önemine değinilmiştir. Araştırma uygulaması her bir katılımcı için ortalama 15-20 dakika aralığında sürmüştür. Araştırma uygulama formunun başlangıçta 1000 adet kopyası oluşturulmuş ancak 4. sınıf öğrencilerinin uygulama derslerinin ağırlıkta olması dolayısıyla yaklaşık 150 adet uygulama formu boş kalmıştır. Cevaplanmış olan uygulama formlarının 60 tanesi eksik doldurulduğu ve objektif şekilde doldurulduğundan şüphe edildiği için araştırma sonuçlarının olumsuz etkilenmemesi adına işleme alınmamıştır. Bilgisayar ortamına girilen 790 katılımcının uygulama formları arasından 5 tanesi de regresyon sayıtlarını yerine getirmek için (mahalanobis uzaklık değeri) veri setinden çıkarılmış ve analizler 785 katılımcı verisi üzerinden yapılmıştır.

3.5. Verilerin analizi

Araştırma verilerinin analizleri için kullanılan istatistiksel analiz yöntemleri problem cümleleri doğrultusunda seçilmiştir. Buna göre, araştırma problemi doğrultusunda aracı etki analizi için Andrew F. Hayes (2013) tarafından geliştirilen SPSS Process Makro 3.5.2. eklentisi Model 4'ten faydalanılmış ve alt problemlerin analizi için SPSS V.20 paket programı kullanılmıştır. Araştırma değişkenleri arasındaki ilişki için korelasyon analizi uygulanmıştır. Araştırmanın alt problemlerinde bağımsız örneklem t-testi, tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ve betimsel istatistik yöntemlerinden yararlanılmıştır. Varyansların homojenliği Levene Testi ile test edilmiş, tek yönlü varyans analizi sonucunda elde edilmiş anlamlı farklılığın analiz içerisindeki değişkene ait hangi gruptan kaynaklandığının tespiti için ise Scheffe testi uygulanmıştır.

BÖLÜM IV

BULGULAR

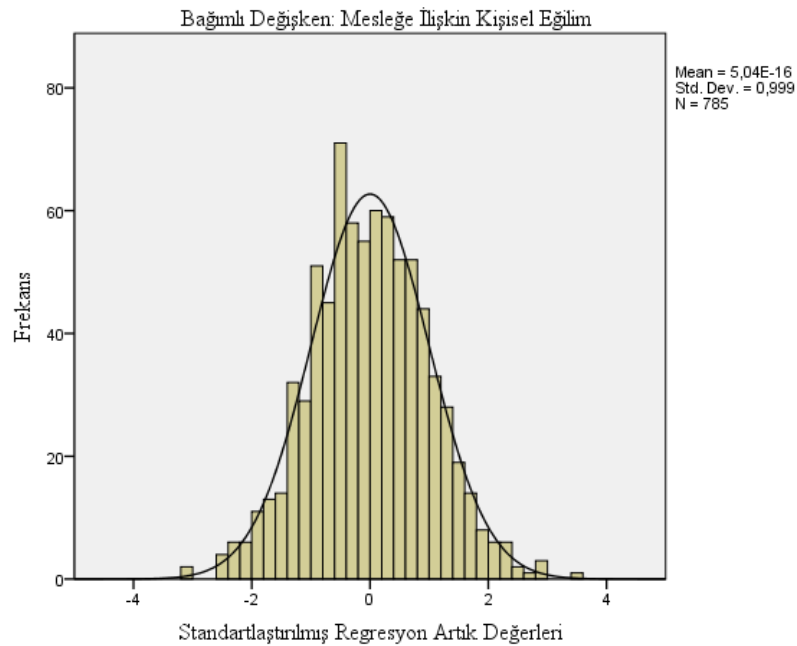
Bu bölümde araştırma sonucunda elde edilen verilere ilişkin analiz ve sonuçlara yer verilmiştir. Araştırma probleminin test edilmesi noktasında regresyon analizinden faydalanılacağı için veri seti regresyon analizi varsayımlarına uygun hale getirilmiştir. Bu doğrultuda, regresyon analizinin “normallik” ve “doğrusallık” varsayımlarını karşılayabilmek amacıyla veri setinde bulunan çok değişkenli uç değerlerin Mahalanobis uzaklık değerleri hesaplanmış ve merkezden uzaklıkları $p < .001$ düzeyinde anlamlı olan 5 veri, veri setinden çıkarılmıştır. Normallik varsayımının test edilmesi için araştırma analizlerinde dikkate alınacak olan değişkenlerin toplam puanları üzerinden skewness (çarpıklık) ve kurtosis (basıklık) değerleri hesaplanmış ve normal dağılım grafiği dikkate alınmıştır. Ayrıca, bağımsız değişkenler arası çoklu bağlantı problemlerinin olup olmadığını tespit etmek amacıyla değişkenlere ait Varyans Artış Faktörü (VIF), Koşul İndeksi (CI) ve tolerans değerleri de dikkate alınmıştır. Çoklu bağlantı problemi araştırma bağımsız değişkenleri arasında yüksek düzeyde ilişki olmasından kaynaklanmaktadır ve değişkenler arasında çoklu bağlantı probleminin tespit edilmesi analiz sonuçlarını analizler üzerindeki en ufak değişikliklere duyarlı hale getirmektedir. Çoklu bağlantı probleminin olmadığına karar verebilmek için VIF değerinin 10’dan ve CI değerinin 30’dan küçük; tolerans değerinin ise 0.01’den büyük olması gerekmektedir (Hair, Black, Babin & Anderson 2014; Kline, 2016; Tabachnick & Fidell 2013). Aşağıdaki tabloda (Tablo 1) da yer aldığı şekliyle çalışmadaki değişkenlerin çoklu bağlantı problemine sahip olmadıkları saptanmıştır. Ayrıca aynı tablo üzerinde normallik varsayımı için basıklık ve çarpıklık değerlerine yer verilmiş; normallik varsayımına ilişkin karar normal dağılım grafiği ile desteklenmiştir (Şekil 2).

Tablo 1

Mesleğe İlişkin Kişisel Eğilim, Psikolojik Belirtiler ve Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutum Değişkenlerine İlişkin Basıklık ve Çarpıklık Değerleri

Değişkenler	Çarpıklık	Basıklık	Tolerans	VIF	CI
Mesleğe ilişkin kişisel eğilim	-.149	.022			1.000
Psikolojik belirtiler	.891	.390	.990	1.010	3.546
Psikolojik yardım almaya ilişkin tutum	-.426	-.097	.990	1.010	12.006

Tablo 1 incelendiğinde, araştırma değişkenlerinin skewness (çarpıklık) ve kurtosis (basıklık) değerlerinin -1 ve +1 aralığında olduğu görülmektedir. Değişkenlere ait çarpıklık ve basıklığın -1 ve +1 arasında değer alması veri setinin normal dağılım gösterdiği şeklinde yorumlanabildiği (Hair, Black, Babin & Anderson 2014) için çalışmadaki verilerin normal dağılım gösterdiği kabul edilmiştir. Dolayısıyla veri setinin (N=785) parametrik test kullanımı ve regresyon analizine uygun olduğuna karar verilmiştir.

Şekil 2. Normal dağılım grafiği

4.1. Çalışma grubuna ilişkin bulgular

Tablo 2 üzerinde çalışma grubuna ait Kişisel Bilgi Formu aracılığıyla ulaşılan bilgiler sunulmuştur.

Tablo 2

Kişisel Bilgi Formu Aracılığıyla Örneklem Grubuna İlişkin Elde Edilen Veriler

Değişken	Grup	Frekans	Yüzdelik (%)
Cinsiyet	Kadın	563	71.7
	Erkek	222	28.3
Toplam		785	100
Sınıf Düzeyi	1. Sınıf	248	31.6
	2. Sınıf	217	27.6
	3. Sınıf	245	31.2
	4. Sınıf	75	9.6
Toplam		785	100
Yaş	18-20	461	58.8
	21-23	295	37.6
	24-36	29	3.7
Toplam		785	100
Psikolojik Yardım Alma	Aldı	255	32.5
	Almadı	530	67.5

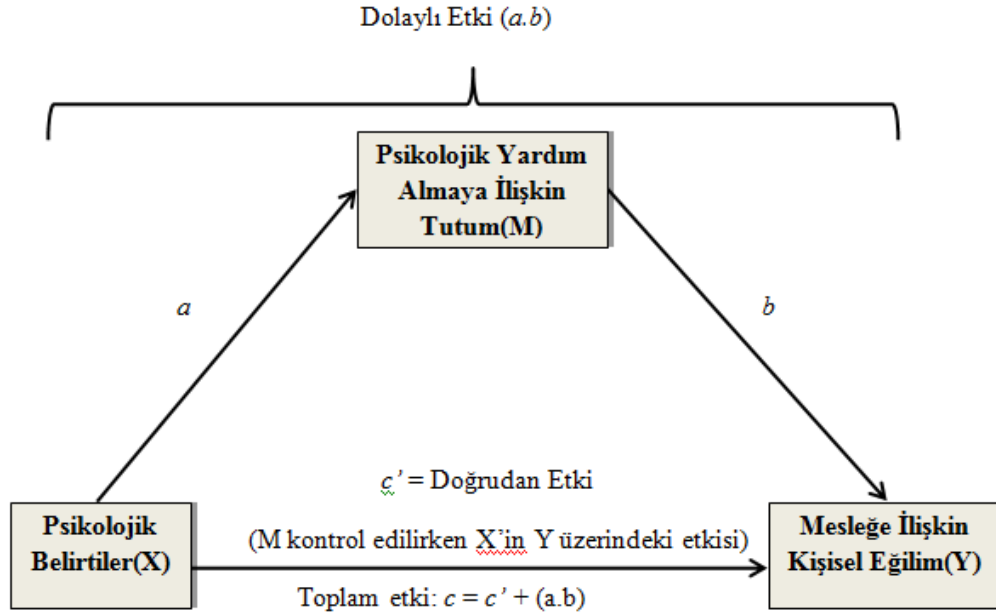
Durumu			
Toplam		785	100
Psikolojik	Psikolog	68	26.7
Yardımanın	Psikolojik Danışman	87	34.1
Kimden	Psikiyatrist	49	19.2
Alındığı	Birden fazla uzman	49	19.3
	Diğer	2	0.8
Toplam		255	100
RPD	Puan	223	28.4
Programını	Prestij	56	7.1
Seçme	Kişisel Özellikler	287	36.6
Nedeni	İş İmkânı	49	6.2
	Yardım İsteği	117	14.9
	Diğer	53	6.8
Toplam		785	100
RPD	1-4 puan	41	5.1
Memnuniyet	5-7 puan	245	31.3
Düzeyi	8-10 puan	499	63.6
Toplam		785	100

Tablo incelendiğinde, 785 kişiden oluşan katılımcıların 563'ünün (%71.7) kadın, 222'sinin (%28.3) erkek olduğu; yaşlarının 18-36 arasında değiştiği ve 461 kişi ile büyük bölümünün

18-20 yaşlarında olduğu (%58.8) görülmektedir. Yine tabloda görüldüğü üzere katılımcılar 248'i (%31.6) 1. sınıf; 217'si (%27.6) 2. sınıf; 245'i (%31.2) 3. sınıf ve 75'i (%9.6) 4. sınıfa devam eden RPD lisans programı öğrencilerinden oluşmaktadır. “Daha önce psikolojik yardım aldınız mı?” sorusuna katılımcıların %32.5'i “evet”; %67.5'i “hayır” cevabını vermiştir. “Evet” cevabını veren katılımcıların %26.7'si psikologdan, %34.1'i psikolojik danışmandan, %19.2'si psikiyatristten, %0.8'i diğer uzmanlardan ve %19.3'ü birden fazla uzmandan (psikolog, psikolojik danışman, psikiyatrist) psikolojik yardım almıştır. Katılımcılara RPD programını seçme nedenleri sorulduğunda %28.4'ünün puanı yettiği için; %7.1'inin RPD mesleğinin toplum nezdinde sahip olduğu prestij sebebiyle; %36.6'sının kişisel özelliklerinin RPD mesleğinin gerektirdiği özelliklere uyması nedeniyle; %6.2'sinin iş imkanları nedeniyle; %14.9'unun insanlara yardım etme isteği nedeniyle ve %6.8'inin diğer sebepler nedeniyle RPD programını seçtikleri yanıtları alınmıştır. Ayrıca, katılımcılardan RPD programını seçmelerinden dolayı duydukları memnuniyet düzeylerini puanlamaları istenmiştir (1-en düşük, 10-en yüksek). Bunun sonucu olarak katılımcıların %5.1'inin 1-4; %31.3'ünün 5-7; %63.6'sının 8-10 puanları arasında RPD programından memnun oldukları söylenebilir.

4.2. Problem cümlesine ilişkin bulgular

Araştırmanın ana problemi doğrultusunda, psikolojik danışman adaylarının psikolojik belirtileri ile mesleğe ilişkin kişisel eğilimleri arasındaki ilişkide psikolojik yardım almaya ilişkin tutumun aracı rolünü araştırmak amacıyla aracılık analizine başvurulmuştur. Araştırma problemi bir bağımsız değişken (X), bir bağımlı değişken (Y) ve bunlara aracılık eden bir aracı değişkenden (M) oluştuğu için analiz esnasında Hayes (2013)'in geliştirmiş olduğu aracılık modellerinden basit aracılık modeli (Model 4) kullanılmıştır. Araştırma problem cümlesine ilişkin oluşturulmuş olan aracılık modeli aşağıda verilmiştir (Şekil 3).

Şekil 3. Psikolojik belirtiler ile mesleğe ilişkin kişisel eğilimler arasındaki ilişkide psikolojik yardım almaya ilişkin tutumun aracı rolünü gösteren model

Yukarıdaki şekillerde oklar değişkenler arasındaki ilişkiyi göstermektedir. Görüldüğü üzere psikolojik belirtilerin (X), mesleğe ilişkin kişisel eğilimler (Y) üzerinde doğrudan ve psikolojik yardım almaya ilişkin tutum (M) aracılığıyla dolaylı etkisi söz konusudur. Araştırma problemi yukarıda modellenen denklem üzerine kurulmuştur. Bu modele göre aracılık analizinde X'in Y üzerindeki toplam etkisi (basit etki) c yolu; X'in M üzerindeki etkisi a yolu; X kontrol edilirken M'nin Y üzerindeki etkisi b yolu; X'in M aracılığıyla Y üzerindeki dolaylı etkisi $(a.b)$ ise c' yolu ile ifade edilmiştir. Buna göre Tablo 3'te değişkenler arası ilişkiye dair bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 3

Mesleğe İlişkin Kişisel Eğilim, Psikolojik Belirtiler ve Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutum Değişkenleri Arasındaki İlişkilere Yönelik Korelasyon Analizleri Sonuçları

Değişkenler	1	2	3
(1) Mesleğe ilişkin kişisel eğilim	1		
(2) Psikolojik belirtiler	-.318**	1	
(3) Psikolojik yardım almaya ilişkin tutum	.381**	-.101**	1
$\bar{X}$	158.66	54.77	19.55
SS	14.67	34.84	4.03

$n=785$, ** $p < .01$

Tablo 3 incelendiğinde, psikolojik belirtiler ile mesleğe ilişkin kişisel eğilimler arasında negatif yönde orta düzeyde anlamlı bir ilişki ($r = -.318$, $p < .01$); psikolojik yardım almaya ilişkin tutum ile mesleğe ilişkin kişisel eğilimler arasında pozitif yönde orta düzeyde anlamlı bir ilişki ($r = .381$, $p < .01$); psikolojik belirtiler ile psikolojik yardım almaya ilişkin tutum arasında ise negatif yönde düşük ancak anlamlı bir ilişki ($r = -.101$, $p < .01$) olduğu görülmektedir.

Aracılık analizi, Baron ve Kenny (1986)'nin geleneksel yaklaşımında olduğu gibi hiyerarşik regresyon analizi ile tespit edilebilmektedir. Bu analiz işlemi gerçekleştirilirken aracı etki tespitinin sağlanabilmesi için bazı koşulların sağlanması gerekmektedir. Buna göre; bağımsız değişkenin bağımlı değişkeni (c yolu); bağımsız değişkenin aracı değişkeni (a yolu) anlamlı şekilde etkilemesi; son adımda bağımsız değişken ile aracı değişken regresyon analizine birlikte dahil edildiğinde aracı değişken bağımlı değişkeni anlamlı şekilde etkilemelidir (b yolu) (Baron ve Kenny, 1986). Son durumda bağımsız değişkenin bağımlı değişkene olan etkisi (c' yolu) istatistiksel olarak anlamsızlaşmalı (tam aracılık etkisi) veya etkide azalma meydana gelmelidir (kısmi aracılık etkisi). Bu yaklaşımda işlem adımlarındaki koşullar sağlanmazsa aracılık etkisinden söz edilememektedir. Ayrıca aracılık etkisinin anlamlılığına karar verebilmek için Sobel testine ihtiyaç duyulmaktadır

(Gürbüz, 2019). Çağdaş bir yaklaşım olarak, Hayes (2013) tarafından geliştirilen SPSS Process Makro eklentisi ile geleneksel yaklaşımdaki etki değerlerine ulaşılabilen ve aynı zamanda ayrı bir teste gerek duymadan bağımsız değişkenin bağımlı değişken üzerindeki dolaylı etkisinin anlamlılığına ilişkin bilgiler elde edilebilmektedir. Ayrıca bu yaklaşımda geleneksel yaklaşımda mevcut olan koşulların yerine getirilmesi bir zorunluluk olarak görülmemektedir (Gürbüz, 2019). Buna göre Tablo 4 üzerinde aracı etki analizi sonucu elde edilen regresyon değerlerine yer verilmiştir.

Tablo 4

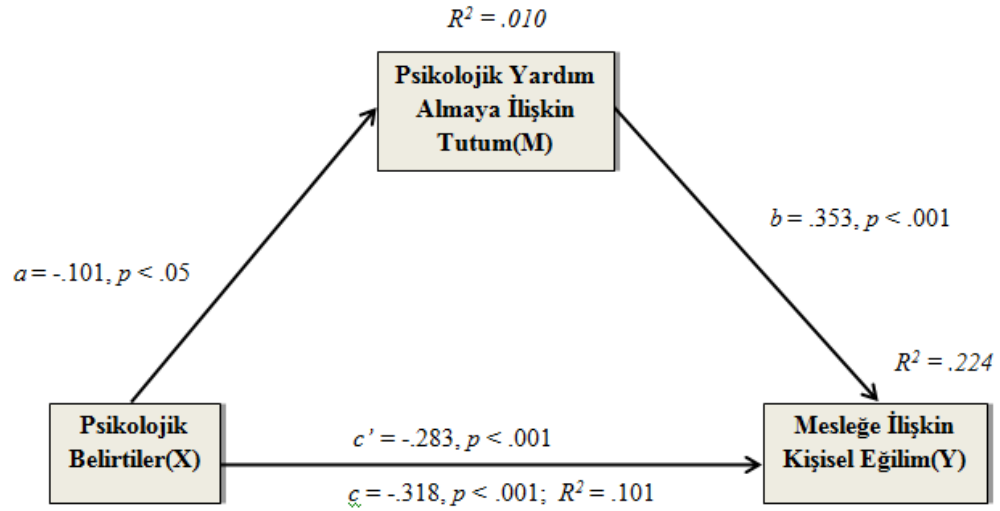
Aracı Etkinin Test Edilmesine İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları

Bağımsız Değişkenler	Bağımlı Değişkenler					
	Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutum (M)			Mesleğe İlişkin Kişisel Eğilim (Y)		
	Yol	β	S.H	Yol	β	S.H
Psikolojik Belirtiler (X)	<i>a</i>	-.101*	.004	<i>c</i>	-.318**	.014
					$R^2 = .101$	
	--	--	--	<i>c'</i>	-.283**	.013
Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutum (M)	--	--	--	<i>b</i>	.353**	.115
Sabit	i_M	20.189**	.267	i_Y	140.086**	2.479
		$R^2 = .010$			$R^2 = .224$	
		$F_{(1; 783)} = 7.9907; p < .05$			$F_{(2; 782)} = 113.0675; p < .001$	

$n = 785$; * $p < .05$, ** $p < .001$; S.H.: Standart Hata. Standardize edilmiş beta katsayıları

(β) raporlanmıştır.

Yukarıdaki tabloda aracılık analizine ilişkin regresyon sonuçlarına yer verilmiştir. Tablo 4 incelendiğinde psikolojik belirtilerin (X) psikolojik yardım almaya ilişkin tutumu (M) (*a* yolu) negatif yönde anlamlı şekilde yordadığı ($\beta = -.101$, $p < .05$) görülmektedir. Psikolojik belirtiler, psikolojik yardım almaya ilişkin tutumdaki değişimin % 1'ini ($R^2 = .010$) açıklamaktadır. Tablonun sağ tarafında, psikolojik belirtiler (X) ile psikolojik yardım almaya ilişkin tutumun (M) birlikte mesleğe ilişkin kişisel eğilimler (Y) üzerinde etkilerine yer verilmiştir. Buna göre psikolojik belirtiler (X) kontrol edilirken psikolojik yardım almaya ilişkin tutumun (M) mesleğe ilişkin kişisel eğilimleri (Y) (*b* yolu) pozitif yönde anlamlı düzeyde yordadığı anlaşılmaktadır ($\beta = .353$, $p < .001$). Psikolojik yardım almaya ilişkin tutum (M) kontrol edilirken denklemdeki diğer değişken olan psikolojik belirtilerin (X) mesleğe ilişkin kişisel eğilimleri (Y) (*c'* yolu) negatif yönde anlamlı düzeyde yordadığı sonucuna ulaşılmaktadır ($\beta = -.283$, $p < .001$). Psikolojik belirtiler ve psikolojik yardım almaya ilişkin tutum mesleğe ilişkin kişisel eğilimlerdeki değişimin %22'sini ($R^2 = .224$) açıklamaktadır. Psikolojik belirtilerin (X) ise mesleğe ilişkin kişisel eğilimler (Y) üzerindeki basit etkisi (*c* yolu) negatif yönde ve anlamlıdır ($\beta = -.318$, $p < .001$). Psikolojik belirtiler, mesleğe ilişkin kişisel eğilimlerdeki değişimin tek başına %10'unu ($R^2 = .101$) açıklamaktadır. Tablo 4'te yer alan veriler aracı etki modeli Şekil 4 üzerinde gösterilmiştir.

Not: Standardize edilmiş beta katsayıları raporlanmıştır. R^2 değerleri, açıklanan varyansı göstermektedir.

Şekil 4. Psikolojik belirtiler ile mesleğe ilişkin kişisel eğilimler arasındaki ilişkide psikolojik yardım almaya ilişkin tutumun aracı rolüne ilişkin regresyon sonuçlarını gösteren model

Görüldüğü üzere psikolojik belirtilerin (X) mesleğe ilişkin kişisel eğilimler (Y) üzerindeki toplam ve doğrudan etkisini gösteren katsayıda azalma meydana gelmiştir (c yolu: $\beta = -.318, p < .001$; c' yolu: $\beta = -.283, p < .001$). Baron ve Kenny (1986)'ye göre beta katsayısındaki bu değişim psikolojik yardım almaya ilişkin tutumun bu denklemde kısmi aracı bir rol üstlendiğini göstermektedir çünkü psikolojik belirtilerin mesleğe ilişkin kişisel eğilimler üzerindeki toplam etkisi hala istatistiksel olarak anlamlıdır. Bu durum, psikolojik belirtilerin mesleğe ilişkin kişisel eğilimler üzerindeki belirleyici rolünün devam ettiğini göstermektedir. Geleneksel yaklaşımda aracı rolün anlamlılığına karar vermek için Sobel testine ihtiyaç duyulmaktadır. Sobel testi, örneklem grubunun normal dağıldığı varsayımına dayanan bir test olup dolaylı etkiye ilişkin örneklem dağılımının çoğunlukla normal dağılmadığı kabul edildiğinden dolaylı etkinin anlamlılığı adına nonparametrik bir yöntem olan bootstrapping (ön yükleme) ile güven aralığının hesaplanmasının, Sobel testinde olduğu gibi anlamlılığın " p " değerine bağlı kalınarak karar verilmesine göre daha güvenilir sonuçlar oluşturduğu ve daha sağlıklı yorum yapılabilmesine imkan verdiği savunulmaktadır. Ayrıca sadece Sobel testine bağlı kalmanın bazı durumlarda var olan aracı etkinin tespit edilememesine neden olduğu da ifade edilmektedir (Hayes, 2013;

Preacher & Hayes, 2008). Bu sebeple çalışmada, aracı etkinin etki büyüklüğü ve anlamlılığını tespit edebilmek adına bootstrap (5000) metodu kullanılmış ve aracı etkinin %95 düzeyinde güven aralığı hesaplanmıştır. Elde edilen sonuçlar Tablo 5 üzerinde sunulmuştur.

Tablo 5

Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutumun Aracı Rolüne İlişkin Etki Büyüklükleri ve Güven Aralıkları

Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutum	Etki Büyüklüğü	Standart Hata	Güven Aralığı	
Dolaylı Etki	-.015	.006	-.026	-.004
Kısmi Standardize Etki	-.001	.0004	-.002	-.0003
Tam Standardize Etki	-.036	.013	-.062	-.010

Tablo 5 üzerinde aracılık modelinde psikolojik yardım almaya ilişkin tutumun dolaylı etki, kısmi standardize etki ve tam standardize etkileri ve güven aralıkları ile Sobel testi sonucunu ifade eden normal teori testi sonucu gösterilmiştir. Tablodaki bootstrap güven aralığı değerleri yorumlanırken iki değer arasında “0” değerinin olmamasına dikkat edilir. İki değer arasında “0” değerinin olması aracı değişken olarak tanımlanan değişkenin denklem üzerinde hiçbir etkisinin olmadığı yani aracı etkinin anlamsız olduğu anlamına gelmektedir (Field, 2018). Kısmi ve tam standardize etki büyüklüğü değerinin (effect size) yorumlanmasında ise $K^2 = .01$ ’e yakın olması düşük etki; $K^2 = .09$ ’a yakın olması orta etki; $K^2 = .25$ ’e yakın olması ise yüksek etki olarak değerlendirilmektedir (Preacher & Kelley, 2011). Bu bilgiler ışığında Tablo 5 incelendiğinde, psikolojik belirtilerin mesleğe ilişkin kişisel eğilimler üzerinde psikolojik yardım almaya ilişkin tutum aracılığıyla dolaylı etkisi (*a.b*) güven aralığında sıfır değeri bulunmadığından anlamlıdır [-.26; -.004]. Aynı şekilde kısmi ve tam standardize etki değerlerinin de anlamlılığı göze çarpmaktadır ([-.002; -.0003], [-.062; -.010]). Kısmi ve tam standardize aracılık etkisinin düzeyine ilişkin yorum yapmak gerekirse de iki değer de $K^2 = .01$ ’e yakın olduğu görüldüğünden ($K^2 = -.001$;

$K^2 = -.036$) psikolojik yardım almaya ilişkin tutumun psikolojik belirtiler ve mesleğe ilişkin kişisel eğilimler arasındaki ilişkide düşük düzeyde kısmi aracı rolünün olduğu söylenebilir.

4.3. Alt problemlere ilişkin bulgular

Çalışmanın bu bölümünde alt problemlere ilişkin bulgular, problem sırası gözetilerek sunulmuştur.

4.3.1. Psikolojik danışman adaylarının psikolojik yardım almaya ilişkin tutum düzeylerine ilişkin bulgular

Psikolojik danışman adaylarının psikolojik yardım almaya ilişkin tutumlarına ilişkin bulgular Tablo 6’da sunulmuştur.

Tablo 6

Psikolojik Danışman Adaylarının Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutum Ölçeği’nden Aldıkları Puanlara İlişkin Dağılımlar

Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutum	n	En Düşük Puan	En Yüksek Puan	$\bar{X}$	SS	Mod	Medyan
	785	5	27	19.55	4.03	21	20

Tablo 6’da görüldüğü üzere, psikolojik danışman adaylarının Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutum Ölçeği’nden aldıkları en düşük puan 5, en yüksek puan 27’dir. Aritmetik ortalama 19.55, standart sapma ise 4.03’tür. Katılımcıların ölçekten aldıkları puanların medyan değeri 20, modu ise 21’dir. Bu bilgiler ışığında aritmetik ortalama < medyan < mod bağıntısı olduğundan dağılımın sola çarpık bir eğilim gösterdiği dolayısıyla katılımcıların çoğunluğunun ortalama üzerinde puanlar aldığı anlaşılmaktadır. Bu durumda psikolojik

danışman adaylarının psikolojik yardım almaya ilişkin tutumlarının çoğunlukla olumlu olduğu söylenebilir.

4.3.2. Psikolojik danışman adaylarının psikolojik belirtilerine ilişkin bulgular

Psikolojik danışman adaylarının psikolojik belirtilerine ilişkin bulgular Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7

Psikolojik Danışman Adaylarının Kısa Semptom Envanteri(KSE)’nden Aldıkları Puanlara İlişkin Dağılımlar

Psikolojik Belirtiler	n	En Düşük Puan	En Yüksek Puan	$\bar{X}$	SS	Mod	Medyan
	785	2	185	54.77	34.84	24	47

Tablo 7 incelendiğinde, Kısa Semptom Envanteri’nden alınan en düşük puanın 2, en yüksek puanın ise 185 olduğu görülmektedir. Puanların aritmetik ortalaması 54.77, standart sapma değeri ise 34.84’tür. Bunun yanında puanların medyan değeri 47, mod değeri 24’tür. Bu durumda $mod < medyan < aritmetik\ ortalaması$ bağıntısı oluşmaktadır ve bu bağıntı puanların dağılımının sağa çarpık eğilim gösterdiğini ifade etmektedir. Buna göre katılımcıların büyük çoğunluğu ortalamanın altında puan almıştır ve dolayısıyla psikolojik danışman adaylarının psikolojik belirtilerinin çoğunlukla düşük düzeyde sıklık gösterdiği söylenebilir.

4.3.3. Psikolojik danışman adaylarının mesleğe ilişkin kişisel eğilimlerine ilişkin bulgular

Psikolojik danışman adaylarının mesleğe ilişkin kişisel eğilimlerine ilişkin bulgular Tablo 8 aracılığıyla sunulmuştur.

Tablo 8

Psikolojik Danışman Adaylarının Psikolojik Danışman Eğitiminde Mesleğe İlişkin Kişisel Eğilimi Değerlendirme Ölçeği'nden Aldıkları Puanlara İlişkin Dağılımlar

Mesleğe İlişkin Kişisel Eğilim	n	En Düşük Puan	En Yüksek Puan	$\bar{X}$	SS	Mod	Medyan
	785	105	200	158.66	14.67	149	159

Tablo 8’de görüldüğü üzere psikolojik danışman adaylarının Psikolojik Danışman Eğitiminde Mesleğe İlişkin Kişisel Eğilimi Değerlendirme Ölçeği’nden aldıkları puanlar 105-200 aralığındadır ve puanların ortalaması 158.66, standart sapma değeri ise 14.67’dir. Puan dağılımının mod değeri 149 iken, medyan değeri 159’dur. Ortalama ve medyan değerlerinin birbirlerine eşitlik derecesinde yakın olması katılımcıların yarısının ortalamanın altında; diğer yarısının ortalamanın üzerinde puan aldığı yorumunu yapma imkanı vermektedir. Bu durumda puanların simetrik dağılıma yakın olduğu söylenebilir. Ancak ölçekten alınabilecek puan aralığının 40-200 olduğu ve tablodaki diğer değerler de göz önünde bulundurulduğunda katılımcıların ölçekten yüksek puanlar aldıkları anlaşılmaktadır. Bu durumda psikolojik danışman adaylarının mesleğe ilişkin kişisel eğilimlerinin meslekten beklenen özelliklere yakın olduğu söylenebilir.

4.3.4. Psikolojik danışman adaylarının mesleğe ilişkin kişisel eğilimlerinin cinsiyet, sınıf ve rehberlik ve psikolojik danışmanlık programını seçme nedenine göre farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin bulgular

Psikolojik danışman adaylarının mesleğe ilişkin kişisel eğilimlerinin cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin bulgulara Tablo 9’da yer verilmiştir.

Tablo 9

Mesleğe İlişkin Kişisel Eğilimin Cinsiyete Göre İncelenmesine İlişkin Bağımsız Gruplarda T-Testi Sonucu

		Levene Testi					T testi				
Cinsiyet	<i>n</i>	$\bar{X}$	<i>SS</i>	<i>F</i>	<i>p</i>	<i>t</i>	<i>sd</i>	<i>p</i>	Ortalama Fark	<i>SH</i>	
Kadın	563	160.10	14.30	.072	.789	4.448	783	.000	5.11108	1.14907	
Erkek	222	154.99	14.98								

Tablo 9’da sunulan t-testi sonucuna göre psikolojik danışman adaylarının mesleğe ilişkin kişisel eğilimleri cinsiyete göre anlamlı şekilde farklılaşmaktadır ($p < .001$). Cinsiyet bazında puan ortalamalarına bakıldığında, kadınların psikolojik danışmanlık mesleğine ilişkin kişisel eğilimlerinin erkeklere göre daha yüksek olduğu görülmektedir (Kadın $\bar{X}=160.10$ $SS= 14.30$; Erkek $\bar{X}=154.99$ $SS= 14.98$).

Mesleğe ilişkin kişisel eğilimin sınıf düzeyi bakımından farklılaşıp farklılaşmadığını test etmek amacıyla varyansların homojenliği Levene testi ile incelenip ($F_{(3, 781)}= 1.375, p > .05$) tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Psikolojik danışman adaylarının mesleğe ilişkin kişisel eğilimlerinin sınıf düzeyi bazındaki ortalama puanlarına Tablo 10’da; puanların sınıf düzeyine göre farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin tek yönlü varyans analizi sonuçları Tablo 11 ve Şekil 5’te sunulmuştur.

Tablo 10

Psikolojik Danışman Adaylarının Sınıf Düzeyine Göre Mesleğe İlişkin Kişisel Eğilim Puanlarına İlişkin Betimsel İstatistik Sonuçları

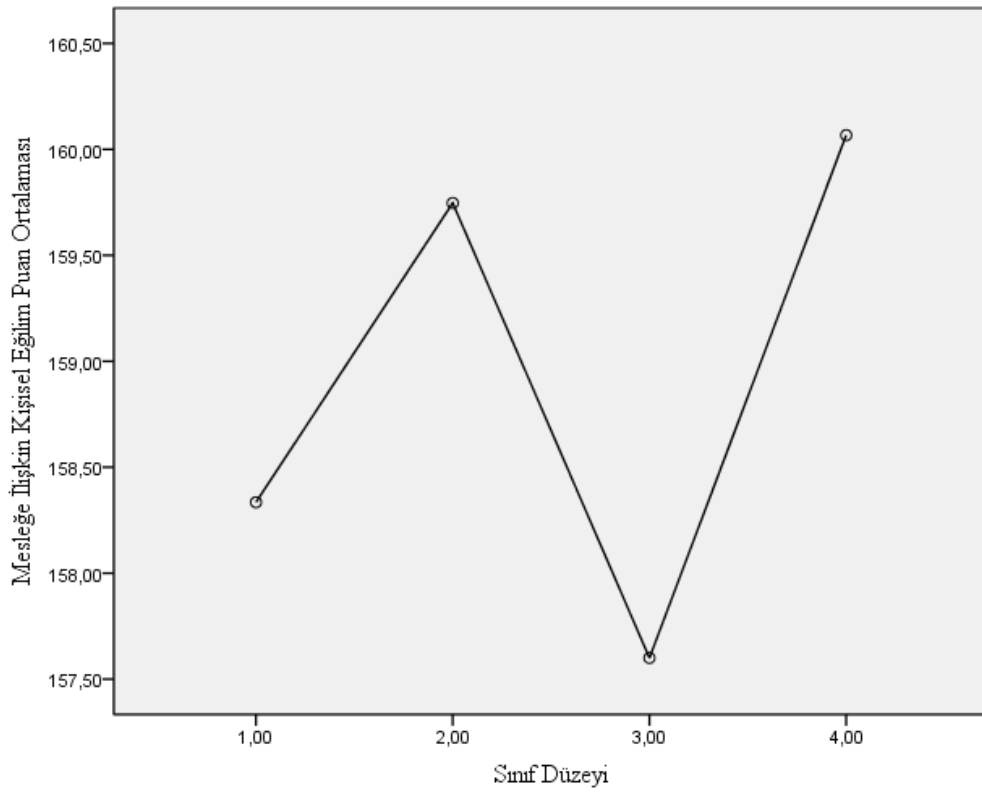
Sınıf	n	$\bar{X}$	SS	En Düşük	En Yüksek
1. Sınıf	248	158.33	15.10	105	200
2. Sınıf	217	159.74	15.08	118	196
3. Sınıf	245	157.60	14.33	112	194
4. Sınıf	75	160.06	12.95	122	192
Toplam	785	158.66	14.67	105	200

Tablo 10’da sunulan ortalama değerlerine bakıldığında 1. Sınıfa devam eden psikolojik danışman adaylarının ($\bar{X} = 158.33$); 2. Sınıfa devam eden psikolojik danışman adaylarının ($\bar{X} = 159.74$); 3. Sınıfa devam eden psikolojik danışman adaylarının ($\bar{X} = 157.60$); 4. Sınıfa devam eden psikolojik danışman adaylarının ise ($\bar{X} = 160.06$) ortalama puanlara sahip olduğu görülmektedir. Bu durumda 4. Sınıfa devam eden psikolojik danışman adaylarının mesleğe ilişkin kişisel eğilim puanlarının daha yüksek ve dolayısı ile meslekten beklenen özellikler ile daha yüksek uyum gösterdikleri sonucuna ulaşılabilir.

Tablo 11

Psikolojik Danışman Adaylarının Mesleğe İlişkin Kişisel Eğilimlerinin Sınıf Düzeyine Göre Anlamlı Şekilde Farklılaşıp Farklılaşmadığına İlişkin ANOVA Testi Sonuçları

Levene Testi	p	Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ort.	F	p
1.375	.249	Gruplar arası	706.12	3	235.37	1.094	.351
		Grup içi	169059.75	781	215.19		
		Toplam	168765.87	784			

Şekil 5. Psikolojik danışman adaylarının sınıf düzeyine göre mesleğe ilişkin kişisel eğilimleri

Tablo 11 ve Şekil 5 incelendiğinde psikolojik danışman adaylarının mesleğe ilişkin kişisel eğilimlerinin sınıf düzeyine göre anlamlı şekilde farklılaşmadığı görülmektedir ($F_{(3,781)} = 1.094, p > .05$).

Mesleğe ilişkin kişisel eğilimlerin RPD programını seçme nedenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını test etmek amacıyla da varyansların homojenliği Levene testi ile incelenerek ($F_{(5,779)} = 1.645, p > .05$) tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Psikolojik danışman adaylarının PRD programını seçme nedenine göre mesleğe ilişkin kişisel eğilim ortalama puanlarına Tablo 12; tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçlarına ise Tablo 13 ve Şekil 6’de yer verilmiştir.

Tablo 12

Psikolojik Danışman Adaylarının RPD programını Seçme Nedenine Göre Mesleğe İlişkin Kişisel Eğilim Puanlarına İlişkin Betimsel İstatistik Sonuçları

RPD programını seçme nedeni	n	$\bar{X}$	SS	En Düşük	En Yüksek
Puan	223	154.23	14.72	105	193
Prestij	56	155.03	11.42	131	194
Kişisel özellikler	287	164.08	13.45	116	200
İş imkanı	49	153.87	15.49	118	196
Yardım isteği	117	159.11	14.50	112	191
Diğer	53	155.18	14.15	126	188
Toplam	785	158.66	14.67	105	200

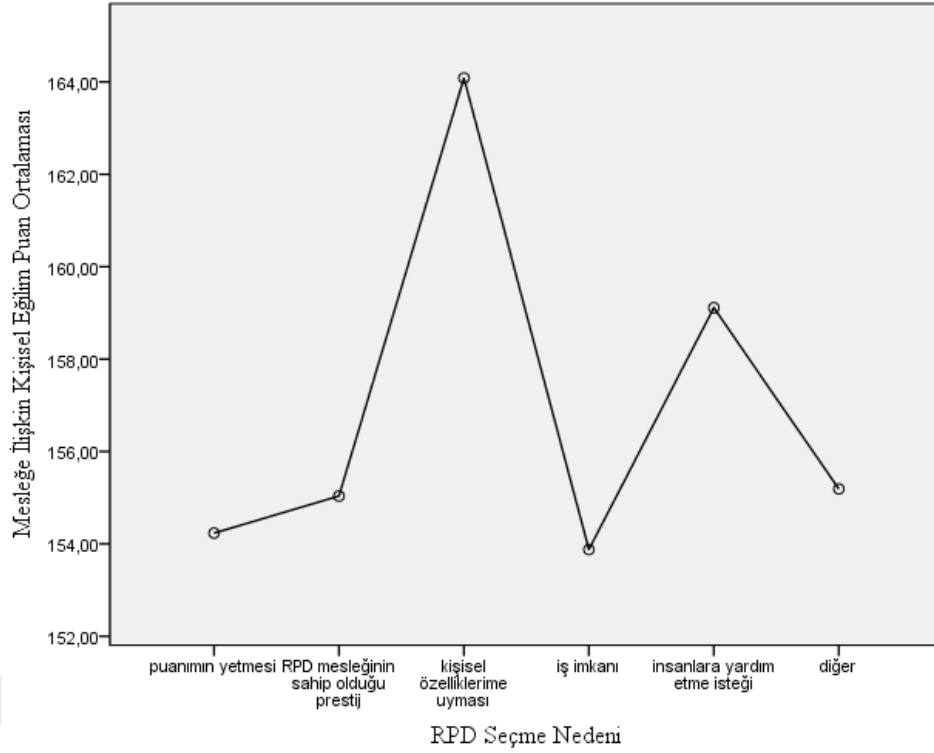
Tablo 12’de verilen ortalama puanlar incelendiğinde RPD programını puan nedeniyle ($\bar{X}= 154.23, SS= 14.72$); mesleğin sahip olduğu prestij nedeniyle ($\bar{X}= 155.03, SS= 11.42$); kişisel özellikler nedeniyle ($\bar{X}= 164.08, SS= 13.45$); iş imkanı nedeniyle ($\bar{X}= 153.87, SS= 15.49$); insanlara yardım etme isteği nedeniyle ($\bar{X}= 159.11, SS= 14.50$) ve diğer sebepler

nedeniyle ($\bar{X} = 155.18$, $SS = 14.15$) seçenlerin olduğu görülmektedir. Bu ortalamalara dayanarak psikolojik danışmanlık mesleğini kişisel özelliklerine uygun olduğunu düşünerek seçmiş bireylerin psikolojik danışmanlık mesleğine ilişkin kişisel eğilimlerinin daha yüksek olduğu ve dolayısıyla meslekten beklenen özellikler ile daha uyumlu oldukları söylenebilir.

Tablo 13

Psikolojik Danışman Adaylarının Mesleğe İlişkin Kişisel Eğilimlerinin RPD programını Seçme Nedenine Göre Anlamlı Şekilde Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin ANOVA Testi Sonuçları

Levene Testi	p	Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ort.	F	p
1.645	.146	Gruplar arası	15331.14	5	3066.23	15.57	.000
		Grup içi	153434.73	779	196.96		
		Toplam	168765.87	784			

Şekil 6. Psikolojik danışman adaylarının RPD seçme nedenine göre mesleğe ilişkin kişisel eğilimleri

Tablo 13 ve Şekil 6 incelendiğinde psikolojik danışman adaylarının mesleğe ilişkin kişisel eğilimlerinin RPD seçme nedenine göre anlamlı şekilde farklılaştığı görülmektedir ($F_{(5, 779)} = 15.57, p < .001$). Tek yönlü varyans analizi sonucunda tespit edilen bu anlamlı farklılığın hangi gruplar arasında olduğu Scheffe testi aracılığıyla incelenmiş ve sonuçlar Tablo 14 üzerinde sunulmuştur.

Tablo 14

Psikolojik Danışman Adaylarının RPD Programını Seçme Nedenine Göre Mesleğe İlişkin Kişisel Eğilim Puanlarına İlişkin Scheffe Testi Sonuçları

(I) RPD seçme nedeni	(J) RPD seçme nedeni	Ortalama Fark (I-J)	Standart Hata	p	95% Güven Aralığı	
					Alt Sınır	Üst Sınır
Puan	Prestij	-,80253	2,09773	1,000	-7,8003	6,1952

	Kişisel özellikler	-9,85044*	1,25281	,000	-14,0296	-5,6712
	İş imkanı	,35563	2,21425	1,000	-7,0308	7,7421
	Yardım isteği	-4,87793	1,60209	,100	-10,2223	,4664
	Diğer	-,95550	2,14465	,999	-8,1098	6,1988
Prestij	Puan	,80253	2,09773	1,000	-6,1952	7,8003
	Kişisel özellikler	-9,04791*	2,05024	,002	-15,8872	-2,2086
	İş imkanı	1,15816	2,74534	,999	-7,9999	10,3162
	Yardım isteği	-4,07540	2,28050	,670	-11,6828	3,5320
	Diğer	-,15296	2,68952	1,000	-9,1248	8,8189
Kişisel özellikler	Puan	9,85044*	1,25281	,000	5,6712	14,0296
	Prestij	9,04791*	2,05024	,002	2,2086	15,8872
	İş imkanı	10,20607*	2,16932	,001	2,9695	17,4426
	Yardım isteği	4,97251	1,53939	,065	-,1627	10,1077
	Diğer	8,89494*	2,09823	,003	1,8955	15,8944
İş imkanı	Puan	-,35563	2,21425	1,000	-7,7421	7,0308
	Prestij	-1,15816	2,74534	,999	-10,3162	7,9999
	Kişisel özellikler	-10,20607*	2,16932	,001	-17,4426	-2,9695
	Yardım isteği	-5,23356	2,38812	,441	-13,2000	2,7329
	Diğer	-1,31113	2,78136	,999	-10,5894	7,9671
Yardım isteği	Puan	4,87793	1,60209	,100	-,4664	10,2223
	Prestij	4,07540	2,28050	,670	-3,5320	11,6828

	Kişisel özellikler	-4,97251	1,53939	,065	-10,1077	,1627
	İş imkanı	5,23356	2,38812	,441	-2,7329	13,2000
	Diğer	3,92243	2,32374	,723	-3,8292	11,6741
Diğer	Puan	,95550	2,14465	,999	-6,1988	8,1098
	Prestij	,15296	2,68952	1,000	-8,8189	9,1248
	Kişisel özellikler	-8,89494*	2,09823	,003	-15,8944	-1,8955
	İş imkanı	1,31113	2,78136	,999	-7,9671	10,5894
	Yardım isteği	-3,92243	2,32374	,723	-11,6741	3,8292

* $p < .05$

Tablo 14 incelendiğinde psikolojik danışman adaylarının RPD programını seçme nedenine göre mesleğe ilişkin kişisel eğilim puanlarında “kişisel özellikler” grubunun “yardım isteği” grubu hariç diğer gruplardan (puan, prestij, iş imkanı, diğer) anlamlı şekilde farklılaştığı görülmektedir. Tablo 13 ve Şekil 6 da göz önünde bulundurulduğunda kişisel özelliklerinin psikolojik danışmanlık mesleği ile uyumlu olduğunu düşünüp RPD programını seçen bireylerin mesleğe ilişkin kişisel eğilim puanlarının diğer gruplardan belirgin şekilde farklılaştığı görülmektedir. Buna karşın, diğer gruplar arasındaki olası karşılaştırmalarda istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılaşmanın olmadığı ($p > .05$) anlaşılmaktadır.

BÖLÜM V

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu bölümde, araştırma problemi ve alt problemlere ilişkin elde edilen bulgular sırasıyla ele alınıp yorumlanmış ve ilgili alan yazın çerçevesinde tartışılmıştır. Ayrıca elde edilen bulgulara ve gelecekte benzer konularla ilgili yapılacak olan araştırmalara yönelik çeşitli öneriler sunulmuştur.

5.1. Sonuç ve tartışma

5.1.1. Psikolojik danışman adaylarının psikolojik belirtileri ile mesleğe ilişkin kişisel eğilimleri arasındaki ilişkide psikolojik yardım almaya ilişkin tutumun aracı rolüne dair bulguların tartışılması

Araştırma bulgularına göre, psikolojik danışman adaylarının psikolojik belirtileri ile mesleğe ilişkin kişisel eğilimleri arasında negatif yönde orta düzeyde bir ilişki tespit edilmiştir. Buna göre psikolojik danışman adaylarının psikolojik belirtileri arttıkça mesleğe ilişkin kişisel eğilim düzeyleri düşmektedir. Kalay Usta (2020)'nın psikolojik danışmanların psikolojik iyi oluşları ve etkili psikolojik danışman niteliklerinin birbirleriyle ilişkili kavramlar olduğunu ileri sürmesinin, mevcut araştırmanın psikolojik belirtiler ile mesleğe ilişkin kişisel eğilimler arasında negatif yönde bir ilişki olduğuna dair bulgusunu dolaylı olarak destekleyebilecek bir veri olduğu düşünülmektedir. Mevcut araştırmanın bir diğer bulgusuna göre psikolojik danışman adaylarının psikolojik belirtileri ile psikolojik yardım almaya ilişkin tutumları arasında ise negatif yönde düşük bir ilişki vardır. Diğer bir deyişle, psikolojik danışman adaylarının psikolojik belirtilerini yoğun olarak yaşaması RPD mesleğinin gerektirdiği kişilik özelliklerine sahip olma düzeylerini düşürmekte ve psikolojik yardım almaya ilişkin tutumlarını olumsuzlaştırmaktadır. Bu bulgu, Temiz, Özdoğan ve Hızlı Sayar (2021)'in üniversite öğrencilerinde psikolojik yardım almaya dair tutum ve psikolojik belirti puanları arasında negatif yönde ilişki olduğuna dair bulgusuna paraleldir. Ancak, Yıldırım, Atlı ve Çitil'in (2014) lise

öğrencileriyle yaptıkları çalışmada elde ettikleri psikolojik belirtiler ile psikolojik yardım arama gönüllülüğü arasında pozitif korelasyon olduğu bulgusunun, mevcut araştırmanın psikolojik belirtiler ile psikolojik yardım almaya ilişkin tutum arasında negatif yönde ilişki olduğu yönündeki bulgusunu desteklemediği söylenebilir. Ancak, psikolojik yardım arama gönüllülüğünün psikolojik yardım almaya ilişkin tutumdan farklı bir kavram olması dolayısıyla bu referansın mevcut araştırma bulgusu ile tam olarak çelişmediği de dikkate alınmalıdır. Mevcut çalışmadaki diğer bir bulguya göre ise psikolojik danışman adaylarının psikolojik yardım almaya ilişkin tutumları ve mesleğe ilişkin kişisel eğilimleri arasında pozitif yönde orta düzeyde bir ilişki vardır. Yani, psikolojik danışman adayları psikolojik yardım almaya dair olumlu tutumlar barındırdıkça mesleğin gerektirdiği kişilik özelliklerine sahip olma düzeyleri artmaktadır. Alanyazında bu yönde bir çalışma bulunmasa da Çıvan (2019)'ın psikolojik danışman adaylarından RPD programını kendi isteğiyle ve kendi kişilik özelliklerine uyduğu için tercih edenlerin psikolojik yardım almaya ilişkin tutumlarının daha olumlu olduğunu bulgulaması ile; Korkut Owen ve Tuzgöl Dost (2020a)'un RPD programını planlayarak bireysel ilgilerine uygun bularak seçenlerin mesleğe ilişkin kişisel eğilim düzeylerinin yüksek olduğunu saptaması birlikte değerlendirilerek bir çıkarsama yapılabilir. Buradan yola çıkılarak, mevcut çalışmadaki psikolojik danışman adaylarının psikolojik yardım almaya ilişkin tutumları ve mesleğe ilişkin kişisel eğilimlerinin programı seçme motivasyonlarıyla ilintili olduğu yargısı ileri sürülebilir. Kişisel bilgi formu aracılığıyla elde edilen, psikolojik danışman adaylarının RPD programını kişisel özelliklerine uyması sebebiyle seçenlerin oranı (%36.6) ve alt problemlere ait bulgularda yer verilmiş olan “RPD programını kişisel özelliklerine uygun olduğu için seçenlerin mesleğe ilişkin kişisel eğilimlerinin daha yüksek” olduğuna ilişkin bulgunun elde edilen çıkarımı destekleyeceği düşünülmektedir. Dolayısıyla burada, psikolojik danışman adaylarının kişisel özelliklerini tanıyarak RPD programına yönelmelerinin psikolojik yardım almaya ilişkin tutum düzeyleri ve mesleğin gerektirdiği kişilik özelliklerini edinme ve geliştirmelerine olumlu katkı sağlayabileceği göz önünde bulundurulduğunda; bireylerin meslek seçimi arefesinde olmalarından dolayı özellikle lise düzeyinde kendilerini tanıyabilecekleri etkinlik ve imkanların sunulması hususu önem kazanmaktadır.

Değişkenler arası ilişki yönü ve düzeylerine paralel olarak araştırma problemi doğrultusunda aracı etki analizi için yapılan regresyon analizi bulgularına göre psikolojik danışman adaylarının psikolojik belirtileri, psikolojik yardım almaya dair tutumlarını

(ayolu) negatif yönde etkilemektedir. Yani, psikolojik danışman adayının yoğun psikolojik belirtiler yaşaması psikolojik danışman adayında psikolojik yardım almaya dair olumsuz tutum uyandırmaktadır. Cepeda Benito ve Short (1998) benzer şekilde bazı psikolojik sıkıntı türlerinin profesyonel yardım arama olasılığını yordadığını bulgulamışlardır. Benzer olarak Komiya, Good ve Sherrod'un (2000) düşük psikolojik sıkıntı düzeyinin psikolojik yardım arama davranışını yordadığına yönelik bulgusu da mevcut araştırma bulgusunu desteklemektedir. Bunların yanında, psikolojik belirti düzeyinin psikolojik yardım almaya dair tutumu yordamadığını gösteren çalışmalara da rastlanmıştır (Çebi ve Demir, 2019; Dinar ve Alkar, 2021). Öte yandan, psikolojik belirtiler yaşayan psikolojik danışman adaylarının psikolojik yardım almaya dair olumsuz tutum sergilemeleri “yaklaşma-kaçınma” çatışması kapsamında değerlendirilebilir (Kushner ve Sher, 1989). Birey, fiziksel bir sağlık problemini ciddiye alarak tedavisi için sağlık hizmetine başvurabiliyorsa veya en azından bu yönde bir istek duyuyorsa aynı şekilde ruhsal bir problem yaşadığı zaman da bu problemin üstesinden gelebilmek adına profesyonel destek almaya karşı istek duyması beklenebilir. Ancak, ruhsal sıkıntı çeken bireyler çoğunlukla bir uzmandan yardım almayı tercih etmek yerine öncelikle sosyal destek kaynaklarından faydalanmaya çalışmaktadırlar (Arslantaş, Dereboy, Aştı ve Pektekin, 2011). Kişinin ruhsal bir problemi olduğunda bir uzmana başvurmayı tercih etmemesi toplum tarafından etiketlenme kaygısı güttüğünü düşündürülebilir. Kızıldağ, Demirtaş Zorbaz, Gençtanırım ve Arıcı'ya göre (2012) üniversite öğrencileri psikolojik danışma yardımına ihtiyaç duymalarına rağmen; aralarında toplum tarafından etiketlenme ve alay edilme endişesinin de olduğu birtakım sebepler yüzünden psikolojik danışma yardımına başvuru düzeyleri düşüktür. Aynı zamanda alanyazında sosyal damgalanma korkusu yaşayan bireylerin psikolojik yardım almaya ilişkin tutumlarının olumsuz olduğu bulgulanmıştır (Shea ve Yeh, 2008). Psikoloji öğrencileri ve genel popülasyonun psikolojik yardım almaya ilişkin tutum ve sosyal damgalanma algısı yönünden karşılaştırıldığı bir çalışmada, psikoloji öğrencilerinin psikolojik yardım almaya dair tutumlarının genel popülasyona göre daha olumlu olmasına rağmen; sosyal damgalanma algısını üzerlerinde daha fazla hissettikleri saptanmıştır (Dinar ve Alkar, 2021). Başka çalışmalara göre, sosyal damgalanma algısı psikolojik yardım almaya ilişkin tutum ve psikolojik yardım almaya ilişkin niyeti olumsuz yönde yordamaktadır (Topkaya, 2011; Topkaya ve Kağnıcı, 2012). Benzer olarak Yelpaze (2016), üniversite öğrencilerinin psikolojik yardım alan kişiler hakkında çok sorunlu ve psikopat oldukları yönündeki algı yanılgılarına dikkat çekerek bu sosyal ve kendini damgalama davranışının üniversite öğrencilerinin psikolojik yardım almaya dair tutumlarını olumsuzlaştıracağı görüşündedir.

Kocabaşoğlu ve Aliustaoğlu (2003)'na göre ise bireyler sosyal damgalanma endişesi nedeniyle psikolojik rahatsızlıklarını tedavi etme yolunda gecikmektedirler. Alanyazındaki bu çalışmalar, mevcut araştırmanın psikolojik belirtilerin psikolojik yardım almaya ilişkin tutumu negatif yönde yordamasının bir unsuru olarak, psikolojik danışman adayı katılımcıların etiketlenme kaygısı yaşıyor olabilecekleri yorumunu yapmaya imkan vermektedir. Bireylerin etiketlenme kaygısı veya başka sebeplerden ötürü psikolojik danışma yardımı almaya karşı olumsuz bir tutuma sahip olması normal karşılanabilir. Ancak bu bireylerin psikolojik danışman adayları olduğu durumda ise psikolojik danışmanlık meslek kimliği ile bağdaşmayan bir durum ortaya çıkabilmektedir.

Mevcut araştırmanın bir başka regresyon bulgusuna göre psikolojik danışman adaylarının psikolojik yardım almaya ilişkin tutumları mesleğe ilişkin kişisel eğilimlerini (*b* yolu) pozitif yönde etkilemektedir. Bu durumda, psikolojik yardım almaya ilişkin olumsuz tutum sergileyen psikolojik danışman adaylarının meslekten beklenen kişilik özelliklerini daha az düzeyde barındırdıkları sonucu ortaya çıkmaktadır. Bu sonuç, önceki paragrafta yer alan, psikolojik danışman adaylarının çeşitli sebeplerle psikolojik danışma yardımı almaya dair olumsuz tutum sergilemelerinin mesleki kimlikleriyle bağdaşmayabileceğini ifade eden düşünceyi destekler biçimdedir.

Mesleğe ilişkin kişisel eğilim kavramı konusunda alanyazında oldukça sınırlı çalışmalar bulunduğundan bu bulgunun tartışılması konusunda farklı çalışmalar aracılığıyla çıkarsama yapılarak tartışılmıştır. Etkili psikolojik danışman özelliklerinin araştırıldığı bir çalışmada etkili psikolojik danışmanların psikolojik danışma sürecine karşı daha olumlu tutumlar sergilediği bulunmuştur (Jackson ve Thompson, 1971). Bu sonucun mevcut araştırma bulgusunu desteklediği düşünülmektedir. Mesleğe ilişkin kişisel eğilim kavramı yeniliklere açıklık alt boyutunu içerdiğinden (Korkut Owen ve diğerleri, 2018) bu alt boyutu konu edinen çalışmalar aracılığıyla mevcut araştırma bulgusunun tartışılması mümkün görülmektedir. Alanyazında yeniliklere açıklık kişilik özelliğinin psikolojik yardım almaya dair tutumu ne yönde yordadığını araştıran çalışmalara rastlanmıştır (Atik ve Yalçın, 2011; Özdemir, 2012; Yelpaze, 2016). Atik ve Yalçın (2011) ve Özdemir (2012)'e göre yeniliklere, deneyimlere açık olanlar psikolojik yardım almaya ilişkin olumlu tutum göstermektedirler. Buna karşın, Yelpaze (2016) elde ettiği sonuçlarla yeniliklere açıklık kişilik özelliğinin psikolojik yardım almaya dair tutumu olumsuz şekilde yordadığını ortaya koymuştur. Bu referanslardan yola çıkarak alanyazında bu konuda farklı sonuçların raporlanmış olduğu söylenebilir. Yeniliklere açıklığın psikolojik yardım almaya ilişkin

tutumu pozitif yönde yordadığı referanstan hareketle; mevcut araştırmanın psikolojik yardım almaya ilişkin tutumun mesleğe ilişkin kişisel eğilimleri pozitif yönde yordadığına ilişkin bulgusu hakkında, psikolojik danışman adaylarının yeniliklere açık bireyler oldukları ve psikolojik danışma sürecinin yeni deneyimler yaratan bir süreç olarak algılandığı için psikolojik yardım almaya ilişkin olumlu tutumlar barındırdıkça deneyimlere açık olma özelliklerinin perçinlenebileceği ve dolayısıyla mesleğe ilişkin kişisel eğilimlerinin artabileceği çıkarımı yapılabilir.

Araştırmanın bir diğer regresyon bulgusuna göre psikolojik danışman adaylarının psikolojik belirtileri mesleğe ilişkin kişisel eğilimlerini (c yolu) negatif düzeyde etkilemektedir. Bu, yoğun olarak psikolojik belirtiler gösteren psikolojik danışman adaylarının meslekten beklenen kişilik özelliklerini edinme ve/veya geliştirme noktasında sorun yaşayabileceklerini göstermektedir. Alanyazında bu konuda yapılmış bir çalışmaya rastlanmamıştır. Ruh sağlığı sürekliliği ve etkili psikolojik danışman özelliklerinin konu edildiği bir çalışmada psikolojik danışmanların etkili psikolojik danışman özelliklerinin ruh sağlığı sürekliliklerini yordadığı bulunmuştur (Kalay Usta ve Deniz, 2019). Bu sonuç, psikolojik sağlık ve mesleğe ilişkin eğilimlerin birbirine karşılıklı olarak etki eden dinamikler olduğunu düşündürmektedir. Savi Çakır ve İkiz (2016)'e göre psikolojik danışman adaylarının psikolojik iyi oluşları arttıkça psikolojik belirti düzeyleri düşmektedir. Bu bulgunun; mevcut araştırmanın psikolojik belirtilerin mesleğe ilişkin kişisel eğilimleri negatif yönde yordadığı bulgusu ile birlikte değerlendirildiğinde, psikolojik iyi oluş düzeyi arttıkça mesleğe ilişkin kişisel eğilim düzeyinin de arttığına yönelik bir çıkarım yapmaya imkan verebileceği düşünülmektedir. Bu doğrultuda, psikolojik iyi oluşun kendini kabul etme, yaşamda amacı olma, başkaları ile pozitif ilişkiler içinde olma unsurlarının (Diener ve ark., 2010; Ryff, 1989); mesleğe ilişkin kişisel eğilim alt boyutlarından kendinin farkında olma/kendini kontrol etme, yaşama karşı olumlu tavır, kişilerarası ilişkide özen alt boyutları ile (Korkut Owen ve diğerleri, 2018) bağdaştırılabileceği düşünülmektedir. Böylece, psikolojik iyi oluşun mesleğe ilişkin kişisel eğilimleri pozitif yönde etkileyebileceği çıkarımının desteklenebileceği düşünülmektedir.

Araştırma regresyon bulgularını özetlemek gerekirse psikolojik danışman adayları yoğun psikolojik belirtiler yaşadıkları zaman psikolojik yardım almaya dair olumsuz tutum sergilerler ve psikolojik danışmanlık mesleğinin gerektirdiği kişilik özelliklerine sahip olma noktasında sorun yaşarlar.

Değişkenler arası ilişki ve yordama durumlarının yanı sıra araştırma bulgusu gösteriyor ki psikolojik danışman adaylarının psikolojik yardım almaya ilişkin tutumları, psikolojik belirtileri ve mesleğe ilişkin kişisel eğilimleri arasındaki ilişkide aracı rol (*a.b* yolu) üstlenmektedir (*c'* yolu β katsayısındaki azalma). Başka deyişle psikolojik belirtiler yaşayan psikolojik danışman adaylarının dolaylı olarak mesleğin gerektirdiği kişilik özelliklerine sahip olmaları güçleşmektedir ve bu dolaylı etki durumu psikolojik danışman adaylarının psikolojik yardım almaya dair olumsuz tutum sergilemeleriyle ortaya çıkmaktadır. Çalışmanın başında aracı etki analizine başvurma uygun görülmesindeki temel etken psikolojik danışman adaylarının RPD bölümünü seçmesinde psikolojik belirtilerinin bir etkisinin olabileceği ve bu etkinin psikolojik yardım almaya ilişkin tutumu ve dolaylı olarak mesleki eğilimleri nasıl etkileyeceğinin ortaya konulmak istenmesiydi. Buna paralel olarak Savi Çakır ve İkiz (2016), psikolojik danışman adaylarının kendi psikolojik belirtilerinin sağaltımı için psikolojik yardım almaya ilişkin olumlu tutum sergileyebilecekleri; bu olumlu tutumun da psikolojik danışman adaylarının danışmanlık becerilerine olumlu katkısının olabileceği dolayısıyla psikolojik danışman adaylarının kendi psikolojik sorunlarını çözme düzeyleri ile etkili psikolojik danışmanlık becerileri arasında pozitif yönde bir ilişkinin olabileceği görüşündedir. Bu doğrultuda ilgili alanyazın incelendiğinde RPD öğrencilerinin RPD programını kişisel gelişimlerini sağlama amacıyla (Aslan, Koç ve Büyüksevindik, 2018); RPD programının kendilerini tanımalarına ve geliştirmelerine imkan tanımasının yarattığı çekici gücü dikkate alarak kendi sorunlarını çözme dileğiyle (TED, 2017) tercih edebildikleri anlaşılmaktadır. Bu sonuçların mevcut araştırma bulgusunu desteklediği söylenebilir. Ancak, alanyazında 1.sınıf RPD öğrencilerinin psikiyatrik belirtiler ve öznel iyi oluş bakımından farklılaşmamaları dolayısıyla da RPD programını seçmelerinde ruhsal sebeplerin etkili olmayabileceği konusunda bulgu ve yorum içeren araştırmaya da rastlanmıştır (Yavuz Güler ve İşmen Gazioğlu, 2008). Alanyazında farklı sonuçlar bulunmasının yanında mevcut araştırma bulgusu da göz önüne alındığında psikolojik danışman adaylarının eğitimleri başlangıcı ve süresince psikolojik belirtilerinin değerlendirilmesi; yaşadıkları psikolojik sıkıntılar nedeni ile mesleğe ilişkin kişisel özelliklerinin olumsuz etkilenmemesi adına psikolojik yardım, destek ve süpervizyon etkinliklerinin sağlanması hususunun önem kazandığı söylenebilir.

Mevcut araştırma sonucunda tespit edilen aracı etkinin kısmi varlığı ve istatistiksel olarak anlamlılığının dışında aracı etki düzeyinin düşük olması da yorumlanmaya değer bir husus olarak karşımıza çıkmaktadır. Psikolojik belirtiler, mesleğe ilişkin kişisel eğilimler üzerinde

psikolojik yardım almaya ilişkin tutum aracılığıyla belli bir düzeyde belirleyiciliğe sahip olsa da doğrudan etkisi de söz konusudur. Bu durumda psikolojik belirtiler yaşayan psikolojik danışman adaylarının psikolojik yardım almaya ilişkin olumsuz tutuma sahip olmaları dolayısıyla mesleğe ilişkin kişisel eğilimlerinin düşük olabileceği; öte yandan psikolojik belirtiler yaşayan psikolojik danışman adaylarının başka bir değişkenin dolaylı etkisi söz konusu olmadan mesleğe ilişkin kişisel eğilimlerinin olumsuz etkilenebileceği sonucu ortaya çıkmaktadır. Buna göre, bireylerin tutum, düşünce ve davranışlarının farklı dinamiklerden etkilenebildiği söylenebilir. Araştırmaya konu olan psikolojik belirtiler ve mesleğe ilişkin kişisel eğilim kavramlarının çok boyutlu yapılar olması da aracı etki modelinin düşük düzeyde ve kısmi olarak sağlanmasına sebep olarak düşünülebilir. Yine de psikolojik belirtiler, psikolojik yardım almaya dair tutum ve mesleğe ilişkin kişisel eğilimler arasında var olan kısmi aracı etkinin alanyazına ve psikolojik danışman eğitimi süreçlerine anlamlı bir katkısının olacağı düşünülmektedir.

5.1.2.Alt problemlere ilişkin bulguların tartışılması

Bu bölümde, çalışmanın alt problemlerine ait bulgular alanyazın çerçevesinde tartışılmıştır. Bulguların tartışılmasında, problem ve bulgu sırası gözetilmiştir.

5.1.2.1.Psikolojik danışman adaylarının psikolojik yardım almaya ilişkin tutum düzeylerine ilişkin bulguların tartışılması

Araştırma bulgularına göre araştırmaya katılım sağlayan psikolojik danışman adaylarının psikolojik yardım almaya ilişkin tutumları olumludur. Psikolojik yardım hizmeti vermeye aday bireyler olarak, psikolojik danışman adaylarının bu noktada olumlu tutuma sahip olmaları olağandır (Savi Çakır ve İkiz, 2016) ve mevcut araştırma sonuçları bunu doğrulamaktadır. Daha önce yapılmış çalışmalara bakıldığında psikolojik yardım almaya ilişkin tutumun olumlu olarak bulgulanmasının cinsiyet faktörü ile açıklanabileceği görülmüştür. Bu doğrultuda, mevcut araştırma katılımcılarının çoğunun (%71.7) kadın psikolojik danışman adaylarından oluştuğu görülmektedir ve kadınların psikolojik yardım almaya dair daha olumlu tutumlara sahip olduklarını gösteren çalışmalar mevcuttur.

(Altundağ, Kılıç ve Biçer, 2021; Aydın, 2017; Gök, 2019; Gürsoy ve Gizir, 2018; Kakhnovets, 2011; Kalkan ve Odacı, 2005; Komiya ve Eells, 2001; Koydemir Özden, 2010; Leong ve Zachar, 1999; Özbay, Terzi, Erkan ve Çankaya, 2011; Serim ve Çankaya, 2015; Sezer ve Gülleroğlu, 2016; Topkaya, 2014; Türküm, 2005; Ülken, 2016; Ülken ve Odacı, 2021a). Akaydın (2002) ise psikolojik yardım arama davranışında cinsiyet bazında farklılaşma olmadığını yanı sıra ortalama puanlara bakıldığında erkeklerin daha fazla yardım arama davranışında bulundukları sonucunu elde etmiştir. Yine bu yönde başka bir çalışmaya göre erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre daha fazla yardım arama davranışında bulundukları belirlenmiştir (Bahar, 2010). Ayrıca, Aydın'a göre (2017) RPD programı öğrencilerinin psikolojik yardım almaya dair tutumları diğer bölüm ve programlara devam eden öğrencilerin tutumlarına göre daha olumludur. Öte yandan; daha önce psikolojik yardım alıp almama durumunun tutum puanındaki yüksekliği açıklayabilecek hususlardan biri olabileceği düşünülmektedir. Mevcut araştırma katılımcılarının %32.5 oranında psikolojik yardım geçmişi bulunduğu ve alan yazındaki bazı çalışmaların sonuçları birlikte değerlendirildiğinde daha önce psikolojik yardım almış bireylerin psikolojik yardım almaya dair daha olumlu tutumlar sergiledikleri görülmüştür (Altundağ, Kılıç ve Biçer 2021; Çivan, 2019; Komiya ve Eells, 2001; Meydan ve Lüleci 2013; Sezer ve Gülleroğlu, 2016). Psikoloji öğrencileriyle yapılan bir çalışmada elde edilen bulguya göre ise daha önce psikolojik yardım almış olanlar almamış olanlara göre psikolojik yardım süreçlerine karşı daha olumlu tutuma sahiptirler (Dinar ve Alkar, 2021). Alp Özdemir (2016) ise lise öğrencileriyle yaptığı bir çalışmada öğrencilerin psikolojik yardım geçmişinin psikolojik yardım almaya dair tutumları üzerinde anlamlı bir farklılık yaratmadığını saptamıştır. Benzer şekilde Aydın (2017)'a göre lisans öğrencisi bireylerin psikolojik yardım geçmişi psikolojik yardım aramaya yönelik gönüllülük düzeyini farklılaştırmamaktadır. Görüldüğü gibi alanyazında bu hususta farklı sonuçlar içeren çalışmalara rastlamak mümkündür. Mevcut araştırma katılımcılarının psikoloji yardım geçmişi olanlarının yanı sıra almakta oldukları eğitim dolayısıyla teorik ve pratik olarak psikolojik danışma sürecinin ne olduğunun, amacının, kapsamının, bireye sağlayabileceği destek ve yararın farkında olmalarının psikolojik yardım almaya dair tutumlarını olumlu etkilediği düşünülmektedir. Nitekim Kakhnovets (2011), psikolojik danışma sürecinin nasıl bir süreç olduğunun bilinmesi ile psikolojik yardım almaya dair tutum arasında pozitif ilişki olduğunu ileri sürmektedir. Alanyazındaki diğer çalışmalar incelendiğinde psikolojik yardım almaya ilişkin olumlu tutumun yaşam doyumu ve algılanan sosyal desteğin yüksek olması (Topkaya ve Büyükgöze Kavas, 2015); güvenli bağlanması ve dışadönük, açık,

yumuşak başlı ve sorumluluk sahibi bireyler olunması (Ülken ve Odacı, 2021b) ile açıklanabildiği görülmekte ve bu verilerin araştırmaya katılım sağlayan psikolojik danışman adaylarının psikolojik ve kişilik özellikleri hakkında fikir verebileceği düşünülmektedir.

5.1.2.2. Psikolojik danışman adaylarının psikolojik belirti düzeylerine ilişkin bulguların tartışılması

Araştırma bulgularına göre psikolojik danışman adaylarının genel psikolojik belirtileri düşük sıklıkta seyretmektedir. Buradan psikolojik danışman adaylarının orta ve ileri düzeyde ruhsal sıkıntı çekmedikleri anlaşılabılır. Benzer şekilde Bilgin, İnce ve Çolakoğlu (2020) yaptıkları çalışmada RPD öğrencilerinin büyük çoğunluğunun normal belirti düzeyinde psikolojik belirtilere sahip olduklarını saptamışlardır. Aralarında RPD programı öğrencilerinin de bulunduğu bir katılımcı grubu ile yapılan başka bir çalışmada da psikolojik belirti düzeylerinin düşük olarak bulgulanması araştırma bulgusunu kısmen desteklemektedir (Pekdoğan, 2017). Diğer bir çalışmada, RPD programı öğrencilerinin psikolojik sağlamlık düzeylerinin katılım sağlayan diğer bölüm öğrencilerine göre daha düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Aydın ve Egemberdiyeva, 2018). Benzer olarak Dinar ve Alkar (2021), psikoloji öğrencilerinin klinik düzeyde olmasa da genel popülasyona göre daha fazla psikolojik belirtiler gösterdiklerini raporlamıştır. Bunların yanı sıra aralarında RPD programı öğrencilerinin de bulunduğu bir çalışmada ise psikolojik belirti düzeylerinin bölümler arasında farklılaşmadığı saptanmıştır (Bulut ve Yıldırım, 2020). Bu bilgiler ışığında mevcut araştırma bulgusunun alanyazındaki bazı çalışmaların sonuçlarıyla paralellik gösterdiği görülmekteyse de elde edilen farklı sonuçların varlığı itibarıyla alanyazında bu hususta ortak bir sonucun yer almadığı söylenebilir. Öte yandan, araştırma bulgusuna sebep olarak katılımcıların psikoloji alanı içerisinde olmalarının etkili olmuş olabileceği düşünülmektedir. Bu düşüncüyü destekleyebilecek bir bulgu olarak Yavuz Güler ve İşmen Gazioğlu'na göre (2008) RPD 1. Sınıf öğrencilerinin psikolojik belirti düzeyleri 4. Sınıf öğrencilerinden daha yüksektir ve RPD eğitimi psikolojik belirtileri azaltmada bir etken olarak karşımıza çıkabilmektedir. Tüm bunların dışında araştırmaya katılan psikolojik danışman adaylarının kendilerini saklama eğilimi içerisinde olarak psikolojik belirtilerinin olmadığı veya sıklığının az olduğu yönünde görüş bildirmiş

olabilecekleri düşünülmektedir. Topkaya, Şahin ve Gençoğlu (2019)'na göre kadın ve erkekler benzer şekilde kendilerini saklama eğilimi gösterebilmekte ve daha önce psikolojik yardım almış olan bireyler daha fazla kendilerini saklama eğilimi içerisinde olabilmektedirler. Bu doğrultuda mevcut araştırma katılımcılarının %32.5 oranındaki kesiminin psikolojik yardım geçmişi olduğu düşünüldüğünde katılımcıların bir kesiminin kendilerini saklama eğilimi içerisinde cevaplamış olabilecekleri düşünülebilir.

5.1.2.3. Psikolojik danışman adaylarının mesleğe ilişkin kişisel eğilimlerine ilişkin bulguların tartışılması

Araştırma bulguları incelendiğinde psikolojik danışman adaylarının mesleğe ilişkin kişisel eğilim (MİKE) düzeylerinin yüksek olduğu yorumu yapılabilir. Buna göre, psikolojik danışman adayları mesleğin gerektirdiği kişilik özelliklerine yakın eğilimler göstermektedir. Bu, psikolojik danışman adaylarının yapmaya aday oldukları mesleği içselleştirdiklerinin kanıtı olarak düşünülebilir. Nitekim, kişisel bilgi formu aracılığıyla elde edilen verilere göre psikolojik danışman adaylarının devam etmekte oldukları programdan %63.6 oranında çok memnun (8-10 puan) %31.3 oranında ise memnun (5-7 puan) oldukları görülmekte ve bu memnuniyet düzeylerinin MİKE düzeylerini de etkilediği düşünülmektedir. Yıldırım (2020)'a göre okumakta olduğu programdan memnun olan psikolojik danışman adaylarının fiziksel dinleme becerileri daha yüksek olmaktadır. Bu bilginin, memnuniyet düzeyinin mesleğe ilişkin kişisel eğilim düzeyi üzerinde etkili olabileceği düşüncesini kısmen açıklayabileceği düşünülmektedir. MİKE kavramı ile ilgili alanyazında sunulmuş çalışmalar oldukça sınırlıdır ve psikolojik danışman adaylarının genel mesleğe ilişkin kişisel eğilim düzeylerini ortaya koyan bir çalışmaya rastlanmamıştır. Ortaya konan sınırlı çalışmalarda mesleğe ilişkin kişisel eğilim kavramı cinsiyet, RPD seçme nedeni gibi demografik kavramlar ile karşılaştırılmış ve ortaya konan sonuçlardan dördüncü alt probleme dair bulguların tartışılması konusunda faydalanılmıştır. Psikolojik danışman adaylarının mesleğe ilişkin kişisel eğilim düzeylerine dair bulgunun psikolojik danışman özyeterliği kavramı aracılığıyla tartışılma imkanı bulunabileceği düşünülmektedir. Larson ve Daniels (1998)'e göre psikolojik danışman özyeterliği bireyin psikolojik yardım hizmeti vermeye aday bir kimse olarak bu hizmeti verebileceğine yönelik olan inanç ve yargılarını ifade eden bir kavram olmakla birlikte; psikolojik

danışmanın özyeterlik algısı, psikolojik danışmanın psikolojik danışma sürecinde psikolojik danışma becerileri ve kendi bilişsel, duyuşsal ve motivasyonel becerilerini bir bütün olarak kullanabilmesini sağlayan bir güçtür (Larson, 1998). Aynı zamanda psikolojik danışman özyeterkinliği etkili bir psikolojik danışma hizmeti sağlanması bakımından önemli bir kavramdır (Demirel, 2013). Bu bilgiler ışığında, okul psikolojik danışmanı özyeterliliğinin konu edildiği bir araştırmada okul psikolojik danışmanı özyeterliliği ile eğitim yaşantılarına ilişkin memnuniyet düzeyi arasında pozitif yönlü bir ilişkinin saptanmasının (Erkan, 2011) araştırma bulgusunu destekleyebileceği sanılmaktadır. Bu noktada RPD eğitim süreçlerinde psikolojik danışman adaylarının özyeterkinlik algılarını geliştirmeye yönelik etkinliklerin planlanması, mesleğe ilişkin kişisel eğilimleri yüksek psikolojik danışmanlar yetiştirme gayesinde önemli bir düzenleme olarak karşımıza çıkabilir.

Mesleğe ilişkin kişisel eğilim kavramı yabancı ve Türkçe alanyazında son yıllarda önemi artarak çalışılmaya başlanmıştır. Ortaya konulmuş olan çalışmalar, mesleğe ilişkin kişisel eğilim kavramının anlamını, kapsamını, gerekliliğini açıklar şekildedir. Doğal olarak mesleğe ilişkin kişisel eğilim kavramının farklı değişkenlerle birlikte incelendiği, farklı örneklem gruplarından ölçümlerin alındığı çalışmalar henüz azdır. Bu sebeple mevcut araştırmada mesleğe ilişkin kişisel eğilim kavramına dair bulgular çoğunlukla farklı kavramlar (psikolojik danışman özyeterliliği, psikolojik danışma becerileri, bazı kişilik özellikleri) aracılığı ile dolaylı olarak çıkarımlar yapılarak tartışılmıştır. Mesleğe ilişkin kişisel eğilim kavramı konusunda ortaya konan çalışmaların azlığının mevcut araştırma bulgularını karşılaştırmalı olarak tartışma noktasında yarattığı sınırlılığın yanında, ortaya konan çalışmanın alanyazındaki önemli bir eksikliği giderebilme yolunda önemli katkısının olacağı düşünülmektedir.

5.1.2.4. Psikolojik danışman adaylarının mesleğe ilişkin kişisel eğilimlerinin cinsiyet, sınıf ve RPD programını seçme nedenine göre farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin bulguların tartışılması

Araştırma bulguları, psikolojik danışman adaylarının MİKE düzeylerinin *cinsiyet* bazında farklılaştığını göstermektedir. Ortalama puanları karşılaştırıldığında kadın psikolojik danışman adaylarının erkek psikolojik danışman adaylarından daha yüksek düzeyde MİKE'ye sahip oldukları anlaşılmaktadır. Bu sonuç, Korkut Owen ve Tuzgöl Dost'un

(2020a) yayımlamış oldukları çalışmada elde edilen sonuç ile paralellik göstermektedir. Ayrıca Evans (2010) kadın psikolojik danışman adaylarının erkeklerden sayıca daha fazla olduğunu ve ABD’de psikolojik danışmanların %73 oranında kadın olduğunu ifade etmiştir. Nitekim bu çalışmaya katılım sağlayan psikolojik danışman adaylarının %71.7’sinin kadın olması hem ABD’deki kadın psikolojik danışman oranını Türkiye özelinde desteklemekte hem de kadın psikolojik danışman adaylarının daha yüksek MİKE’ye sahip olmasını açıklayabilmektedir. MİKE düzeylerinin kadın psikolojik danışman adaylarında daha yüksek olması alt boyutlar açısından bakıldığında *farklılıklara saygı* bakımından; aralarında RPD öğrencilerinin de bulunduğu öğretmen adayları üzerinde yapılan bir çalışmada kadın öğretmen adaylarının toplumsal cinsiyet farklılıkları ve politik kimlik farklılıklarına karşı tutumunun erkek öğretmen adaylarından daha olumlu olduğu (Yazıcı ve Budak, 2017) sonucunun elde edilmesi göz önünde bulundurularak dolaylı yoldan desteklenebilir. *İnsanlara ve yardım etmeye yönelik olma* alt boyutu bakımından alanyazındaki kadınların daha özgeci olduklarını gösteren çalışmalar araştırma bulgusu ile benzerlik gösterebilir (Acar ve Apak, 2017; Khalinbaylı, 2018; Topuz, 2013). *Yaşama karşı olumlu tavır* alt boyutu özgecilik kavramını da içerdiğinden (Korkut Owen ve Tuzgöl Dost, 2020a) insanlara ve yardıma yönelik olma alt boyutu için yapılan yorumun yaşama karşı olumlu tavır alt boyutunu da kapsayabileceği düşünülmektedir. *Kendinin farkında olma* boyutu açısından bakıldığında kadın psikolojik danışmanların erkek psikolojik danışmanlardan daha yüksek öz farkındalığa sahip olduğunu belirten araştırma sonucu (İkiz ve Totan, 2014) mevcut araştırma bulgusuna benzer niteliktedir. *Yeniliklere açıklık* alt boyutu bakımından, alanyazında kadınların erkeklerden daha fazla yeniliklere açık olduğunu bildiren çalışma (Tatar, 2009) dolayısı ile mevcut araştırma bulgusunun benzerlik gösterebileceği düşünülmektedir. *Kişilerarası ilişkide özen* alt boyutu açısından, kadınların iletişim becerileri bakımından erkeklere göre daha iyi durumda olduklarını gösteren çalışmalar (Çuhadar v.d., 2014; Korkut, 2005) mevcut araştırma bulgusunu dolaylı olarak destekleyebilmektedir. Bu bilgiler ışığında, mevcut araştırmanın kadın psikolojik danışman adaylarının daha yüksek MİKE düzeylerine sahip olmasının alanyazındaki bazı çalışmaların sonuçlarıyla MİKE’nin alt boyutları aracılığıyla örtüştüğü söylenebilir.

Psikolojik danışman adaylarının MİKE’lerinin *sınıf* bazında farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin araştırma bulguları göz önüne alındığında her ne kadar 4. Sınıf düzeyindeki psikolojik danışman adaylarının MİKE düzeyleri diğer sınıf düzeylerine göre nispeten daha

yüksek olsa da psikolojik danışman adaylarının MİKE düzeylerinde sınıf bazında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür. Aynı şekilde Korkut Owen ve Tuzgöl Dost'un (2020a) yayımlanmış oldukları çalışmada da psikolojik danışman adaylarının MİKE'lerinde toplam puan üzerinden sınıf düzeyi bakımından anlamlı bir farklılık saptanmamıştır. Kişilik özelliklerinin etkili psikolojik danışman olma yolunda psikolojik beceri, teori ve teknik bilgisinden daha etkili olduğu (Carlozzi, Campbell ve Ward, 1982; akt. Korkut Owen, Tuzgöl Dost, 2020a; Neukrug, 2015; Wampold ve Imel, 2015) ve bu doğrultuda MİKE'nin psikolojik danışman kişiliği ile doğrudan ilintili bir kavram olduğu düşünüldüğünde psikolojik danışman eğitiminin psikolojik danışman adaylarının MİKE'leri üzerinde geliştirici bir etki göstermesi beklenmektedir (Korkut Owen ve Tuzgöl Dost, 2020b). Nitekim Knopp ve Smith (2005) MİKE'lerin öğretilabilir, geliştirilip değiştirilebilir özelliklerine dikkat çekmektedir. Ancak mevcut çalışmada ve Korkut Owen ve Tuzgöl Dost (2020a)'a ait çalışmada psikolojik danışman adaylarının MİKE'lerinde sınıf düzeyi bakımından anlamlı bir fark bulunmaması psikolojik danışman eğitiminin MİKE'leri geliştirme, değiştirme yönünde anlamlı bir etkisinin olmadığına işaret edebilir. Bir başka açıdan bakıldığında mesleğe ilişkin kişisel eğilim kavramı mesleğe dair hazırbulunuşluğu da içerebileceğinden araştırmaya katılım sağlayan psikolojik danışman adaylarının mesleğe dair hazırbulunuşluklarının yüksek olduğu yorumu yapılabilir. Bu durumda anlamlı fark olmasa da 4. Sınıf düzeyinde MİKE düzeylerinin nispeten daha yüksek olması sebebiyle mesleği yapmaya en yakın sınıf düzeyi olarak 4. Sınıf düzeyindeki psikolojik danışman adaylarının mesleğe dair daha yüksek hazırbulunuşluğa sahip oldukları söylenebilir. Buna rağmen, sınıf düzeyi bakımından anlamlı fark bulunmaması dolayısıyla psikolojik danışman eğitiminin MİKE'ler üzerinde bir etkisinin olmadığı düşüncesi değer kazanmaktadır. Bu durumda, sürecin başında psikolojik danışman adaylarının RPD programına yüksek MİKE düzeyi ile başladıkları hipotezi ortaya çıkmaktadır. Bu, mevcut psikolojik danışman adaylarının doğru meslek seçimi yaptıklarına ve etkili psikolojik danışmanlar olacaklarına işaret edebilir. Sınıf düzeyinde anlamlı fark bulunmaması RPD eğitiminin mesleğe ilişkin kişisel eğilim düzeyleri üzerinde geliştirici bir etkisi bulunmadığını düşündürse de yakın zamanda yapılmış bir çalışma bu düşüncayı yanlışlayacak cinsten sonuçlar içermektedir. Pamukçu (2022)'nin 3. Sınıf RPD öğrencilerini dahil ederek ortaya koyduğu deneysel çalışmada deneyimsel grup eğitiminin psikolojik danışman adaylarının empati ve mesleğe ilişkin kişisel eğilim düzeylerinde artış sağladığı saptanmıştır. Ortaya konan bu sonuçla RPD eğitimi kapsamındaki deneyime dayalı ders ve uygulamaların etkili psikolojik danışman yetiştirilmesindeki önemi daha iyi

anlaşılmaktadır. Mezun psikolojik danışmanlar tarafından RPD alanının değerlendirildiği bir çalışmada ise mezunlar RPD programının bireysel gelişimlerine, kişilerarası ilişki ve iletişimlerine önemli katkı sağladığı ve hümanist bir anlayışa sahip olmalarına yardımcı olduğunu belirtmişlerdir (Korkut Owen, Acar, Haskan Avcı ve Kızıldağ, 2013). Bu veriler de RPD eğitiminin psikolojik danışman adaylarının mesleki beceri ve eğilimlerini geliştirici etkisi olduğuna işaret etmektedir.

Verilen RPD eğitiminin sınıf düzeyleri bazında etkililiği dışında, bilgi kaynaklarına ulaşımın kolaylaşmasıyla birlikte kişinin kendini yetiştirebilme, geliştirebilme imkanı bulunduğu söylenebilir. Bu açıdan bakıldığında özellikle üniversite düzeyinde sınıf düzeyi ayrımının etkisini yitirdiği ve bunun da ilk ve son sınıf öğrencilerini bilgi düzeyi yönünden avantajlı veya dezavantajlı duruma sokmayabileceği düşünülmektedir. Bu durumda psikolojik danışman eğitimi içeriklerinin ve eğitim süresi boyunca sunulan olanakların yeniden düzenlenmesi nitelikli psikolojik danışman yetiştirilmesi açısından önem kazanmaktadır.

Psikolojik danışman adaylarının MİKE'lerinin *RPD programını seçme nedenlerine göre* farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin araştırma sonuçları dikkate alındığında; RPD programını kişisel özelliklerine uyduğu için tercih eden psikolojik danışman adaylarının MİKE düzeylerinin birilerine yardım etme isteği içinde oldukları için RPD programını tercih edenler hariç diğer gruplara göre (puan, prestij, iş imkanı, diğer) anlamlı şekilde farklılaştığı saptanmıştır. Korkut Owen ve Tuzgöl Dost'a göre (2020a) RPD programını isteyerek seçmek psikolojik danışman adaylarının MİKE düzeylerini yükseltmektedir. Bu referansın, bireyin kişisel özelliklerini tanıyarak bir mesleğe yönelebileceği düşünüldüğünde araştırma bulgusunu destekleyebileceği düşünülmektedir. Aynı zamanda yapılan bir çalışmada üniversite öğrencilerinin bölüm seçerken kişilik özelliklerini oldukça dikkate aldıkları anlaşılmıştır (Korkut Owen, Kepir, Özdemir, Ulaş ve Yılmaz, 2012). Benzer şekilde, psikolojik danışman adaylarının RPD programını tercih sebeplerinin araştırıldığı çalışmalarda da kişilik özelliklerinin RPD programını seçme sürecinde önemsendiği bulunmuştur (Bacanlı ve Aslan, 2020; Özer ve Avcı, 2015; Saki, 2018). Bu bilinçli meslek seçim sürecinin kişiye, mesleğin gerektirdiği kişilik özelliklerine sahip olma noktasında hazırbulunuşluk sağladığı düşünülmektedir. Nitekim mesleğe dair hazırbulunuşluğun ve elbette MİKE'lerin mesleğin hedeflenerek seçilmesinden olumlu yönde etkilendiği ileri sürülmektedir (Korkut Owen ve Tuzgöl Dost, 2020a). Araştırma bulgusuna göre, kişisel özelliklerine uyması sebebiyle RPD programını seçenlerin

MİKE'leri başkalarına yardım etme isteği içinde oldukları için seçenlerin MİKE'lerinden anlamlı şekilde farklılaşmamaktadır. Diğer kategorilerden farklı olarak burada anlamlı farklılığın olmaması yardım etme isteğinin profesyonel bir yardımdan daha çok insani yardım, özgeci davranış olarak algılanmasından kaynaklanmış olabileceği ve bunun sosyal toplumlarda yardım davranışının olağan bir davranış olarak görülmesinden ileri gelebileceği düşünülmektedir.

5.2. Öneriler

Çalışmanın bu bölümünde sırasıyla araştırma sonuçlarına ve gelecek araştırmalara yönelik bazı öneriler sıralanmıştır.

5.2.1.Araştırma sonuçlarına dayalı öneriler

Bu araştırmaya göre psikolojik danışman adaylarının psikolojik belirtileri arttıkça mesleğe ilişkin kişisel eğilimleri azalmakta ve psikolojik belirtiler mesleğe ilişkin kişisel eğilimleri yordamaktadır. Bu yönde, psikolojik danışman eğitimi programlarında danışman adaylarının rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinden faydalandırılması gelişimlerine olumlu yönde katkı sağlayacaktır.

Araştırmanın sonucuna göre psikolojik danışman adaylarının psikolojik yardım almaya ilişkin tutumları arttıkça mesleğe ilişkin kişisel eğilimleri de artmakta ve psikolojik yardım almaya ilişkin tutumları, mesleğe ilişkin kişisel eğilimlerini artırmaktadır. Bu sonuç, danışman eğitim programlarında danışman adaylarının yaşadıkları sorunları fark edip tanımlayabilmeleri için öz farkındalıklarını geliştirici; reddedilme korkusu ve kendini açmaya dair yaşayabilecekleri kaygıyı aşmalarını sağlayacak düzenlemeler getirilebilir. Araştırma sonucuna göre yapılacak bu düzenlemelerin danışman adaylarının meslekten beklenen kişilik özelliklerini kazanmaları veya geliştirmelerine de katkı vermesi beklenmektedir.

Araştırmada, psikolojik danışman adaylarının psikolojik belirtileri arttıkça psikolojik yardım almaya ilişkin tutumlarının azaldığı ve belirtilerin tutumu yordadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu hususta yine, danışman adaylarının yardım almaya ilişkin tutumunun

olumlu olması için öz farkındalıklarını geliştirici, korku ve kaygılarının üstesinden gelmelerini ve ruh sağlığı uzmanına güven duymalarını sağlayıcı ortamların hazırlanması ve psikolojik belirtiler yönünden değerlendirilerek ruh sağlığı hizmetlerinden faydalandırılması önemli görülmektedir.

Araştırmanın problem cümlesi sonucuna göre, psikolojik danışman adaylarının psikolojik belirtileri; mesleğe ilişkin kişisel eğilimlerine psikolojik yardım almaya ilişkin tutumları aracılığıyla negatif yönde etki etmektedir. Bu sonuç, danışman eğitim programlarına öğrenci alınırken öğrenci adaylarının psikolojik belirtiler ve psikolojik yardım almaya ilişkin tutum yönünden değerlendirilmelerinin danışman eğitimi sonunda mesleğe ilişkin kişisel eğilimleri yüksek kaliteli danışmanların mezun olmasına fayda sağlayacağını öngörmektedir. Çünkü bireylerin RPD programını kişisel sorunlarını çözmek için tercih etmeleri negatif bir motivasyon olarak görülmekte ve araştırma sonucuna göre bu bireylerin meslekten beklenen kişilik özelliklerini kazanıp geliştirmeleri güçleşmektedir. Ancak ülkemizde meslek seçim süreçlerinde yalnızca ÖSYM (Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi) tarafından gerçekleştirilen sınavlardan alınan puanların dikkate alınması ve lise düzeyinde mesleki rehberlik uygulamalarının standardı ve denetimi olmaması dolayısıyla danışman eğitim programlarına öğrenci alınırken adayların psikolojik belirtiler, tutumlar ve eğilimler yönünden değerlendirilmeleri mümkün görünmemektedir. Bu yüzden danışman eğitim programları tarafından danışman adaylarının psikolojik belirtiler, tutumlar ve eğilimler yönünden programa girişte ve eğitim süresi boyunca boylamsal olarak, eğitim süreci sonunda izleme amacıyla değerlendirilmeleri ve buna yönelik rehberlik hizmetlerinin planlanması faydalı olacaktır. Ayrıca danışmanlık programını negatif motivasyonlarla seçen, eğilimler yönünden oldukça eksik olan adayların danışman eğitim programlarından çıkarılabileceğine dair etik sorumluluğun varlığı da gözetilebilir.

Araştırmanın sonuçlarından birine göre psikolojik danışman adaylarının psikolojik yardım almaya ilişkin tutumları olumludur. Tutumlar farklı dinamiklerden etkilenebileceği için danışman eğitim programları ve danışman eğitimcilerinin danışman adaylarının tutuma yönelik mevcut durumlarını koruyucu ve geliştirici bir eğitim ortamı düzenlemeleri; danışman eğitimcilerinin danışman adaylarıyla aralarında güven ilişkisi kurmaları ve bunu sürdürmelerinin yararlı olacağı düşünülmektedir.

Araştırmadaki diğer sonuca göre psikolojik danışman adayları düşük düzeyde psikolojik belirtiler göstermektedir. Bu sonuç sevindirici olsa da, ruh sağlığı hizmeti vermeye aday

bireylerin düşük düzeydeki psikolojik sıkıntı ve belirtileri dahi önemsenmelidir. Bu doğrultuda danışman adaylarına yönelik önleyici rehberlik çalışmalarının planlanarak rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinden faydalandırılması ve durumlarının takip edilmesi sürece katkı sağlayacaktır.

Araştırmanın başka bir sonucuna göre psikolojik danışman adaylarının mesleğe ilişkin kişisel eğilimleri yüksektir. Bu, kaliteli psikolojik danışman yetiştirilmesi açısından umut verici bir sonuçtur. Ancak danışman adaylarının mevcut durumlarının korunması ve daha da gelişmeleri için danışman eğitim programlarına buna yönelik düzenlemeler yapılabilir. Son yıllarda eğitim etkinliklerinde önemi artan “Değerler Eğitimi” programları gibi, danışman eğitim programlarında uygun dersler kapsamında veya ayrı bir ders olarak mesleki eğilimleri geliştirici etkinlikler düzenlenebilir. Şu anki durumda, danışman adaylarının danışman eğitimi süreci sayesinde mesleki eğilimleri informal olarak kazanmaları ve geliştirmeleri beklenmektedir. Bu doğrultuda, CACREP tarafından kalite standardı olarak görülen mesleki eğilimlerin kazandırılması sürecinin formal olarak danışman eğitim programları içerisinde yer almasının danışman eğitim programları kalitesini artırması beklenmektedir.

Son olarak, bu araştırmada kadın, RPD programını kişisel özelliklerine uyduğu için tercih eden psikolojik danışman adaylarının mesleğe ilişkin kişisel eğilim düzeylerinin yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu doğrultuda, danışman eğitim programlarının mesleğe ilişkin kişisel eğilimleri geliştirme sürecinde erkek danışman adaylarına ağırlık vermeleri sürece katkı sağlayabilir. Aynı zamanda erkek psikolojik danışman adaylarının daha az düzeyde mesleki eğilim göstermelerinin kaynakları araştırılarak bu yönde çalışmaların yapılması yerinde olacaktır. RPD programını farklı nedenlerle seçen adaylardan da özellikle negatif motivasyonlarla seçen adayların gerekli rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinden faydalandırılmaları faydalı olabilir. Ayrıca bu araştırmaya göre psikolojik danışman adaylarının mesleki eğilimleri sınıf düzeylerine göre farklılaşmamaktadır. Danışman adaylarının mesleğe ilişkin kişisel eğilim düzeyleri yüksek bulunmuş olsa da bu sonuç, danışman eğitim programının mesleğe ilişkin kişisel eğilimler üzerinde fark yaratmadığını göstermektedir. Bu doğrultuda bu sonucun, önceki paragraflarda bahsedilen mesleğe ilişkin kişisel eğilimleri kazandırma sürecinin formal olarak danışman eğitim programlarında yer alması önerisini desteklediği düşünülmektedir. Bu şekilde, psikolojik danışman adaylarının mesleğe ilişkin kişisel eğilim düzeyleri konusundaki gelişimleri belirgin şekilde izlenebilir.

5.2.2.Gelecek araştırmalara yönelik neriler

Bu araştırma sonuçları, ulaşılan katılımcılarla sınırlıdır. Bu doğrultuda araştırma sonuçlarının evreni temsil düzeyinin yükselmesi bakımından daha geniş katılımcı sayısına ulaşılarak çalışılması önerilebilir. Aynı zamanda bu araştırma sonuçları çalışılan değişkenler ile sınırlıdır. Bu doğrultuda gelecek araştırmalarda ek değişkenler ve nitel bulgular aracılığıyla araştırma probleminin daha iyi betimlenmesi sağlanabilir.

Bu araştırmada, yöntem olarak kavramlar arasındaki ilişki durumlarını betimleme amacıyla hareket edildiğinden kavramlar arasında nedenselliğe ilişkin bir çıkarımda bulunulamamaktadır. Bu sebeple araştırma sonuçları bu kapsamda sınırlı olup, nedenselliğe ilişkin bir yorum yapılabilmesi adına gelecek araştırmalarda bu hususun gündeme alınması önerilebilir.

Bu araştırmada katılımcıların tutum ve özellikleri bir defaya mahsus olarak ölçülmüş ve sonuçları raporlanmıştır. Gelecek araştırmalarda boylamsal bir yol izlenmesi danışman adaylarının özellikle mesleğe ilişkin kişisel eğilimlerinin zaman içerisinde ne ölçüde geliştiğinin ortaya konması açısından faydalı olacaktır.

Araştırma verileri Covid-19 pandemisinin ortaya çıkışından çok kısa bir süre önce toplanmıştır. Bireyler üzerinde farklı psikolojik etkileri olabileceği düşünülen pandemi sürecinin ardından psikolojik danışman adaylarının bu araştırmaya konu olan tutum ve özelliklerinde olumlu veya olumsuz anlamda değişimler meydana gelmiş olabilir. Bu sebeple araştırma probleminin pandemi sonrası dönem koşullarında tekrar test edilmesi farklı sonuçlar doğurabilir.

Araştırma kapsamında ulaşılan psikolojik danışman adayı katılımcıların tamamının devlet niversitesinde ğrenim gördükleri düşünüldüğünde araştırma sonuçlarının genellenebilirliğinin artması bakımından özel niversiteler bünyesinde öğrenim gören psikolojik danışman adaylarının da durumlarının test edilmesi ihtiyaı doğmaktadır. Gelecek araştırmalarda bu yönde bir uygulamanın gözetilmesi faydalı olacaktır.

Bu araştırmada alanyazında oldukça yeni bir kavram olan psikolojik danışman eğitiminde mesleğe ilişkin kişisel eğilimler konu edilmiştir. İlgili bölümlerde de ele alındığı gibi, bu kavram henüz gelişmektedir ve hakkında yayımlanmış oldukça sınırlı çalışma bulunmaktadır. Bu doğrultuda mevcut araştırmanın alanyazına önemli bir katkı sağlayacağı

umulmakla birlikte kavramın konu edildiği daha fazla çalışmanın yapılmasının önemli olduğu düşünölmektedir.

KAYNAKLAR

- Acar, M. C. ve Apak, H. (2017). Sosyal hizmet bölümü öğrencilerinin empatik eğilimleri ile özgecilik düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 28(1), 93-112. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/pub/tsh/issue/38637/448594>
- Akaydın, F.Ş. (2002). *Üniversite öğrencilerinin problem alanları, problemlilik düzeyleri, problem çözme becerileri ve yardım arama davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 123118).
- Akdur, S. ve Durak Batıgün, A. (2017). Mizah tarzları ile kişilik özellikleri, kişilerarası ilişki tarzları ve psikolojik sağlık arasındaki ilişkiler. *Türk Psikoloji Yazıları*, 20(39), 1-10. Erişim adresi: <https://www.psikolog.org.tr/tr/yayinlar/dergiler/1031828/tpy1301996120170000m00029.pdf>
- Alkal, A., Korkmaz, O. ve Akça, M. Ş. (2018). Üniversite öğrencilerinin öz saygı, öz bilinç ve sosyal yetkinliğinin psikolojik yardım alma tutumu üzerindeki yordayıcılığının incelenmesi. *Researcher: Social Science Studies*, 6(3), 1-19. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/2151452>
- Alp-Özdemir, B. (2016). *Lise öğrencilerinde benlik saygısı ile psikolojik yardım alma tutumu ve problem çözme davranışı arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 441647).
- Altınok, A. ve Kara, A. (2017). Beden imajı ile psikolojik belirti düzeyi ve kişilerarası tarz arasındaki ilişkiler: Alternatif modeller. *Düşünen Adam*, 30(3), 170-180. doi: 10.5350/DAJPN2017300301
- Altundağ, Y., Kılıç, Z. H. ve Biçer, O. (2021). Üniversite öğrencilerinde psikolojik yardım almaya ilişkin tutumun ve psikolojik yardım alma niyetinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 20(80), 1933-1950. doi: /10.17755/esosder.887942

- American Counseling Association. (2014). *2014 ACA code of ethics: as approved by the ACA governing council*. American Counseling Association. Erişim adresi: https://www.counseling.org/docs/default-source/ethics/2014-code-of-ethics.pdf?sfvrsn=2d58522c_4
- Arkar, H. (1992). Beck'in depresyon modeli ve bilişsel terapisi. *Düşünen Adam: Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Dergisi*, 5(1-3), 37-40. Erişim adresi: <https://dusunenadamdergisi.org/storage/upload/pdfs/1593600447-tr.pdf>
- Aronson, E., Wilson, T.D. ve Akert, R.M. (2012). *Sosyal Psikoloji* (Çev. O. Gündüz). İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Arslantaş, H., Dereboy, İ.F., Aştı, N. ve Pektekin, Ç. (2011). Yetişkinlerde profesyonel psikolojik yardım arama tutumu ve bunu etkileyen faktörler. *ADÜ Tıp Fakültesi Dergisi*, 12(1), 17-23. Erişim adresi: <http://hdl.handle.net/11607/2027>
- Aruta, J. J. B. R., Maria, A. ve Mascarenhas, J. (2022). Self-compassion promotes mental help-seeking in older, not in younger, counselors. *Current Psychology*, 1-11. Erişim adresi: <https://link.springer.com/article/10.1007/s12144-022-03054-6>
- Aslan, A., Koç, H. ve Büyüksevindik, B. (2018). Psikolojik danışma ve rehberlik lisans programı 1. sınıf öğrencilerinin programa ilişkin beklentileri. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(3), 143-160. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/638768>
- Atik, G. ve Yalçın, Y. (2011). Help-seeking attitudes of university students: The role of personality traits and demographic factors. *South African Journal of Psychology*, 41(3), 328-338. doi: 10.1177/008124631104100307
- Aydın, M. (2017). Lisans öğrencilerinin psikolojik yardım aramaya gönüllülüklerinin incelenmesi. *Yıldız Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(1), 76-94. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/pub/ysbed/issue/29242/293349>
- Aydın, M. ve Egemberdiyeva, A. (2018). Üniversite öğrencilerinin psikolojik sağlamlık düzeylerinin incelenmesi. *Türkiye Eğitim Dergisi*, 3(1), 37-53. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/pub/turkegitimdergisi/issue/37897/333333>
- Bacanlı, F. (2016). Özellik-faktör uyumlu kuramlar. B Yeşilyaprak (Ed.), *Mesleki rehberlik ve kariyer danışmanlığı: kuramdan uygulamaya*. (s. 92-137). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

- Bacanlı, F. ve Aslan A. M. (2020). Psikolojik danışmanlık ve rehberlik lisans programı öğrencilerinin bu programı tercih nedenlerinin incelenmesi. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 16(28). 929-961. doi: 10.26466/opus.667847
- Bahar, M. (2010). *Kredi ve yurtlar kurumu yurtlarında barınan öğrencilerin stres kaynakları, madde kullanım düzeyleri ve psikolojik yardım arama davranışları* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 270938).
- Balamir, F. (2020). *Farklı fakülte öğrencilerinde algılanan ebeveyn kabul-reddi ve psikolojik belirtiler arasındaki ilişkide öz yeterliğin aracı rolünün incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 645231).
- Baron, M. ve Kenny, D. A. (1986). The moderator-mediator variable distinction in social psychological research: Conceptual, strategic and statistical considerations. *Journal of Personality and Social Psychology*, 51(6), 1173-1182. doi: 10.1037//0022-3514.51.6.1173
- Batıgün, A. D. ve Büyükşahin, A. (2008). Aleksitimi: psikolojik belirtiler ve bağlanma stilleri. *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 11(3). 105-114. Erişim adresi: https://jag.journalagent.com/kpd/pdfs/KPD_11_3_105_114.pdf
- Bernard J.M. ve Goodyear, R.K. (2014). *Fundamentals of clinical supervision*. (5th Edition). London: Pearson.
- Bilgin, O., İnce M. ve Çolakoğlu, Ö. M. (2020). Üniversite öğrencilerinin psikolojik belirtilerinin incelenmesi. *Karaelmas Eğitim Bilimleri Dergisi*, 8(1). 27-41. Erişim adresi: <https://www.researchgate.net/profile/Oezguer-Colakoglu/publication/342381325>
- Bordens, K.S. ve Horowitz, I.A. (2008). *Social Psychology*, (3rd Edition). USA: Freeload Press.
- Bradley, B. ve Mathews, A. (1983). Negative self-schemata in clinical depression. *British Journal of Clinical Psychology*, 22(3), 173-181. doi: 10.1111/j.2044-8260.1983.tb00598.x
- Brenner, R. E., Engel, K. E., Vogel, D. L., Tucker, J. R., Yamawaki, N. ve Lannin, D. G. (2018). Intersecting cultural identities and help-seeking attitudes: the role of religious

commitment, gender, and self-stigma of seeking help. *Mental Health, Religion & Culture*, 21(6), 578-587. doi: 10.1080/13674676.2018.1519782

Bulut, S. ve Yıldırım, M. (2020). The problems of teacher candidates' and their psychological symptoms: Öğretmen adaylarının problem alanları ve psikolojik belirtileri. *Journal of Human Sciences*, 17(2), 402-414. doi: 10.14687/jhs.v17i2.4313

Butcher, J. N., Mineka, S. ve Hooley, J. M. (2013). *Anormal Psikoloji* (Çev. O. Gündüz). İstanbul: Kaknüs Yayınları.

Büyüköztürk, Ş. (2020). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı* (27. Baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Calear, A. L., Batterham, P. J., Torok, M. ve McCallum, S. (2021). Help-seeking attitudes and intentions for generalised anxiety disorder in adolescents: the role of anxiety literacy and stigma. *European Child & Adolescent Psychiatry*, 30(2), 243-251. Erişim adresi: <https://link.springer.com/article/10.1007/s00787-020-01512-9>

Callak, Y. (2019). *Psikolojik belirtiler ile savunma mekanizmaları arasındaki ilişkide şemaların aracı rolü* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 588821).

Carlozzi, A. F., Campbell, N. J. ve Ward, G. R. (1982). Dogmatism and externality in locus of control as related to counselor trainee skill in facilitative responding. *Counselor Education and Supervision*, 21(4), 227-236. doi:10.1002/j.1556-6978.1982.tb01706.x

Carmody, J. ve Baer, R. A. (2008). Relationships between mindfulness practice and levels of mindfulness, medical and psychological symptoms and well-being in a mindfulness-based stress reduction program. *Journal of behavioral medicine*, 31(1), 23-33. Erişim adresi: <https://link.springer.com/article/10.1007/s10865-007-9130-7>

Cepeda Benito, A. ve Short, P. (1998). Self-concealment, avoidance of psychological services, and perceived likelihood of seeking professional help. *Journal of Counseling Psychology*, 45(1), 58-64. Erişim adresi: <https://psycnet.apa.org/doi/10.1037/0022-0167.45.1.58>

Christensen, J. K., Dickerman, C. A. ve Dorn-Medeiros, C. (2018). Building a consensus of the professional dispositions of counseling students. *The Journal of Counselor*

Preparation and Supervision, 11(1), 2. Erişim adresi:
<https://digitalcommons.sacredheart.edu/jcps/vol11/iss1/2/>

Cormier, S., Nurius, P. S. ve Osborn, C. J. (2009). *Interviewing and change strategies for helpers: Fundamental skills and cognitive-behavioral interventions* (6th edition). Belmont: Cengage Learning.

Cornally, N. ve McCarthy, G. (2011). Help-seeking behaviour: A concept analysis. *International Journal of Nursing Practice*, 17(3), 280-288. doi:10.1111/j.1440-172X.2011.01936.x

Cotter, C. A. (2021). *Assessment practices for personal and professional disposition in counselor education* (Doctoral Dissertation). Adams State University. Erişim adresi:
<https://www.proquest.com/openview/d0b059bf7b290e2811ead8f3d002fd5a/1?pq-origsite=gscholar&cbl=18750&diss=y>

Council for Accreditation of Counseling and Related Educational Programs. (2009). *Council for accreditation of counseling and related educational programs, 2009 standards* Erişim adresi: <https://www.cacrep.org/wp-content/uploads/2017/07/2009-Standards.pdf>

Council for Accreditation of Counseling and Related Educational Programs. (2016). 2016 CACREP Standards. Erişim adresi: <http://www.cacrep.org/wp-content/uploads/2017/08/2016-Standards-with-citations.pdf>

Cramer, K. M. (1999). Psychological antecedents to help-seeking behavior: A reanalysis using path modeling structures. *Journal of Counseling Psychology*, 46(3), 381-387. doi: 10.1037/0022-0167.46.3.381

Cüceloğlu, D. (2006). *İnsan Ve Davranışı: Psikolojinin Temel Kavramları*, (15. Basım). İstanbul: Remzi Kitabevi.

Çebi, E. ve Demir, A. (2020). Help-seeking attitudes of university students in Turkey. *International Journal for the Advancement of Counselling*, 42(1), 37-47. doi: 10.1007/s10447-019-09385-7

Çetinkaya, B. (2012). Rehberlikte temel kavramlar. B. Aydın (Ed.), *Rehberlik* (s. 2-36). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

- Çıvan, K. (2019). *Psikolojik danışman adaylarının psikolojik yardım almaya ilişkin tutumları* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 584018).
- Çuhadar, C., Özgür, H., Akgün, F. ve Gündüz, Ş. (2014). Öğretmen adaylarının iletişim becerileri ve iletişimci biçimleri. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(1), 295-311. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1490432>
- Dağ, İ. (1991). Belirti tarama listesi (Scl-90-R)'nin üniversite öğrencileri için güvenilirliği ve geçerliği. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 2(1), 5-12. Erişim adresi: http://www.ihsandag.gen.tr/index_dosyalar/Dag1991scl.pdf
- Demirel, Y. (2013). *Psikolojik danışma öz yetkinlik ölçeğinin hazırlanması* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 339091).
- Derogatis, L. R. (1992). *The brief symptom inventory (BSI): administration, scoring & procedures manual-II*. Clinical Psychometric Research.
- Diener, E., Wirtz, D., Tov, W., Kim-Prieto, C., Choi, D. W., Oishi, S. ve Biswas-Diener, R. (2010). New well-being measures: Short scales to assess flourishing and positive and negative feelings. *Social indicators research*, 97(2), 143-156. doi: 10.1007/s11205-009-9493-y
- Dinar, C. ve Yalçınkaya-Alkar, Ö. (2021). Psikolojik yardım alma tutumunun incelenmesi: Psikoloji öğrencileri ve genel popülasyonun karşılaştırılması. *Türk Psikoloji Yazıları*, 24(48), 71-89. doi: 10.31828/tpy1301996120210706m000040
- Dogan, S. (2000). The historical development of counseling in Turkey. *International Journal for the Advancement of Counselling*, 22(1), 57-67. Erişim adresi: <https://link.springer.com/article/10.1023/A:1005474126819>
- DSM-5. (2013). *Tanı Ölçütleri Başvuru El Kitabı* (Çev. E. Köroğlu). (Beşinci baskı), Ankara: Hekimler Yayın Birliği.
- Duchesne, A. P., Dion, J., Lalande, D., Bégin, C., Émond, C., Lalande, G. ve McDuff, P. (2017). Body dissatisfaction and psychological distress in adolescents: Is self-esteem a mediator? *Journal of health psychology*, 22(12), 1563-1569. doi: 10.1177/2F1359105316631196

- Ergin, B. E. ve Dağ, İ. (2013). Kişilerarası problem çözme davranışları, yetişkinlerdeki bağlanma yönelimleri ve psikolojik belirtiler arasındaki ilişkiler. *Anatolian Journal of Psychiatry*, 14(1), 36-45. Erişim adresi: <https://alpha-psychiatry.com/Content/files/sayilar/70/36-45.pdf>
- Erkan, Z. (2011). *Okul psikolojik danışmanı öz-yeterliğini yordamada eğitim yaşantılarına ilişkin memnuniyetin rolü* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 306396).
- Erözkan, A. (2014). *Psikolojik danışma ve rehberlikte test dışı teknikler*. Ankara: Mentis Yayıncılık.
- Eryılmaz, A. ve Bek, H. (2019). Danışanların beklentilerine göre etkili psikolojik danışmanların 15 özelliği. *Kalem Eğitim ve İnsan Bilimleri Dergisi*, 9(1), 273-294. doi: 10.23863/kalem.2018.106
- Evans, M., Duffey, T., Erford, B.T. ve Gladding, S.T. (2015). Counseling in the United States. T.H. Hohensil, N.E. Amundson, S.G. Niles (Ed.), *Counseling around the world: An international handbook*, 293-302. USA: American Counseling Association.
- Ewans, M. (2010). Men largely MIA from counseling, *Counseling Today*, <https://ct.counseling.org/2010/08/men-largely-mia-from-counseling/> adresinden 06.12.2021 tarihinde erişildi.
- Field, A. (2018). *Discovering statistics using IBM SPSS Statistics* (5th. Ed.). London: SAGE Publications Ltd.
- Fischer, E. H. ve Farina, A. (1995). Attitudes toward seeking Professional psychological help: A shortened form and considerations for research. *Journal of College Student Development*, 36(4), 368-373. Erişim adresi: <https://psycnet.apa.org/record/1996-10056-001>
- Fischer, E. H. ve Turner, J. L. (1970). Development and research utility of an attitude scale. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 35, 79-90. Erişim adresi: <https://psycnet.apa.org/doi/10.1037/h0020198>
- Fishbein, M. ve Ajzen, I. (1975). *Belief, Attitude, Intention and Behavior: An Introduction to Theory and Research*. Philippines: Addison-Wesley Publishing.

- Fishbein, M. ve Ajzen, I. (2010). *Predicting and Changing Behavior: The Reasoned Action Approach*. New York: Psychology Press.
- Franzoi, S.L. (2006). *Essentials of Psychology*, (Second Edition). Ohio: Atomic Dug Publishing.
- Freedman, J.L., Sears, D.O. ve Carlsmith, J.M. (2003). *Introduction to Social Psychology* (Çev. A. Dönmez). Ankara: İmge Kitabevi.
- Freud, A. (2011). *Ben ve Savunma Mekanizmaları*. (Çev. Y. Erim). İstanbul: Metis Yayınları.
- Garner, C. M., Freeman, B. J. ve Lee, L. (2016). Assessment of student dispositions: The development and psychometric properties of the Professional Disposition Competence Assessment (PDCA). *VİSTAS Online*, 52. Erişim adresi: <http://76.12.200.19/2019/graphics/Brunner2-ProfessionalDispositions.pdf>
- Garner, C., Freeman, B., Stewart, R. ve Coll, K. (2020). Assessment of dispositions in program admissions: The professional disposition competence assessment-revised admission (PDCA-RA). *The Professional Counselor*, 10(3), 337-350. Erişim adresi: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1272206.pdf>
- Geçtan, E. (1995). *Psikanaliz ve Sonrası* (6. Basım). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Geçtan, E. (1997). *Psikodinamik Psikiyatri ve Normaldışı Davranışlar* (13. Baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Geçtan, E. (2018). *İnsan Olmak* (16. Basım). İstanbul: Metis Yayıncılık.
- Gibbons, M. M., Cochran, J. L., Spurgeon, S. ve Diambra, J. F. (2013). The human factor: Student reactions to the integration of personal dispositions into a counseling program. *The Journal of Humanistic Counseling*, 52(1), 5-22. doi: 10.1002/j.2161-1939.2013.00029.x
- Gladding, S.T. (2018). *Counseling: a comprehensive profession*. (8th Edition). New York: Pearson.
- Gök, A. (2019). *Üniversite öğrencilerinin psikolojik yardım arama tutumları* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 566388).
- Gürbüz, S. (2019). *Sosyal bilimlerde aracı, düzenleyici ve durumsal etki analizleri*, Ankara: Seçkin Yayıncılık.

- Gürsoy, O. ve Gizir, C. A. (2018). Üniversite öğrencilerinin psikolojik yardım almaya yönelik tutumları: Sosyal damgalanma, kendini damgalama, öznel sıkıntıları açma, benlik saygısı ve cinsiyetin rolü. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 8(49), 137-155. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/pub/tpdrd/issue/40627/487349>
- Hackney, H. ve Cormier, S. (2005). *Psikolojik danışma ilke ve teknikleri: psikolojik yardım süreci el kitabı*. (Çev. T. Ergene ve S. Aydemir Sevim) Ankara: Mentis Yayıncılık.
- Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J. ve Anderson, R. E. (2014). *Multivariate data analysis* (7th Ed.). Essex: Pearson Education Limited.
- Hall, C.S. (2016). Freudyen Psikolojiye Giriş. (Çev. E. Devrim). İstanbul: Kaknüs Yayıncılık.
- Hall, C. W., Row, K. A., Wuensch, K. L. ve Godley, K. R. (2013). The role of self-compassion in physical and psychological well-being. *The Journal of psychology*, 147(4), 311-323. doi: 10.1080/00223980.2012.693138
- Hatunoğlu, A. ve Hatunoğlu, Y. (2006). Okullarda verilen rehberlik hizmetlerinin problem alanları. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 14(1), 333-338. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/pub/kefdergi/issue/49106/626683>
- Hayes, A. F. (2013). *Introduction to mediation, moderation and conditional process analysis: A regression-based approach*. New York: The Guildford Press.
- Hisli Şahin, N. ve Durak, A. (1994). Kısa Semptom Envanteri (Brief Symptom Inventory-BSI): Türk Gençleri İçin Uyarlanması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 9(31), 44-56. Erişim adresi: <https://psycnet.apa.org/record/1997-86724-001>
- Holcomb-McCoy, C., Ileana, G. ve Georgina, J. (2009). School counselor dispositions as predictors of data usage. *Professional School Counseling*, 12(5), 343-351. doi: 10.1177/2F2156759X0901200504
- Husaini, B. A., Moore, S. T. ve Cain, V. A. (1994). Psychiatric symptoms and help-seeking behavior among the elderly: An analysis of racial and gender differences. *Journal of Gerontological Social Work*, 21(3-4), 177-196. Erişim adresi: https://psycnet.apa.org/doi/10.1300/J083V21N03_12
- İbrahim, N., Amit, N., Shahar, S., Wee, L. H., Ismail, R., Khairuddin, R., Siau, C.S. ve Safien, A. M. (2019). Do depression literacy, mental illness beliefs and stigma

- influence mental health help-seeking attitude? A cross-sectional study of secondary school and university students from B40 households in Malaysia. *BMC Public Health*, 19(4), 1-8. Erişim adresi: <https://link.springer.com/article/10.1186/s12889-019-6862-6>
- İkiz, F.E. (2006). *Danışma becerileri eğitiminin danışmanların empatik eğilim, empatik beceri ve tükenmişlik düzeyleri üzerindeki etkisi* (Doktora Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 189854).
- İkiz, F.E. (2009). Investigation of counselor empathy with respect to safe schools. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 1. 2057-2062. doi: 10.1016/j.sbspro.2009.01.361
- İkiz, F.E. (2011). Self perceptions about properties effecting assertiveness of trainee counselors. *Social Behavior and Personality*, 39(2). 199-206. doi: 10.2224/sbp.2011.39.2.199
- İkiz, F.E. ve Karaca, R. (2011). Danışma becerileri eğitiminin psikolojik danışmanların empatik becerisine etkisi. *e-journal of New World Sciences Academy*, 6(2). 1585-1595. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/pub/nwsaedu/issue/19820/212086>
- İkiz, F. E., Savcı, M., Asıcı, E. ve Yörük, C. (2015). Investigation of relationship between problematic internet use and psychological symptoms of university students Üniversite öğrencilerinde problemli internet kullanımı ile psikolojik belirtiler arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Journal of Human Sciences*, 12(2), 688-702. Erişim adresi: <https://www.j-humansciences.com/ojs/index.php/IJHS/article/view/3336>
- İkiz, F. E. ve Totan, T. (2014). Etkili psikolojik danışman niteliklerinin değerlendirilmesine ilişkin ölçek geliştirme çalışması. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 5(42). 269-279. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/pub/tpdrd/issue/21462/229994>
- Jackson, M. ve Thompson, C. L. (1971). Effective counselor: Characteristics and attitudes. *Journal of Counseling Psychology*, 18(3), 249-254. Erişim adresi: <https://psycnet.apa.org/doi/10.1037/h0030862>
- Johnson, R. W., Ellison, R. A. ve Heikkinen, C. A. (1989). Psychological symptoms of counseling center clients. *Journal of Counseling Psychology*, 36(1), 110-114. Erişim adresi: <https://psycnet.apa.org/doi/10.1037/0022-0167.36.1.110>

- Kağıtçıbaşı, Ç. ve Cemalcılar, Z. (2014). *Dünden Bugüne İnsan ve İnsanlar: Sosyal Psikolojiye Giriş* (16. Basım). İstanbul: Evrim Yayınevi.
- Kağnıcı, D. Y. (2013). Çok kültürlü psikolojik danışma eğitiminin rehberlik ve psikolojik danışmanlık lisans programlarına yerleştirilmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(40), 222-231. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/200303>
- Kahya, Y. ve Korkmaz, B. (2017). Özgünlük ve psikolojik belirti düzeyi arasındaki ilişkide psikolojik ihtiyaç doyumunun aracı rolü: bir yapısal eşitlik modeli. *Türk Psikoloji Dergisi*, 32(80), 80-92. Erişim adresi: <https://www.psikolog.org.tr/tr/yayinlar/dergiler/1031828/tpd1300443320170000m000011.pdf>
- Kakhnovets, R. (2011). Relationships among personality, expectations about counseling, and help-seeking attitudes. *Journal of Counseling & Development*, 89(1), 11-19. doi: 10.1002/j.1556-6678.2011.tb00056.x
- Kalay Usta, T. (2020). *Psikolojik danışmanların etkili psikolojik danışman nitelikleri ile ruh sağlığı süreklilikleri arasındaki ilişkide kariyer uyumluluğunun aracı rolü* (Doktora Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 629742).
- Kalkan, M. ve Odacı, H. (2005). Gender and sex role in relation with attitudes toward seeking psychological help. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(23), 57-64. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/pub/tpdrd/issue/21444/229672>
- Kara, E. ve Ceyhan, A. A. (2017). Üniversite öğrencilerinin depresyon düzeylerinin bilinçli farkındalık ile ilişkisi: Öz-kontrolün aracılık rolü. *Bilişsel Davranışçı Psikoterapi ve Araştırmalar Dergisi*, 6(1), 9-14. doi: 10.5455/JCBPR.251016
- Karademas, E. C. ve Kalantzi-Azizi, A. (2004). The stress process, self-efficacy expectations, and psychological health. *Personality and individual differences*, 37(5), 1033-1043. doi: 10.1016/j.paid.2003.11.012
- Kararımkar, Ö. (2015). Temel psikolojik danışma becerileri. A. Kaya (Ed.), *Kişilerarası İlişkiler ve Etkili İletişim* (s. 296-322). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Karalp, A. (2009). *Lise öğrencilerinin psikolojik yardım almaya ilişkin tutumlarının bazı değişkenlere göre incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 241329).

- Karamustafalıoğlu, O. ve Yumrukçal, H. (2011). Depresyon ve anksiyete bozuklukları. *Şişli Etfal Hastanesi Tıp Bülteni*, 45(2), 65-74. Erişim adresi: https://jag.journalagent.com/sislietfaltip/pdfs/SETB-14622-REVIEW_ARTICLE-KARAMUSTAFALIOGLU.pdf
- Karasar, N. (2012). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. (23. Baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Karaşar, B. ve Öğülmüş, S. (2016). Üniversite öğrencilerinde sosyal onay ihtiyacı ve psikolojik belirtilerin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (32), 97-121. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/323212>
- Kelly, A. E. ve Yip, J. J. (2006). Is keeping a secret or being a secretive person linked to psychological symptoms? *Journal of Personality*, 74(5), 1349-1370. doi: 10.1111/j.1467-6494.2006.00413.x
- Kesebir, S. (2004). Depresyon ve somatizasyon. *Klinik psikiyatri*, 1, 14-19. Erişim adresi: https://jag.journalagent.com/kpd/pdfs/KPD_7_50_14_19.pdf
- Khalinbaylı, K. (2018). *Üniversite öğrencilerinde özgecilik ve mükemmeliyetçilik anlayışı arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 520198).
- Kızıldağ, S., Zorbaz, S. D., Gençtanırım, D. ve Arıcı, F. (2012). Hacettepe Üniversitesi öğrencilerinin psikolojik danışma yardımı almaya ve bu yardımın sunulduğu birimlere ilişkin görüşleri. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(3), 185-196. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/160878>
- Kleinman, P. (2016). *Psiko 101: Psikolojinin Gerçekleri, Temel Öğeler, İstatistikler, Testler ve Daha Fazlası!* (Çev. H. Kaplan). İstanbul: Okuyan Us.
- Kline, R. B. (2016). *Principle and practice of structural equation modeling* (4th ed.). New York, NY: The Guilford.
- Knopp, T. Y. ve Smith, R. L. (2005). A brief historical context for dispositions in teacher education. R. L. Smith, D. Skarbek ve J. R. Hurst (Ed.) *The passion of teaching: Dispositions in the schools* (s. 1-14). Lanham, Maryland: Scarecrow Education.
- Kocabaşoğlu, N. ve Aliustaoğlu, S. (2003). Stigmatizasyon. *Yeni Symposium* 41 (4). 190-192. Erişim adresi: <https://neuropsychiatricinvestigation.org/en/stigmatization-16180>

- Koç, M. (2014). Psikolojik danışma ve rehberlikte başlıca hizmet türleri. M. Güven (Ed.), *Psikolojik Danışma ve Rehberlik* (50-68). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Koçyiğit, M. ve Pamukçu, B. (2018). Üniversite öğrencilerinin psikolojik danışmadan beklentileri: Cinsiyet, psikolojik yardım alma deneyimi, psikolojik yardım almaya ilişkin tutum ve kişilik özelliklerinin rolü. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18 (4), 2148-2171. doi: 10.17240/aibuefd.2018.18.41844-504881
- Komiya, N. ve Eells, G. T. (2001). Predictors of attitudes toward seeking counseling among international students. *Journal of College Counseling*, 4(2), 153-160. doi: 10.1002/j.2161-1882.2001.tb00195.x
- Komiya, N., Good, G. E. ve Sherrod, N. B. (2000). Emotional openness as a predictor of college students' attitudes toward seeking psychological help. *Journal of counseling psychology*, 47(1), 138-143. Erişim adresi: <https://psycnet.apa.org/doi/10.1037/0022-0167.47.1.138>
- Korkut, F. (2005). Yetişkinlere yönelik iletişim becerileri eğitimi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 28(28), 143-149. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/pub/hunefd/issue/7808/102429>
- Korkut Owen, F. (2021). Büyük beşli modeli ve psikolojik danışman adaylarının mesleğe ilişkin kişisel eğilimleri. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*, (9), 80-99. doi: 10.21733/ibad.827546
- Korkut Owen, F., Acar, T., Avcı, Ö. H. ve Kızıldağ, S. (2013). Psikolojik danışma ve rehberlik programlarının mezunlar tarafından değerlendirilmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(2), 354-372. Erişim adresi: <https://www.acarindex.com/pdfler/7636-8996.pdf>
- Korkut Owen, F., Damirchi, E.S. ve Molaei, B. (2013). İki orta doğu ülkesinde psikolojik danışma ve rehberlik: Türkiye ve İran. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 26(1), 81-104. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/pub/uefad/issue/16697/173571>
- Korkut Owen, F., Kepir, D.D., Özdemir, S., Ulaş, Ö. ve Yılmaz, O. (2012). Üniversite öğrencilerinin bölüm seçme nedenleri. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 8(3), 135-151. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/160847>

- Korkut Owen, F. ve Tuzgöl Dost, M. (2020a). Psikolojik danışman adaylarının mesleğe ilişkin kişisel eğilimlerinin incelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 53. 83-110. doi: 10.21764/maeuefd.620671
- Korkut Owen, F. ve Tuzgöl Dost, M. (2020b). Psikolojik danışman adaylarına göre etkili psikolojik danışmanın özellikleri ve psikolojik danışman eğitiminin etkisi. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*, (8), 259-274. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/pub/ibad/issue/53796/728147>
- Korkut-Owen, F., Tuzgöl Dost, M., Bugay, A. ve Owen, D. (2014a). Psikolojik danışman eğitiminde mesleğe ilişkin kişisel eğilimler. *Ege Eğitim Dergisi*, 15(1), 300-317. doi: 10.12984/eed.88515
- Korkut Owen, F., Tuzgöl Dost, M. ve Bugay, A. (2014b). Turkish counselor educators' opinions about counselor candidates' dispositions. Psikolojik danışman eğitimcilerinin psikolojik danışman adaylarının mesleğe ilişkin kişisel eğilimleri hakkındaki görüşleri. *Journal of Human Sciences*, 11(1), 1037–1055. Erişim adresi: <https://www.j-humansciences.com/ojs/index.php/IJHS/article/view/2883>
- Korkut Owen, F., Tuzgöl Dost, M. ve Bugay Sökmez, A. (2018). Psikolojik danışman eğitiminde mesleğe ilişkin (profesyonel) kişisel eğilimi değerlendirme: Ölçek geliştirme çalışması. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 8(49), 173-191. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/pub/tpdrd/issue/40627/487348>
- Korkut Owen, F. ve Yerin Güneri, O. (2015). Counseling in Turkey. T.H. Hohensil, N.E. Amundson, S.G. Niles (Ed.), *Counseling around the world: An international handbook*, 293-302. USA: American Counseling Association.
- Koydemir-Özden, S. (2010). Self-aspects, perceived social support, gender, and willingness to seek psychological help. *International Journal of Mental Health*, 39(3), 44-60. doi: 10.2753/IMH0020-7411390303
- Kring, A. M. ve Johnson, S. L. (2015). *Anormal Psikolojisi* (Çev. M. Şahin). Ankara: Nobel Akademi.
- Kushner, M. G. ve Sher, K. J. (1989). Fears of psychological treatment and its relation to mental health service avoidance. *Professional Psychology: Research and Practice*, 20, 251-257. Erişim adresi: <https://psycnet.apa.org/doi/10.1037/0735-7028.20.4.251>

- Kushner, M. G. ve Sher, K. J. (1991). The relation of treatment fearfulness and psychological service utilization: An overview. *Professional Psychology: Research and Practice*, 22(3), 196-203. Erişim adresi: <https://psycnet.apa.org/doi/10.1037/0735-7028.22.3.196>
- Lambie, G. W., Mullen, P. R., Swank, J. M. ve Blount, A. (2018). The counseling competencies scale: Validation and refinement. *Measurement and Evaluation in Counseling and Development*, 51(1), 1-15. doi: 10.1080/07481756.2017.1358964
- Landon, T. J., Sabella, S. A., McKnight-Lizotte, M. ve Bernacchio, C. (2021). Rehabilitation counselor supervisors' perceptions of counselor professional dispositions for rural service delivery. *Rehabilitation Counseling Bulletin*, 64(3), 145-157. doi: 10.1177%2F0034355220940794
- Larson, L. M. (1998). The social cognitive model of counselor training. *The Counseling Psychologist*, 26(2), 219-273. doi: 10.1177%2F0011000098262002
- Larson, L. M. ve Daniels, J. A. (1998). Review of the counseling self-efficacy literature. *The Counseling Psychologist*, 26(2), 179-218. doi: 10.1177%2F0011000098262001
- Lelord, F. ve André, C. (2014). *"Zor Kiřilikler"le Yařamak* ( ev. R. Madenci) İstanbul: İletişim Yayınları.
- Leong, F. T. ve Zachar, P. (1999). Gender and opinions about mental illness as predictors of attitudes toward seeking professional psychological help. *British Journal of Guidance & Counselling*, 27(1), 123-132. doi:10.1080/03069889908259720
- Levine, A. (2018). *Assessment as growth: Teaching the working alliance through systematic evaluation of professional dispositions in counselor education*. Michigan State University, ProQuest Dissertations Publishing, 10751526. Erişim adresi: <https://search.proquest.com/openview/73ab3fe471ea21164b78eb19a83a62e7/1?pq-origsite=gscholar&cbl=18750&diss=y>
- Limowski, A. R., DeJesus, C. R., Ward-Ciesielski, E. F. ve McDermott, M. J. (2021). Emotion dysregulation, help-seeking attitudes, and posttraumatic stress disorder symptoms: A structural equation model. *Journal of American college health*, 1-8. doi: 10.1080/07448481.2021.1909039

- Mackenzie, C. S., Gekoski, W. L. ve Knox, V. J. (2006). Age, gender, and the underutilization of mental health services: The influence of help-seeking attitudes. *Aging and Mental Health*, 10(6), 574-582. doi: 10.1080/13607860600641200
- McLain, C. M. ve Lewis, J. P. (2019). *Professional behaviors and dispositions: Counseling competencies and lifelong growth*. New York: Routledge.
- McWilliams, N. (2013). *Psikanalitik Tanı: Klinik Süreç İçinde Kişilik Yapısını Anlamak* (Çev. E. Kalem). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Meriç Genç, Z. (2020). *Z kuşağı üniversite öğrencilerinde psikolojik yardım almaya ilişkin tutum ile öz şefkat ve bilişsel esneklik seviyesi arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 635906).
- Metin, A. (2017). *Lise öğrencilerinin psikolojik yardım alma tutumlarının kendini damgalama ve sosyal damgalanma algısına göre incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 488750).
- Meydan, B. ve Lüleci, B. (2013). Eğitim fakültesi öğrencilerinde psikolojik yardım almaya ilişkin tutumun yordayıcısı olarak önceki psikolojik yardım alma deneyimi, algılanan sosyal destek ve yalnızlık. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 3(4), 45-56. Erişim adresi: <https://app.trdizin.gov.tr/publication/paper/detail/TVRVM09EUXhNUT09>
- Miller, S. M., Larwin, K. H., Kautzman-East, M., Williams, J. L., Evans, W. J., Williams, D. D., Abramski, A.L. ve Miller, K. L. (2019). A proposed definition and structure of counselor dispositions. *Measurement and Evaluation in Counseling and Development*, 53(2), 117-130. doi: 10.1080/07481756.2019.1640618
- Morrison, J. R. (2016). *DSM-5'i Kolaylaştıran Klinisyenler İçin Tanı Rehberi* (Çev. Ed. M. Şahin). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Murdock, N. L. (2016). *Psikolojik Danışma ve Psikoterapi Kuramları*. (Çev. Ed. F. Akkoyun). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- National Association of School Psychologists. (2020). *The professional standards of the National Association of School Psychologists*. Erişim adresi: <https://www.nasponline.org/standards-and-certification/nasp-2020-professional-standards-adopted>

- Neukrug, E. S. (2015). *The world of the counselor: An introduction to the counseling profession*. (5th Edition). Boston: Cengage Learning.
- Odağ, C. (2017). *Nevrozlar-1*. İzmir: Odağ Psikanaliz ve Psikoterapi Eğit. Hiz. Org. Ltd. Şti. Yayınları
- Oltmanns, T. F., Martin, M. T., Neale, J. M. ve Davison, G. C. (2017). *Anormal Psikolojide Vaka Çalışmaları* (Çev. Ed. M. Şahin). Ankara: Nobel Akademi Yayıncılık.
- Ötünçtemur, A. ve Kahraman, F. Ç. (2020). Bilişsel duygu düzenleme stratejileri ile depresyon ve psikolojik yardım almaya ilişkin tutumlar arasındaki ilişkilerin incelenmesi. *İstanbul Kent Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, 1(2), 50-74. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1271428>
- Özbay, Y., Terzi, Ş., Erkan, S. ve Çankaya, Z. C. (2011). Üniversite öğrencilerinin profesyonel yardım arama tutumları, cinsiyet rolleri ve kendini saklama düzeyleri. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 1(4), 59-71. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/209745>
- Özdemir, S. (2012). *Psikolojik yardım alma tutumu ile kişilik, kendini saklama, cinsiyet rolleri arasındaki ilişkiler* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 314945).
- Özer, A. ve Avcı, D. (2015, Ekim). *Psikolojik danışma ve rehberlik öğrencilerinin üniversite seçimini etkileyen faktörler*. 13. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi'nde sunulan bildiri. Mersin Üniversitesi, Mersin.
- Özoğlu, S.Ç. (2007). *Eğitimde rehberlik ve psikolojik danışma*. (Üçüncü Baskı). Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları No: 203.
- Pamukçu, B. (2022). An exploration of turkish counselor trainees' development in experiential training groups: an uncontrolled case study. *International Journal of Group Psychotherapy*, 72(1), 64-92. doi: 10.1080/00207284.2021.2015602
- Pekdoğan, S. (2017). Öğretmen adaylarının çocukluk çağı örselenmeleri ile psikolojik belirti düzeylerinin incelenmesi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30(1), 191-208. doi: 10.19171/uefad.323408
- Pierce, L. M. (2010). *An exploration of the relationships among wellness, spirituality, and personal dispositions of practicing professional counselors* (Doctoral Dissertation).

Erişim

adres:

https://trace.tennessee.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1794&context=utk_graddiss

Pope, V. T. ve Kline, W. B. (1999). The personal characteristics of effective counselors: What 10 experts think. *Psychological reports*, 84(3), 1339-1344. doi: 10.2466%2Fpr0.1999.84.3c.1339

Preacher, K. J. ve Hayes, A. F. (2008). Asymptotic and resampling strategies for assessing and comparing indirect effects in multiple mediator models. *Behavior Research Methods*, 40, 879–891. Erişim adresi: <https://link.springer.com/article/10.3758/BRM.40.3.879>

Preacher, K.J. ve Kelley, K. (2011). Effect size measures for mediation models: Quantitative strategies for communicating indirect effects. *Psychological Methods*, 16, 93-115. doi: 10.1037/a0022658

PsychSmart. (2015). *Aklımın Aklı: Psikoloji*. (Çev. Ed. M. Durak, E. Durak-Şenol, U. Kocatepe) . Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Rickwood, D., Deane, F. P., Wilson, C. J. ve Ciarrochi, J. (2005). Young people’s help-seeking for mental health problems. *Australian e-journal for the Advancement of Mental health*, 4(3), 218-251. doi: 10.5172/jamh.4.3.218

Rogers, C. R. (1957). The necessary and sufficient conditions of therapeutic personality change. *Journal of consulting psychology*, 21(2), 95-103. Erişim adresi: <https://psycnet.apa.org/doi/10.1037/h0045357>

Ryff, C. D. (1989). Happiness is everything, or is it? Explorations on the meaning of psychological well-being. *Journal of personality and social psychology*, 57(6), 1069-1081. Erişim adresi: <https://psycnet.apa.org/doi/10.1037/0022-3514.57.6.1069>

Sabella, S. A., Landon, T. J., McKnight-Lizotte, M. ve Bernacchio, C. P. (2020). How do supervisors assess and develop professional dispositions among counselors in vocational rehabilitation agencies? A qualitative inquiry. *The Clinical Supervisor*, 39(1), 106-127. doi: 10.1080/07325223.2020.1729919

Sakallı, N. (2016). *Sosyal Etkiler: Kim Kimi Nasıl Etkiler?* (5. Baskı). Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.

- Saki, V. (2018). *PDR lisans eğitiminin psikolojik danışman adaylarının değer yargıları, empatik eğilimleri ve fonksiyonel düşünceleri üzerindeki etkisi* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 508995).
- Sarı, E. (2017). *Psikolojik danışma ve psikoterapi* (Genişletilmiş 4. Baskı). Ankara: Vize Yayıncılık.
- Sarpdağ, M. (2019). *Psikolojik danışman adaylarının psikolojik danışma becerilerinin yordayıcıları: Psikolojik danışma özyeterliliği, duygu yönetimi ve kişilik özellikleri* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 555328).
- Saunders, S. M. (1993). Applicants' experience of the process of seeking therapy. *Psychotherapy: Theory, Research, Practice, Training*, 30(4), 554-564. Erişim adresi: <https://psycnet.apa.org/doi/10.1037/0033-3204.30.4.554>
- Savi Çakar, F. ve İkiz, F.E. (2016). Psikolojik iyi oluş, yardım arama tutumu ve benlik saygısının psikolojik danışman adaylarının psikolojik belirtilerine etkisi. *Journal of Human Sciences*, 13(2), 3571-3587. doi:10.14687/jhs.v13i2.3865
- Savi Çakar, F., İkiz, F.E. ve Asıcı, E. (2018). Çocukluk çağı travmaları ve umutsuzluğun psikolojik belirtileri yordama düzeyi. *Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5(14), 85-100. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/563477>
- Selki, M.S. (2021). *Yetişkin bireylerde psikolojik yardım almaya ilişkin tutum ile algılanan sosyal destek ve anksiyete arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 660842).
- Serim, F. ve Çankaya, Z. C. (2015). Yetişkinlerin psikolojik yardım arama tutumlarının yordanması. *Ege Eğitim Dergisi*, 16(1), 177-198. doi: 10.12984/eed.79026
- Sever, M., Yüceer-Kardeş, T. ve Kalaycı, E. (2021). Sosyal damgalanma ile psikolojik yardım arama tutumu ilişkisi: kendini damgalamanın rolü. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 32(3), 833-846. doi: 10.33417/tsh.889199
- Sezer, S. ve Gülleroğlu, D. (2016). Psikolojik yardım arama tutumlarını yordayan değişkenler: Kendini damgalama, özsaygı, psikolojik yardım almış olma. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29(1), 75-93. doi: 10.19171/uuefd.52149
- Shea, M. ve Yeh, C. (2008). Asian American students' cultural values, stigma, and relational self-construal: Correlates of attitudes toward professional help

- seeking. *Journal of Mental Health Counseling*, 30(2), 157-172. doi: 10.17744/mehc.30.2.g662g5l2r1352198
- Soundararajan, R. (2012). *Counseling: theory, skills and practice*. New Delhi: Tata McGraw-Hill Education.
- Spurgeon, S., Gibbons, M. ve Cochran, J. (2012). Creating personal dispositions for a professional counseling program. *Counseling and Values*, 57(4), 96-108. doi: 10.1002/j.2161-007X.2012.00011.x
- Stockton, R. ve Yerin Güneri, O. (2011). Counseling in Turkey: An evolving field. *Journal of Counseling and Development*, 89(1); 98-104. doi: 10.1002/j.1556-6678.2011.tb00065.x
- Swank, J. M., Lambie, G. W. ve Witta, E. L. (2012). An exploratory investigation of the Counseling Competencies Scale: A measure of counseling skills, dispositions, and behaviors. *Counselor Education and Supervision*, 51(3), 189-206. doi: 10.1002/j.1556-6978.2012.00014.x
- Şahin, C. (2014). Eğitim sürecinde öğrenci kişilik hizmetleri ve rehberlik. M. Güven (Ed.), *Psikolojik Danışma ve Rehberlik* (s. 1-48). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Şenel, A.F. (2021). *Ergenlerde internet bağımlılığının algılanan ebeveyn kabul/ reddi, duygu düzenleme ve psikolojik belirtiler bağlamında incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 682596).
- Tabachnick, B.G. ve Fidell L.S. (2013). *Using multivariate statistics* (6th Ed.). Boston: Pearson.
- Tan, H. (2000). *Psikolojik danışma ve rehberlik: teori ve uygulama*. İstanbul: MEB Basımevi.
- Taş, İ. ve Ayas, T. (2018). Psikolojik belirtileri azaltmaya yönelik psiko-eğitim programının ergenlerde internet bağımlılığına etkisi. *Eğitim ve Bilim*, 43(196). 257-279. Erişim adresi: <http://egitimvebilim.ted.org.tr/index.php/EB/article/view/7652/2813>
- Tatar, A. (2009). Beş faktör kişilik modeline dayalı olarak sporcu kadın ve erkeklerin kişilik profillerinin karşılaştırılması, *HÜ. Spor Bilimleri Dergisi*, 20(2), 70–79. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/151292>

- T.E.D. (2017). *Programa ilişkin öğrenci görüşleri anket sonuçları*. TED Üniversitesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Programı Araştırma Raporu. Erişim adresi: [https://www.tedu.edu.tr/sites/default/files/content_files/sevgi_ogrencianket_sonuc_lari.pdf (Erişim Tarihi: 12.02.2022)]
- Temiz, M., Özdoğan, B. ve Hızlı Sayar, G. (2021). Psikolojik yardım alma tutumları, işlevsel olmayan tutumlar ve benlik saygısı ilişkisi. *Uluslararası Anadolu Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(3), 1056-1078. doi: 10.47525/ulasbid.943274
- Topkaya, N. (2011). *Psikolojik yardım alma niyetinin sosyal damgalanma, tedavi korkusu, beklenen yarar, beklenen risk ve tutum faktörleriyle modellenmesi* (Doktora Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 356258).
- Topkaya, N. (2014). Psikolojik yardım almaya ilişkin tutumu yordamada cinsiyet, psikolojik yardım alma nedeniyle kendini damgalama ve sosyal damgalanma. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 14(2), 1 -17. doi: 10.12738/estp.2014.2.1799
- Topkaya, N. ve Büyükgöze Kavas, A. (2015). Algılanan sosyal destek, yaşam doyumu, psikolojik yardım almaya ilişkin tutum ve niyet arasındaki ilişkiler: bir model çalışması. *Turkish Studies (Elektronik)*, 10(2), 979-993. doi: 10.7827/TurkishStudies.7768
- Topkaya, N. ve Kağnıcı, D. Y. (2012). Psikolojik yardım alma niyeti: Bir model testi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 27(69), 101-117. Erişim adresi: https://www.psikolog.org.tr/tr/yayinlar/dergiler/1031828/tpd1300443320120000m000085.pdf
- Topkaya, N., Şahin, E. ve Gençoğlu, C. (2019). Üniversite öğrencilerinde kendini saklamayla ilişkili değişkenler: cinsiyet, psikolojik yardım alma deneyimi, benlik saygısı ve saygınlığını yitirme kaygısı. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, (1), 192-204. Erişim adresi: https://dergipark.org.tr/en/pub/higheredusci/issue/61505/918449
- Topuz, C. (2013). *Üniversite öğrencilerinde özgeciliğin öznel iyi oluş ve psikolojik iyi oluş ile ilişkisinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 333775).
- Tuzcuoğlu, S. (2012). Psikolojik danışma. B. Aydın (Ed.), *Rehberlik* (s. 212-251). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

- Tuzcuoğlu, S. ve Korkmaz, B. (2001). Psikolojik danışma ve rehberlik öğrencilerinin boyuneğici davranış ve depresyon düzeylerinin incelenmesi. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 14. 135-152. Erişim adresi: <http://hdl.handle.net/11424/3315>
- Türk Dil Kurumu. (1974). *Ruhbilim Terimleri Sözlüğü*. (<https://sozluk.gov.tr/> adresinden 12.03.2022 tarihinde erişildi)
- Türk Dil Kurumu. (2011). *Güncel Türkçe Sözlük*. (<https://sozluk.gov.tr/> adresinden 12.03.2022 tarihinde erişildi)
- Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği. (2011). *Psikolojik danışma ve rehberlik alanında çalışanlar için etik kurallar* (8. Baskı). Ankara: Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği.
- Türkiye Cumhuriyeti. (2020). *Resmi Gazete* (14.08.2020) Sayı No: 31213.
- Türküm, S. (2001). Stresle başa çıkma biçimi, iyimserlik, bilişsel çarpıtma düzeyleri ve psikolojik yardım almaya ilişkin tutumlar arasındaki ilişkiler: Üniversite öğrencileri üzerinde bir araştırma. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(2), 1-16. Erişim adresi: <http://earsiv.anadolu.edu.tr/xmlui/handle/11421/562>
- Türküm, A. S. (2005). Who seeks help? Examining the differences in attitude of Turkish university students toward seeking psychological help by gender, gender roles, and help-seeking experiences. *The Journal of Men's Studies*, 13(3), 389-401. doi: 10.3149%2Fjms.1303.389
- Uslu, M. ve Arı, R. (2005). Psikolojik danışmanların danışma becerisi düzeylerinin incelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14. 509-519. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/pub/susbed/issue/61791/924101>
- Usta, T. K. ve Deniz, M. E. (2019). Psikolojik danışmanların ruh sağlığı sürekliliğinin yordanması: Etkili psikolojik danışman nitelikleri ve kariyer uyumluluğunun rolü. *Kariyer Psikolojik Danışmanlığı Dergisi*, 2(2), 215-237. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/pub/kpdd/issue/51379/648964>
- Ülken, E. (2016). *Üniversite öğrencilerinin psikolojik yardım alma tutumlarının bağlanma stilleri, kişilik özellikleri ve bazı sosyo demografik değişkenler açısından incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 449506).

- Ülken, E. ve Odacı, H. (2021a). Üniversite öğrencilerinin profesyonel psikolojik yardım alma davranışının bireysel ve çevresel değişkenler bakımından karşılaştırılması. *Milli Eğitim Dergisi*, 50(229), 777-794. doi:10.37669/milliegitim.570508
- Ülken, E. ve Odacı, H. (2021b) Üniversite Öğrencilerinin Profesyonel Psikolojik Yardım Alma Tutumları ile Bağlanma Stilleri ve Kişilik Özellikleri Arasındaki İlişki. *Yükseköğretim Dergisi*, 11(1), 87-96. doi: 10.2399/yod.20.563336
- Ültanır, E. (2005). Türkiye’de psikolojik danışma ve rehberlik (PDR) mesleği ve psikolojik danışman eğitimi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(1). 102-111. Erişim adresi: https://web.archive.org/web/20200419082320id_/http://dergipark.org.tr:80/tr/download/article-file/161027
- Vatan, S. (2017). Duygular ve psikolojik belirtiler arasındaki ilişkiler. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 9(1), 45-62. doi: 10.18863/pgy.281117
- Voltan-Acar, N. (2014). *Yeniden terapötik iletişim: kişiler arası ilişkiler:(bizim toplumumuzdan örnekler)*. (10. Baskı). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Wampold, B. E. ve Imel, Z. E. (2015). *The great psychotherapy debate: The evidence for what makes psychotherapy work*. (2nd Edition). New York: Routledge.
- Ward-Ciesielski, E. F., Limowski, A. R., Kreper, S. N. ve McDermott, M. J. (2019). Relationships between treatment attitudes, psychological symptoms, emotional competence, and help-seeking intentions. *Journal of Counseling & Development*, 97(3), 250-259. doi: 10.1002/jcad.12265
- Watson, D. C. ve Sinha, B. (2008). Emotion regulation, coping, and psychological symptoms. *International Journal of Stress Management*, 15(3), 222-234. Erişim adresi: <https://psycnet.apa.org/doi/10.1037/1072-5245.15.3.222>
- White, P.E. ve Franzoni, J.B. (1990). A multidimensional analysis of the mental health of graduate counselors in training. *Counselor Education and Supervision*, 29. 258-267. doi:10.1002/j.1556-6978.1990.tb01165.x
- Williams, J. L., Williams, D. D., Kautzman-East, M., Stanley, A. L., Evans, W. J. ve Miller, K. L. (2014). Assessing student dispositions in counselor training programs: Implications for supervision, program policy, and legal risk management [PowerPoint slides]. *Ohio Association for Counselor Education and Supervision*

Winter Meeting toplantısında sunulmuş bildirisi (Vol. 25). Erişim adresi: <http://oaces.org/wp-content/uploads/2013/07/MILLER-1-24-14-Assessing-Student-Dispositions.pdf>

Yalçın, İ. (2006). Yirmibirinci yüzyılda psikolojik danışman. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi* 39(1), 117-133. Erişim adresi: <https://kitaplar.ankara.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/20.500.12575/46780/1077.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Yavuz Güler, Ç. ve İşmen Gazioğlu, A. E. (2008). Rehberlik ve psikolojik danışmanlık öğrencilerinde öznel iyi olma hali, psikiyatrik belirtiler ve bazı kişilik özellikleri: Karşılaştırmalı bir çalışma. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, (23). 107-114. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/234915>

Yaycı, L. (2014). Okullarda psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri. M. Güven (Ed.), *Psikolojik Danışma ve Rehberlik* (s. 70-86). Ankara: Anı Yayıncılık.

Yazıcı, F. ve Budak, F. (2017). Eğitim fakültesi öğrencilerinin kimlik farklılıklarına karşı tutumlarının farklı değişkenler açısından incelenmesi. *International Online Journal of Educational Sciences*, 9(3). doi: 10.15345/iojes.2017.03.020

Yelpaze, İ. (2016). *Üniversite öğrencilerinin yardım arama tutumlarının incelenmesi* (Doktora Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 438242).

Yeşilyaprak, B. (2019). Türkiye’de mesleki rehberlik ve kariyer danışmanlığı hizmetleri: güncel durum ve öngörüler. *Kariyer Psikolojik Danışmanlığı Dergisi*, 2(2), 73-102. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/pub/kpdd/issue/51379/596807>

Yıldırım, F. (2020). *Psikolojik danışman adaylarının psikolojik danışma becerileri ile öznel iyi oluşları ve empatik eğilimleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 655698).

Yıldırım, T., Atlı, A. ve Çitil, C. (2014). Lise öğrencilerinin psikolojik yardım aramaya gönüllülükleri ile psikolojik belirtileri arasındaki ilişki/The relationship between high school students’ willingness to seek psychological help and their psychological symptoms. *E-International Journal of Educational Research*, 5(2). 89-104. Erişim adresi: <http://www.e-ijer.com/en/download/article-file/89818>

Yüksel Şahin, F. (2012). Türk Milli Eğitim Şuraları’nda (1939-2010) psikolojik danışma ve rehberlik ile ilgili alınmış olan kararların değerlendirilmesi. *Sosyal Bilgiler*

Eğitimi Araştırmaları Dergisi, 3(1), 95-118. Erişim adresi:
https://dergipark.org.tr/en/pub/jsser/issue/19098/202641#article_cite

Yükseköğretim Kurulu, (YÖK). Yükseköğretim Kontenjan, Tercih ve Yerleşme İstatistikleri. (01.09.2021) tarihinde <https://yokatlas.yok.gov.tr/meslek-lisans.php?b=10172> adresinden erişildi.

EKLER

Ek 1. Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutum Ölçeği-Kısa Form (PYAİTÖ-KF)

	PYATÖ Lütfen, ölçeğin maddelerinde yer alan ifadelere katılma düzeyinizi, her maddenin karşısında bulunan numaralardan birini yandaki düzeylere göre işaretleyerek belirtiniz.	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1	Akıl sağlığımda bir bozulma olduğunu düşünürsem, ilk tercihim bir uzmandan yardım almak olur.	1	2	3	4
2	Sorunlar hakkında bir psikologla konuşma fikri, bana, duygusal çatışmalardan kurtulmanın kötü bir yolu gibi geliyor.	1	2	3	4
3	Hayatımın bu döneminde ciddi bir duygusal kriz yaşasam, psikoterapi olarak rahatlayabileceğimden eminim.	1	2	3	4
4	Bir kişinin, gerektiği hâlde bir uzmandan yardım almadan çatışmalarıyla ve korkularıyla baş etmeyi istemesi takdir edilecek bir tutumdur.	1	2	3	4
5	Uzun bir süre endişeli veya üzgün olsam, psikolojik yardım almayı isterim.	1	2	3	4
6	Gelecekte psikolojik danışma almayı isteyebilirim.	1	2	3	4
7	Duygusal bir sorunu olan kişinin bunu tek başına çözmesi mümkün değildir; bu sorununu, bir	1	2	3	4

	uzmandan yardım alarak çözebilir.				
8	Gerektirdiği para ve zaman açısından psikoterapinin değeri benim için şüphelidir.	1	2	3	4
9	Kişi, sorunlarını kendi çözmelidir; psikolojik danışma almak başvurulacak son çare olmalıdır.	1	2	3	4
10	Kişisel ve duygusal sorunlar, başka birçok şey gibi, genellikle kendi kendine çözülürler.	1	2	3	4

Ek 2. Kısa Semptom Envanteri (KSE)

	KSE Aşağıda insanların bazen yaşadıkları belirtiler ve yakınmaların bir listesi verilmiştir. Listedeki her maddeyi lütfen dikkatle okuyun. Daha sonra o belirtinin sizi bugün dahil, son bir haftadır ne kadar rahatsız ettiğini yandaki kutulardan uygun olanın içini X işaretleyerek gösterin. Her belirti için sadece bir yeri işaretlemeye ve hiçbir maddeyi atlamamaya özen gösterin. Fikir değiştirirseniz ilk yanıtınızın üstünü karalayın.	Hiç	Biraz	Orta derecede	Oldukça fazla	Ciddi derecede
1	İçinizdeki sinirlilik ve titreme hâli	1	2	3	4	5
2	Baygınlık, baş dönmesi	1	2	3	4	5
3	Bir başka kişinin sizin düşüncelerinizi kontrol ettiği fikri	1	2	3	4	5
4	Başınıza gelen sıkıntılardan dolayı başkalarının suçlu olduğu düşüncesi	1	2	3	4	5
5	Olayları hatırlamada güçlük	1	2	3	4	5
6	Çok kolayca kızıp öfkelenme	1	2	3	4	5
7	Göğüs ve kalp bölgesinde ağrılar	1	2	3	4	5
8	Meydanlık (açık) yerlerden korkma duygusu	1	2	3	4	5
9	Yaşamınıza son verme düşünceleri	1	2	3	4	5

10	İnsanların çoğuna güvenilmeyeceği hissi	1	2	3	4	5
11	İştahta bozukluklar	1	2	3	4	5
12	Hiçbir nedeni olmayan ani korkular	1	2	3	4	5
13	Kontrol edemediğiniz duygu patlamaları	1	2	3	4	5
14	Başka insanlarla beraberken bile yalnızlık hissetme	1	2	3	4	5
15	İşleri bitirme konusunda kendini engellenmiş hissetme	1	2	3	4	5
16	Yalnızlık hissetme	1	2	3	4	5
17	Hüzünlü, kederli hissetme	1	2	3	4	5
18	Hiçbir şeye ilgi duymama	1	2	3	4	5
19	Ağlamaklı hissetme	1	2	3	4	5
20	Kolayca incinebilme, kırılma	1	2	3	4	5
21	İnsanların sizi sevmediğine, size kötü davrandığına inanmak	1	2	3	4	5
22	Kendini diğerlerinden daha aşağı görmek	1	2	3	4	5
23	Mide bozukluğu, bulantı	1	2	3	4	5
24	Diğerlerinin sizi gözlediği ya da hakkınızda konuştuğu düşüncesi	1	2	3	4	5
25	Uykuya dalmada güçlük	1	2	3	4	5

26	Yaptığınız şeyleri tekrar tekrar doğru mu diye kontrol etme	1	2	3	4	5
27	Karar vermede güçlükler	1	2	3	4	5
28	Otobüs, tren, metro gibi umumi vasıtalarla seyahatlerden korkma	1	2	3	4	5
29	Nefes darlığı, nefessiz kalma	1	2	3	4	5
30	Sıcak, soğuk basmaları	1	2	3	4	5
31	Sizi korkuttuğu için bazı eşya ya da etkinliklerden uzak kalma	1	2	3	4	5
32	Kafanızın "bomboş" kalması	1	2	3	4	5
33	Bedeninizin bazı bölgelerinde uyuşmalar, karıncalanmalar	1	2	3	4	5
34	Günahlarınız için cezalandırılmanız gerektiği düşünceleri	1	2	3	4	5
35	Gelecekle ilgili umutsuzluk duyguları	1	2	3	4	5
36	Konsantrasyonda (dikkati bir şey üzerinde toplamada) güçlük/zorlanma	1	2	3	4	5
37	Bedenin bazı bölgelerinde zayıflık, güçsüzlük hissi	1	2	3	4	5
38	Kendini gergin ve tedirgin hissetme	1	2	3	4	5
39	Ölme ve ölüm üzerine düşünceleri	1	2	3	4	5
40	Birini dövme, ona zarar verme, yaralama isteği	1	2	3	4	5
41	Bir şeyleri kırma, dökme isteği	1	2	3	4	5

42	Diğerlerinin yanındayken sürekli kendini gözleyip, yanlış bir şeyler yapmamaya çalışmak	1	2	3	4	5
43	Kalabalıklarda rahatsızlık duymak	1	2	3	4	5
44	Bir başka insana hiç yakınlık duymamak	1	2	3	4	5
45	Dehşet ve panik nöbetleri	1	2	3	4	5
46	Sık sık tartışmaya girmek	1	2	3	4	5
47	Yalnız bırakıldığında/kalındığında sinirlilik hissetmek	1	2	3	4	5
48	Başarılarınız için diğerlerinden yeterince takdir alamamak	1	2	3	4	5
49	Yerinde duramayacak kadar huzursuz hissetmek	1	2	3	4	5
50	Kendini değersiz görmek/değersizlik duyguları	1	2	3	4	5
51	Eğer izin vererseniz insanların sizi sömüreceği duygusu	1	2	3	4	5
52	Suçluluk duyguları	1	2	3	4	5
53	Aklınızda bir bozukluk olduğu düşüncesi	1	2	3	4	5

Ek 3. Psikolojik Danışman Eğitiminde Mesleğe İlişkin Kişisel Eğilimleri Değerlendirme Ölçeği (MİKEDÖ)

	MİKEDÖ Aşağıdaki psikolojik danışmanlar için mesleğe ilişkin kişisel eğilimi (professional disposition) ölçmeye dayalı olarak hazırlanmış ifadeleri okuyarak sizi genel olarak yansıtmaya derecesini aşağıdaki açıklamalara göre değerlendirin. Ardından her bir ifade için sizi en iyi yansıtan derecelemenin altına X işareti koyun.	Beni hiç yansıtmıyor	Beni yansıtmıyor	Emin değilim	Beni yansıtıyor	Tamamen beni yansıtıyor
1	Benden farklı yaşam tarzına sahip olan insanları kabul etmekte zorlanırım.	1	2	3	4	5
2	Kişilerarası ilişkilerimin iyi olması için yeterince özen gösteririm	1	2	3	4	5
3	İnsan ilişkilerinde şeffaflık benim için önemlidir.	1	2	3	4	5
4	Duygu ve düşüncelerimi uygun şekilde ifade etmede zorlanırım	1	2	3	4	5
5	Başkaları hakkında kısa bir süre içinde yargıda bulunurum.	1	2	3	4	5
6	Yeni / farklı yaşantıları denemekten hoşlanırım.	1	2	3	4	5
7	Başkalarının haklarına, kendi haklarım kadar hassasiyet gösteririm.	1	2	3	4	5

8	İnsanları dinlemekten hoşlanırım.	1	2	3	4	5
9	Davranışlarımla duygu ve düşüncelerim tutarlıdır.	1	2	3	4	5
10	Başkalarının içinde bulunduğu duygusal durumu anlamakta zorlanırım.	1	2	3	4	5
11	İnsanlara koşulsuz olarak saygı duymakta zorlanırım	1	2	3	4	5
12	Farklı kültürleri tanımak isterim.	1	2	3	4	5
13	Farklı inanışlara ve kültürlere sahip olan insanları da anlayabilirim.	1	2	3	4	5
14	Birinin benim yardımına ihtiyacı olduğunda, ona hemen yardım etmek isterim.	1	2	3	4	5
15	Kendime ilişkin algılarımla başkalarının bana ilişkin algıları birbirine benzer.	1	2	3	4	5
16	Konuşmaları başlatma ve sürdürme konusunda zorlanmam.	1	2	3	4	5
17	Öfkemi kontrol etmekte zorlanırım.	1	2	3	4	5
18	Yeni insanlarla tanışmak hoşuma gider.	1	2	3	4	5
19	Farklı düşüncelere karşı esnek bakabilirim.	1	2	3	4	5
20	Bireylerin duygusal problemlerine çözüm üretmelerine yardımcı olmaktan hoşlanırım.	1	2	3	4	5
21	Güçlü ve zayıf yanlarımı tarafsız bir	1	2	3	4	5

	şekilde değerlendirebildiğime inanırım.					
22	Çevremdekiler beni “özverili” biri olarak tanımlar.	1	2	3	4	5
23	Arkadaşlarım düşünmeden davrandığımı söyler.	1	2	3	4	5
24	Hangi dini ve siyasi görüşten olursa olsun her insanın değerli özellikleri vardır.	1	2	3	4	5
25	Çevremdekiler söylediklerimle yaptıklarımı tutarlı bulurlar.	1	2	3	4	5
26	İlişkilerde ortaya çıkan çatışmaların çözümü için etkili yöntemler bulmakta zorlanırım.	1	2	3	4	5
27	Yaşama ve insanlara karşı olumlu bir tavrımın olduğu söylenir.	1	2	3	4	5
28	Bir konuşma sırasında olumsuz duygularımı kontrol etmekte zorlanırım.	1	2	3	4	5
29	Yeni fikirlere ve anlayışlara açığımdır.	1	2	3	4	5
30	Çevremdekiler bana kendilerini kolay açtıklarını söylerler.	1	2	3	4	5
31	Bir sorunla karşılaştığımda hemen nasıl çözebileceğime ilişkin düşünmeye başlarım.	1	2	3	4	5
32	Enerji düzeyim yüksektir.	1	2	3	4	5
33	Tüm insanlara saygı duymak bana kolay gelmiyor.	1	2	3	4	5

34	Yaşam tarzı benden farklı olanlara saygı duyarım.	1	2	3	4	5
35	İnsanlara güler yüz göstermekte zorlanırım.	1	2	3	4	5
36	Arkadaşlarım beni güvenilir bulur.	1	2	3	4	5
37	Hedeflerime ulaşmak için yeterince sabredebilirim.	1	2	3	4	5
38	Fikrimi değiştirmek benim için neredeyse imkansızdır.	1	2	3	4	5
39	Benden çok farklı özelliklere de sahip olsalar, insanlara ön yargısız yaklaşabilirim.	1	2	3	4	5
40	Verdiğim sözleri yerine getirme konusunda özel bir hassasiyet gösteririm	1	2	3	4	5

Ek 4. Kişisel Bilgi Formu

Değerli katılımcılar,

Bu çalışma, psikolojik danışman adaylarının psikolojik yardım almaya ilişkin tutumlarının ve psikolojik belirtilerinin psikolojik danışmanlık mesleğine olan eğilimleri ile ilişkisini araştırma amacıyla yapılmaktadır. Sizden istenen bilgileri eksiksiz ve samimi bir şekilde doldurmanız araştırmanın sonuçları açısından önem arz etmektedir. Kişisel bilgileriniz bilimsel amaç dışında kullanılmayacaktır. Katılımınız için teşekkür ederim.

Özge ERGİ

Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitimde Psikolojik Hizmetler Yüksek
Lisans Öğrencisi

Cinsiyet: () K () E	Sınıf: () 1 () 2 () 3 () 4	Yaş:
PDR bölümünü seçme nedeniniz nedir? (Öncelik durumunu dikkate alarak <u>yalnızca birini</u> işaretleyiniz) () Puanımın yetmesi () PDR mesleğinin sahip olduğu prestij () Kişisel özelliklerime uyması () İş imkanı () İnsanlara yardım etme isteği () Diğer.....		Daha önce psikolojik yardım aldınız mı? () Evet () Hayır Evet ise kimden aldığınızı işaretleyiniz. () Psikolog () Psikolojik Danışman () Psikiyatrist () Diğer.....
PDR bölümünde olmaktan dolayı duyduğunuz memnuniyet düzeyini puanlayınız. (1= en düşük, 10= en yüksek) 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10		
Sosyal destek, bireyin psikolojik çevresindeki güven duyduğu kişilerden maddi, zihinsel ve		

duygusal anlamlarda alabildiği yardımdır. Sosyal destek unsurları bireyin psikolojik dayanıklılığına katkı sağlar (Terzi, 2008).

Yukarıdaki tanımları göz önünde bulundurarak yaşamınızda en büyük sosyal desteği kimden aldığınızı belirtiniz. (Sadece birini işaretleyiniz)

() Aile

() Akrabalar

() Komşular

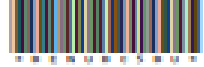
() Arkadaşlar

() Eş veya sevgili

() Profesyoneller (öğretmen, psikolog, psikolojik danışman, avukat, doktor v.s)

Ek 5. Etik Kurul Onay Belgesi

Evrak Tarih ve Sayısı: 19/02/2020-E.2303

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Etik Kurulu

Sayı :61923333/050.99/
Konu :18/08 Özge ERGİ

Sayın Özge ERGİ

İlgi : Özge ERGİ 22/11/2019 tarihli ve 0 sayılı yazı

Üniversitemiz Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu Başkanlığının 04.12.2019 tarihli ve 18 sayılı toplantısında alınan "08" nolu karar örneği ekte sunulmuştur.
Bilgilerinizi rica ederim.

Prof. Dr. Arif BİLGİN
Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu
Başkanı

8. Özge ERGİ'nin " Psikolojik Belirtiler ve Psikolojik Danışmanlık Mesleğine İlişkin Kişisel Eğilimin Aracısı Olarak Psikolojik Yardım Almaya Dair Tutum " başlıklı çalışması görüşmeye açıldı.

Yapılan görüşmeler sonunda Özge ERGİ'nin " Psikolojik Belirtiler ve Psikolojik Danışmanlık Mesleğine İlişkin Kişisel Eğilimin Aracısı Olarak Psikolojik Yardım Almaya Dair Tutum " başlıklı çalışmasının Etik açıdan uygun olduğuna oy birliği ile karar verildi.

Evrak Doğrulama İçin : <http://193.140.252.233/enelisek/Sorgula/BelgeDogrulama.aspx?v=BENUBCSBU>

Etik Kurulu: Erentepe Kampüsü C4187 Serdivan / SAKARYA / KEP Adresi:
sakaryauniversitesi@trn01.kep.tr
Tel:0364 296 50 00 Faks:0364 296 50 31
E-Posta :ozgekalen@sakarya.edu.tr Elektronik Ağı :www.sakarya.edu.tr

Bu belge 5070 sayılı Elektronik İmza Kanununun 5. Maddesi gereğince güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Ek 6. Bilgilendirilmiş Onam Formu

T.C. Sakarya Üniversitesi

Etik Kurulu

BİLGİLENDİRİLMİŞ GÖNÜLLÜ ONAM FORMU

Sizi Özge ERGİ tarafından yürütülen "Psikolojik belirtiler ve psikolojik danışmanlık mesleğine ilişkin kişisel eğilimin aracı olarak psikolojik yardım almaya ilişkin tutum" başlıklı araştırmaya davet ediyoruz. Bu araştırmanın amacı psikolojik danışman adaylarının psikolojik yardım almaya ilişkin tutumlarının, psikolojik belirtileri ve mesleğe ilişkin eğilimleri arasındaki ilişkide aracı bir rolünün olup olmadığını araştırmaktır. Araştırmada sizden tahminen 40 dakikanızı (süreyi saat veya dakika olarak belirtebilirsiniz) ayırmanız istenmektedir. Araştırmaya sizin dışınızda tahminen 1000 kişi katılacaktır.¹ Bu çalışmaya katılmak tamamen gönüllülük esasına dayanmaktadır. Çalışmanın amacına ulaşması için sizden beklenen, bütün soruları eksiksiz, kimsenin baskısı veya telkini altında olmadan, size en uygun gelen cevapları içtenlikle verecek şekilde cevaplamaktır. Bu formu okuyup onaylamanız, araştırmaya katılmayı kabul ettiğiniz anlamına gelecektir. Ancak, çalışmaya katılmama veya katıldıktan sonra herhangi bir anda çalışmayı bırakma hakkına da sahipsiniz. Bu çalışmadan elde edilecek bilgiler tamamen araştırma amacı ile kullanılacak olup kişisel bilgileriniz gizli tutulacaktır, ancak verileriniz yayın amacı ile kullanılabilir. İletişim bilgileriniz ise sadece izninize bağlı olarak ve farklı araştırmacıların sizinle iletişime geçebilmesi için "ortak katılımcı havuzuna" aktarılabilir. Eğer araştırmanın amacı ile ilgili verilen bu bilgiler dışında şimdi veya sonra daha fazla bilgiye ihtiyaç duyarsanız araştırmacıya şimdi sorabilir veya e-posta adresi ve numaralı telefondan ulaşabilirsiniz. Araştırma tamamlandığında genel/size özel sonuçların sizinle paylaşılmasını istiyorsanız lütfen araştırmacıya iletiniz.

Yukarıda yer alan ve araştırmadan önce katılımcıya verilmesi gereken bilgileri okudum ve katılmam istenen çalışmanın kapsamını ve amacını, gönüllü olarak üzerine düşen sorumlulukları anladım. Çalışma hakkında yazılı ve sözlü açıklama aşağıda adı belirtilen araştırmacı/araştırmacılar tarafından yapıldı. Bana, çalışmanın muhtemel riskleri ve faydaları sözlü olarak da anlatıldı. Kişisel bilgilerimin özenle korunacağı konusunda yeterli güven verildi.

Bu koşullarda söz konusu araştırmaya kendi istegimle, hiçbir baskı ve telkin olmaksızın katılmayı kabul ediyorum.

Katılımcının²

Adı-Soyadı:.....

İmzası: İletişim Bilgileri: e-posta:

Telefon:

İletişim bilgilerimin diğer araştırmacıların benimle iletişime geçebilmesi için "ortak araştırma havuzuna" aktarılmasını; ☐ Kabul ediyorum ☐ Kabul etmiyorum (lütfen uygun seçeneği işaretleyiniz)

Velayet veya Vesayet Altında Buhananlar İçin:

Veli veya Vasisinin

Adı-Soyadı:.....

İmzası:

Araştırmacının

Adı-Soyadı:.....

İmzası:

Şahidin³

Adı-Soyadı:.....

İmzası: